

fred med jorden

C) INTRO + TEXTER FÖR ALLA TRÄFFAR FÖR DELTAGARE

Hur skapar vi fred med jorden?

Att växa tillsammans som medskapare

Texter för varje träff

Välkommen till studiecirkeln "Hur skapar vi fred med jorden – att växa tillsammans som medskapare"! Studiecirkeln har vuxit fram som ett svar på några av de centrala uppmaningar som finns i Svenska kyrkans "Ett biskopsbrev om klimatet". Genom sitt fokus på teologiska och existentiella samtal, i kombination med handling, fördjupar studiecirkeln förståelsen för vår roll och vårt ansvar i hållbarhetsarbetet.

Syftet med studiecirkeln är att utforska tillsammans hur vi som skapade medskapare kan frigöra hopp och handlingskraft i omställningen till ett hållbart samhälle där vi lever i fred med jorden, varandra och hela skapelsen. Vad innebär det för oss – som enskilda, grupp, kyrka och samhälle?

Här i del C presenteras texter och textutdrag för cirkelns tio pass, fördelade på fem träffar. Totalt utforskas åtta teman under denna lärresa. Den första och sista träffen fokuserar på ett tema vardera, eftersom de också innehåller en introduktions- respektive utvärderingsdel. Övriga träffar tar upp två teman vardera.

Texterna i del C1:1 skiljer sig från övriga, då de inte bara behandlar temat för det aktuella passet utan även innehåller en introduktionstext till studiecirkeln som helhet. Även textutdragen i del C1:2 skiljer sig något då de är kortare och anpassade för högläsning under passet, medan de flesta övriga texter är tänkta att läsa enskilt innan träffarna.

Textutdragen kommer från en mängd olika källor, vilka beskrivs närmare nedan under rubriken "Om studiecirkeln". Där återges även de samtalsfrågor som kan användas i samtalen kring de olika texterna, som inspiration för läsandet och reflekterandet hemma. Även inledningstexterna till varje pass/tema är bra att läsa innan träffen, som förberedelse. De innehåller syften, centrala frågor och sammanhang för temat.

Innehållsförteckning

<i>Pass 1:1 Relationell omtanke – att utforska olika “vi”</i>	6
Pass 1:1 i korthet	7
Texter om studiecirkeln “Hur skapar vi fred med jorden?”	10
Bakgrund: Syftet med studiecirkeln	10
Olika källor som använts i utformningen	11
Att stärka gruppen som aktör i omställningen	12
Att använda metoden i olika sammanhang inom organisationen	13
Studiecirkelns upplägg och grundstruktur	13
Bilder som illustrerar upplägget	14
Grundstrukturen för en träff	15
Folkbildningens pedagogik – för ömsesidigt lärande	16
Texter om relationell omtanke – underlag för samtal	18
Förslag på samtalsfrågor: Om relationell omtanke	23
<i>Pass 1:2 Förundran – att fördjupa relationen till skapelsen</i>	25
Pass 1:2 i korthet	26
Texter om förundran – underlag för samtal	29
Förslag på samtalsfrågor: Om förundran	36
<i>Pass 2:1 Inre omställning – att möta vår tids spänningsfält</i>	38
Pass 2:1 i korthet	39
Texter om vår tids spänningsfält – underlag för samtal	43
Förslag på samtalsfrågor: Om vår tids spänningsfält	51
<i>Pass 2:2 Ekologisk känslighet – en kompass för omvändelse</i>	53
Pass 2:2 i korthet	54
Texter om ekologisk känslighet och omvändelse – underlag för samtal	58
Förslag på samtalsfrågor: Om ekologisk känslighet och omvändelse	67
<i>Pass 3:1 Kulturellt berättande – en väg till frigörelse och förändring</i>	71
Pass 3:1 i korthet	72
Texter om berättelsernas kraft – underlag för samtal	76
Förslag på samtalsfrågor: Om berättelsernas kraft	89

<i>Pass 3:2 Lokal självorganisering – att ta makten över berättelserna</i>	91
Pass 3:2 i korthet	92
Texter om att ta makten över berättelserna – underlag för samtal	96
Förslag på samtalsfrågor: Om att ta makten över berättelserna	111
<i>Pass 4:1 Konstruktiv handling – att ta steg som gör skillnad</i>	115
Pass 4:1 i korthet	116
Texter om konstruktiv handling – att ta steg som gör skillnad	120
Förslag på samtalsfrågor: Om konstruktiv handling	128
<i>Pass 4:2 Kreativt utforskande – att besjålas, beröra och berätta i handling</i>	130
Pass 4:2 i korthet	131
Texter om kreativt utforskande – att besjålas, beröra och berätta i handling	135
Förslag på samtalsfrågor: Om kreativt utforskande	145
<i>Pass 5:1 Att inkludera och integrera inre och yttre mångfald</i>	147
Pass 5:1 i korthet	148
Texter om mångfaldens intelligens – underlag för samtal	152
Förslag på samtalsfrågor: Om mångfaldens intelligens	159
<i>Pass 5:2 Integrera erfarenheter och gå vidare (fördjupning av 5:1)</i>	161
Pass 5:2 i korthet	162
Text om att fördjupa integreringen – underlag för samtal	166
Förslag på samtalsfrågor: Om integrering av resan	173

fred med jorden

Pass 1:1 Relationell omtanke – att utforska olika “vi”

Vilka
är vi?

PASS 1:1 (60-90 min)
Relationell omtanke – att
utforska olika “vi”

Pass 1:1 i korthet

I detta pass ställer vi frågan "Vilka är vi?" och utforskar "relationell omtanke" som förhållningssätt och praktik.

(Texten nedan återfinns även i del C, bland texter att läsa innan träffen.)

SYFTE MED TEMAT I DETTA PASS

Att komma samman som cirkel och utforska olika perspektiv på "vi-et", hur vi kan lära tillsammans och odla "relationell omtanke" som förhållningssätt.

CENTRALA FRÅGOR ATT UTFORSKA

- Lära känna varandra, varför vi valt att delta, hur den fortsatta lärresan ser ut.
- Utforska olika dimensioner av "vi" – gruppen, församlingen, mänskligheten, jorden.
- Att se på världen som en väv av relationer och odla relationell omtanke".
- Gemensamma förhållningssätt som skapar en trygg gemensam lärmiljö.

INGÅENDE HUVUDMOMENT OCH RUBRIKER

- **Översikt: Introduktion till temat.**
- **Övning: Praktisera temat.**
Vi frågar "Vilka är vi?", vi gör en presentationsrunda och utforskar olika dimensioner av "vi".
- **Studiecirkelns inriktning och upplägg.**
Vi går igenom syften samt grundstruktur och standardupplägg för en träff.
- **Samtal: Hur kan vi lära tillsammans?**
Vi utforskar vilka förhållningssätt vi vill ha för en trygg lärmiljö och hur vi kan hjälpas åt i olika roller.

BIBELREFERENSER

Här anges referenser till Bibeln som knyter an till temat. Några förslag:

- En av kyrkans viktigaste texter om att samlas och dela är evangeliernas texter om den sista måltiden, exempelvis i Matteusevangeliet 26:26. Nattvardens heliga sakrament förbinder alla närvarande med varandra, med människor genom tid och rymd och med själva skapelsen och Gud själv. "Så är vi, fastän många, en enda kropp, ty alla får vi del av ett och samma bröd."
- Bibeln är full av berättelser som beskriver hur hela skapelsen har en levande relation till Gud. Människan lovsjunger Gud i skapelsens kör. Ett exempel är Psaltarpsalm 98. Men även i övrigt är psaltarpsalmer en fin källa för att se hur olika varelser i skapelsen kommunicerar med Gud. Se Psaltarpsalm 103, men också Psaltarpsalm 104 och 148.
- I bergspredikan tar Jesus fåglar och liljor som exempel på Guds omsorg om hela skapelsen som människan är en del av: Matteusevangeliet 6:25-29..

Utöver dessa förslag kan gruppen inspireras till att tipsa varandra om citat och berättelser. I texten ges förslag på var i träffen det kan vara lämpligt, exempelvis i samtalsmoment.

KOPPLING TILL PILGRIMSKRANSEN

“Relationell omtanke” knyter an till den röda pärlan i pilgrimskransen som står för delande, att exempelvis dela ett samtal eller en resa. Eller att vårda gruppens eller församlingens gemenskap. Delade bördor ger lättare vandring.

MER BAKGRUND OCH SAMMANHANG

Dagens hållbarhetskriser är för stora för att kunna hantera enbart som individer. Som grupper kan vi möta dem och tillsammans lära oss hur vi kan svara an – lokala svar på globala kriser. För att förverkliga visionen om “fred med jorden” behövs politiska beslut och juridiska förändringar. Men det behövs också en social rörelse, liksom ett kulturellt skifte – en förändring av synsätt och tankesätt som blir förhållningssätt. Som lokala grupper kan vi påverka alla dessa nivåer. Ett viktigt steg är att utforska vad det innebär att se på och förhålla oss till skapelsen som en vibrerande livsväv av relationer, snarare än en maskin med separata delar. Vi kan se på oss själva som medskapare i denna livsväv. Vår vandring på jorden delar vi inte bara med andra människor utan med alla livsformer. När vi fördjupar omtanke och omsorg om hela skapelsen, förändrar vi också beteenden och på sikt våra samhällen. Den rörelsen kan börja i lokala grupper. Där finns hopp.

Texter om studiecirkeln “Hur skapar vi fred med jorden?”

Bakgrund: Syftet med studiecirkeln

Syftet med studiecirkeln är att utforska hur vi kan frigöra hopp och handlingskraft som skapade medskapare i omställningen till ett hållbart samhälle. Ett samhälle där vi lever i fred med jorden, varandra och hela skapelsen. I det lilla handlar det om att odla trygga lärmiljöer för samtal, reflektion och handling. I det stora hur vi som lokala grupper, församlingar och föreningar kan gestalta en hållbar fredskultur.

Studiecirkeln är ett svar på några centrala uppmaningar i Ett biskopsbrev om klimatet, varav den första är hämtad ur ärkebiskop Antje Jackéleus förord:

“Låt oss skärpa vår blick för sådant som har verkligt värde, så att omsorgen om detta kan få oss att våga goda och nödvändiga förändringar” (sid 6).

“Fred med jorden blir mer och mer en förutsättning för fred mellan folken. ... Vi måste sluta fred med jorden. För de fattigas och sårbaras skull, för framtida generationers skull och för skapelsens integritet” (sid 82).

“Det finns outtömliga sätt att odla det hopp som Skaparen lagt ner i oss skapade medskapare. Vi kan och vi måste ägna oss åt det odlingsarbetet inför de utmaningar som ligger framför oss” (sid 76).

Det är med den blicken och de tankarna som studiecirkeln är utformad.

Olika källor som använts i utformningen

Utöver *Ett biskopsbrev om klimatet* (utgåva 2019) knyter den an till *Svenska kyrkans Färdplan för klimatet* och dess uppsatta mål, särskilt om värderingsförändring (2030) och klimatarbetet som kyrkans uppdrag (2022). Läs vidare om dem här: <https://www.svenskakyrkan.se/svenska-kyrkans-fardplan-for-klimatet->

Ett annat viktigt grundmaterial utgår från boken *Naturens rättigheter – att skapa fred med jorden*, av ekopedagogerna Nikolas Berg och Ingrid Berg tillsammans med Martin Hultman, forskare vid Chalmers. Naturens rättigheter är en juridisk idé som redan praktiseras i många länder, men idén står också för en rörelse och ett synsätt som sprids över världen. Den ger en viktig spegling och möjlighet till fördjupning och handling. Svenska kyrkans biskopar har engagerat sig för naturens rättigheter när de i ett uttalande inför COP26 i Glasgow ställde sig bakom kraven på att ekocid – storskalig ekologisk ödeläggelse – ska bli ett internationellt erkänt brott.

Ytterligare inspel och perspektiv kommer från påvens encyklika *Laudato Si* (“Lovad vare du”), boken *Att finna Gud i en snigel – om tro, hopp och naturens rättigheter* av Anna Karin Hammar, samt texten *Människan i skapelsen. Teologiska utgångspunkter för reflektion kring klimatfrågor och naturens rättigheter* av Michael Nausner. Metoden som materialet bygger på återges i skriften *Hur skapar vi fred med jorden? Ekopedagogik för jordfredsgrupper* av Ingrid Berg och Nikolas Berg.

För att delta i denna cirkel räcker det att ha tillgång till biskopsbrevet, som kan köpas eller laddas ned utan kostnad på: <https://www.svenskakyrkan.se/klimatbrevet.>

Att stärka gruppen som aktör i omställningen

En avsikt med studiecirkeln är att den ska möjliggöra för gruppen att fortsätta den gemensamma resan efter att träffarna har genomförts, om deltagarna så önskar. Att till exempel bilda en "Fred med jorden-grupp" är ett sätt att fortsätta växa och utvecklas tillsammans som medskapare. I en anda av att värna skapelsen bjuds gruppen in till att agera för exempelvis klimaträttvisa och mångfald, såväl biologisk som mänsklig. Lokal mat är ett annat tema. Gruppen kan också inspirera församlingen i att ta vidare steg i att ställa om, själv och i samarbete med andra aktörer i det lokala sammanhanget.

Det är svårt att enbart som individer möta dagens klimatutmaningar och andra globala kriser. Gruppens trygga och inkluderande lärmiljö ger stöd i att möta verkligheten, forma nya visioner och hitta kraft, lust och ork för att vandra vägen däremellan. Tillsammans är det lättare att hantera spänningsfälten mellan verklighet och vision på konstruktiva och kreativa sätt, med mångfalden av våra kompetenser.

Studiecirkeln uppmuntrar ett utforskande förhållningssätt där frågor är viktigare än svar. Det ger möjlighet att växa som både individer och grupp. Vi kan få nya perspektiv på oss själva och utveckla "metaperspektiv" på gruppen. Att växa som grupp innebär att vi utvecklar en kollektiv intelligens där vi gemensamt kan utveckla nya synsätt och lösningar, frigöra hopp och handlingskraft, liksom stärka förmågan att samverka och hantera konflikter. Det individualistiska synsättet kan skapa skuld, handlingsförlamning och prestationsångest, medan en stödjande grupp kan bygga en gemensam lärmiljö där alla kan blomstra i sina unika gåvor till helheten. I mötet med liknande cirklar kan gruppen bli del av en mångfaldsrörelse och ingå i nätverk för fred med jorden. Ett exempel på ett sådant nätverk är den ekologiska pilgrimsrörelsen *Walk for Future*.

Studiecirkeln ger stöd i att växa tillsammans som “skapade medskapare”, ett begrepp hämtat från biskopsbrevet. Som medskapare kan vi ta aktiv del i samhället och påverka mer än vi tror. Att vi är skapade innebär att vi samtidigt är del av det större sammanhang som skapelsen utgör, inklusive jordens ekosystem. Med det synsättet kan vi ställa vår kreativitet i skapelsens tjänst och bidra konstruktivt till fred med jorden.

Att använda metoden i olika sammanhang inom organisationen

Metoden som studiecirkeln bygger på kan användas på flera sätt för att vägleda lärande för hållbarhet på olika nivåer i en verksamhet. Den kan underlätta de goda samtalen om ekologi och teologi, exempelvis för att förbereda eller följa upp en miljödiplomering. Deltagarna kan använda sig av metoden för att i sina olika sammanhang möjliggöra en utforskning i samtal, tanke och handling på temat att skapa fred med jorden och resten av skapelsen. Detta går i linje med församlingens grunduppdrag om att “återupprätta skapelsen”.

Studiecirkelns upplägg och grundstruktur

Studiecirkeln består av fem träffar. Tanken är att varje träff innehåller två pass på ca en timme vardera, med en kvarts paus emellan. Det blir totalt 135 minuter, formellt tre studietimmar. Vid behov kan paus läggas utanför studietimmarna för ett lite lugnare tempo, alltså totalt 150 min.

Bilder som illustrerar upplägget

Det finns olika bilder för att beskriva hela resan. De återges även i de utskickade texterna innan träff 1 (skriv ut dessa på t ex A3-papper, sätt upp dem på väggen vid varje träff):

- Studiecirkeln som en pilgrimsvandring (Frida Gårdmos illustration).
- Studiecirkeln som en blomma, ett växande. Varje färg representerar ett tema. Första och sista träffen innehåller ett tema vardera, övriga har två teman.
- Studiecirkeln som modulschema med samma budskap, fast lite mer fyrkantigt.
- Studiecirkeln som ett lärande ekosystem, där växandet sker i samspelet mellan de olika perspektiv som cirkelns teman förmedlar. Delarna berikar helheten, som i naturens ekosystem. Vi kan se på den här gruppen som ett lärande ekosystem. Bilden visar också hur varje tema knyter an till en pärla i pilgrimskransen.
- Eller kanske en annan bild som vi finner i vår studiecirkel.

Grundstrukturen för en träff

Studiecirkeln har en grundstruktur. Som nämnts består den av fem träffar och varje träff innehåller två delar eller pass. Ett normalt upplägg för en träff kan se ut så här:

- **INLEDNING** - Inledning med incheckning samt återblick (backspegel).
- **GENOMGÅNG** - Genomgång av träffens syfte och teman.
- **ÖVERSIKT** - Översikt inför varje pass för att introducera det aktuella temat
- **ÖVNINGAR** - En eller två upplevelsebaserade övningar, beroende på vad som passar.
- **LITTERATUR** - Eventuell högläsning av korta textstycken som knyter an till cirkelns huvudsakliga litteratur, med utdrag och hänvisningar.
- **SAMTAL** - Ett eller två reflekterande samtal med hjälp av samtalsfrågor kring korta texter som knyter an till cirkelns huvudsakliga litteratur, med utdrag och hänvisningar. Texterna läses normalt i förväg, men ibland kan kortare utdrag högläsa under träffen innan samtalet.
- **NÄSTA ETAPP PÅ VANDRINGEN** - Inklusive att praktisera teman från senaste träffen och förbereda sig inför nästa.
- **AVSLUTNING OCH UTCHECKNING** - Inklusive en kort skriftlig reflektion (i mån av tid), en kort utcheckningsrunda samt avslutande bön, dikt eller sång som tilltalar känslan.

Folkbildningens pedagogik – för ömsesidigt lärande

Syftet med upplägget är att stödja en gemensam utforskning, där alla lär av och med varandra. Detta är en grundtanke i folkbildning och frigörande ekopedagogik – “ekologisk folkbildning”. Ekopedagogiken tar tydlig ställning för klimaträttvisa, inkludering och mångfald – såväl biologisk som mänsklig. Den stärker kritiskt tänkande, utforskande samtal och konstruktiv handling för allt levandes rättigheter och hela skapelsens integritet. Cirkeln är en grund för ett ömsesidigt och demokratiskt lärande, som bygger på att se varandra som medskapare. Kom gärna med förslag och önskemål – ni formar er lärresa tillsammans.

ETT “LÄRANDE EKOSYSTEM” SOM BYGGS AV MEDSKAPANDE FÖRHÅLLNINGSSÄTT

De teman som exempelvis tas upp i illustrationen med det lärande ekosystemet, fokuserar på olika förhållningssätt vi kan odla som “skapade medskapare”. Tillsammans formar de, liksom pilgrimskransens pärlor, en trygg och inspirerande lärmiljö för utforskandet på den gemensamma vandringen. Med inspiration från naturen kan en sådan miljö även kallas för ett lärande ekosystem. Våra kroppar är också en form av lärande ekosystem där alla delar samspelar för att hela tiden upprätthålla systemets balans och hälsa.

På samma sätt kan en grupp se sig som ett lärande ekosystem, där deltagarna tillsammans och med sina olika erfarenheter kan odla förhållningssätt som gör det tryggt att provtänka, provsäga, provgöra och prov-vara. Där det finns ett ömsesidigt stöd i att växa tillsammans som medskapare av en hållbar framtid i fred med jorden. Alla erfarenheter bidrar till lärandet.

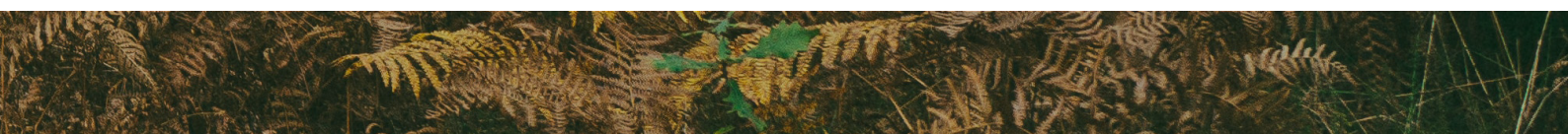

Under studiecirkelns gång utforskas åtta medskapande förhållningssätt som kan bidra till att vi utvecklar hållbara och fredliga relationer till skapelsen som helhet – fred med jorden och fred på jorden. Varje pass inleds med en frågeställning kring det aktuella temat och det förhållningssätt som utforskas. Förhållningssätten hänger samman och samspelar med varandra, vilket i materialet alltså beskrivs som ett “lärande ekosystem”.

EN DIGITAL LOGGBOK DÄR GRUPPEN KAN SAMLA REFLEKTIONER

Det kan även vara värdefullt att exempelvis i slutet av en träff sitta enskilt under cirka två minuter för att skriva ner några reflektioner från träffen, kanske en personlig sammanfattning eller mål och förhoppningar för den fortsatta resan. I så fall kan de också mejlas till samtalsledaren som kan sammanställa och lägga in dem i den gemensamma loggboken. Inklusive idéer för en eventuell fortsättning efter träff 5.

Texter om relationell omtanke – underlag för samtal

UR "ETT BISKOPSBREV OM KLIMATET" (2019)

En av grundtankarna i biskopsbrevet handlar om det relationella synsätt som också bildar en viktig utgångspunkt för detta studiematerial.

Biskoparna skriver att de med sina tankar om människan och skapelsen har rört sig "bort från en antropocentrisk livssyn som förnekar människans beroende av Skaparen och övriga skapelsen och som ser den mer-än-mänskliga skapelsen som något att härska över, ett medel för att maximera mänsklig nytta. Av tradition har antropocentrismen varit särskilt stark i den västerländska teologin, vilket har bidragit till avsaknaden av en balanserad syn på natur och skapelse. Skapelseteologin har haft lätt för att antingen romantisera naturen eller motivera dess exploatering. Det blev nödvändigt att i stället arbeta sig fram till en skapelseorienterad livssyn som betonar ömsesidigheten i relationerna inom skapelsen och mellan Gud och skapelsen, samtidigt som den värnar om människans särskilda uppdrag och ansvar. En skapelseorienterad livssyn är ett alternativ både till en verklighetsfrämmande romantisering och till en hänsynslös exploatering. Den möjliggör en realistisk syn på naturen som synliggör och respekterar biologisk mångfald och ekosystemens komplexa processer. När vi nästa gång citerar kärleksbudet ska vi tänka på att skapelsen också är vår nästa, även om vi länge varit blinda för det." (sid 65-66).

UR “EKOPEDAGOGIK FÖR JORDFREDSGRUPPER” (BERG & BERG)

Liksom biskopsbrevet pekar denna skrift bortom dagens antropocentriska och industrimoderna kultur, genom synsätt som författarna beskriver som “jordbaserade” eller jordcenterade. Det är en världsbild som ställer helheten av jordens ekosystem i centrum, med människan som en del av jordens livsväv snarare än dominerande. Ekopedagogikens hoppfulla budskap är att människan har förmåga att lära sig leva i fred med och på jorden, att förverkliga en hållbar fredskultur. Ett uttryck för en sådan kultur är naturens rättigheter, som biskoparna idag ställt sig bakom genom att förorda en så kallad ekocidlagstiftning som kriminaliserar livsmiljöförstörelse. “En fredskultur präglas av goda och hållbara relationer i en grupp, en organisation eller ett samhälle. ... Goda relationer kan sägas handla om rättigheter där alla inblandade respekteras för sina egenvärden och inte bara för sina nyttovärden. Detta utbildningsmaterial utgår från tanken att inte bara människan är rättighetsbärande subjekt, utan även ekosystem ... Naturens rättigheter gestaltar en berättelse om en hållbar relation mellan människan och de ekosystem vi är del av.” (sid 2-3)

UR "LAUDATO SÍ" – PÅVENS ENCYKLIKA OM MILJÖN

I "Lovad vare du" lyfter påven fram hur relationerna betonas redan i Första Mosebokens skapelseberättelser. De föreslår att mänskligt liv är baserat på tre fundamentala och tätt sammantvinnade relationer: Med Gud, med varandra och med själva jorden. Enligt Bibeln har människan syndat genom att bryta dessa tre relationer, både inom oss och utåt. Relationen mellan Skaparen, mänskligheten och skapelsen har råkat i obalans genom att vi har försökt ta Guds plats och vägrat att inse våra begränsningar. Enligt påven innebär detta att vi har missuppfattat vårt mandat att "härska" över jorden och sett på den som en ägodel. Som ett resultat har de ursprungliga harmoniska relationerna mellan människan och resten av naturen blivit konfliktfyllda. I detta sammanhang uppfattas helige Franciskus upplevelser av harmoni med allt levande som en läkning av dessa relationer. (§66)

UR “ATT FINNA GUD I EN SNIGEL” (ANNA KARIN HAMMAR)

Anna Karin Hammars bok “Att finna Gud i en snigel” speglar det relationella temat i ekoteologin, som söker främja en relation och anknytning till allt levande byggd på vördnad och förståelse för skapelsens helighet. Boken illustrerar studiecirkelns första tema, relationell omtanke, men även studiecirkeln som helhet som handlar om att förverkliga en hållbar och fredlig relation mellan människan och resten av skapelsen – fred med jorden. Snigeln som symbol kan också illustrera tanken om att “skynda långsamt”: För att möta vår tids stora kriser måste vi hämta kraft i de små cirklarna och sammanhangen – och låta det ta tid.

I sin bok beskriver Hammar möjligheten av en “icke-hierarkisk och icke-separerad relation” för människan i relation till resten av skapelsen” (sid 50). Hon tar upp visionen om en ekologisk civilisation baserad på ett relationellt förhållningssätt, och nämner inledningsvis att en viktig bakgrund till boken var idén om naturens rättigheter, att Sametinget ställde sig bakom den 2018 och att hon tillsammans med biskop Eva Nordung Byström skrev en motion om naturens rättigheter till Svenska kyrkans kyrkomöte 2019 – händelser som även inspirerat uppkomsten av studiecirkeln. Hon konkretiserar sitt relationella förhållningssätt i en anekdot baserad på en personlig upplevelse på sidan 9-10:

Sommaren 2018 gjorde jag en alldeles ny erfarenhet tillsammans med vinbergssnäckorna i vår trädgård. Från att ha kastat bort dem då de efter fuktigt väder kom till trappan började jag att ana Guds egen närvaro i dem. Tillsammans med Ignatius av Loyolas Andliga övningar blev det plötsligt omöjligt för mig att handskas med vinbergssnäckorna på ett ovarsamt sätt. Plötsligt fick jag en varm blick för dem och de kommunicerade tillbaka.

De blev mina vänner. Snigeln, eller vinbergssnäckan, mindes jag, hade varit en viktig symbol för mig under min konfirmation, då prästen, som även var min far, utbrast att vi inte behövde vara rädda varthän än vägarna ledde under våra liv, för liksom snigeln hade vi vårt hus med oss. Var vi än är, säger Jesus: Jag är med er alla dagar intill tidens slut. Också i en vinbergssnäckan på vår trappa.

Denna grundsyn fick sin utmaning då jag sommaren 2020 konfronterades med mördarsniglar i stora mängder. Plötsligt var det inte bara en fråga om att dela utrymmet på trappan med vinbärssnäckorna, utan det gällde salladens och grönsakernas möjlighet att få nära de mänskliga invånarna i detta livsområde. Mördarsniglarna blev mina fiender. För att ta mitt ansvar lärde jag mig att hugga huvudet av dem och att samla upp dem till avfallshanteringen. Det kändes inte bra, men det var nödvändigt. Jag började be en bön om förlåtelse för att jag tagit ett liv, Och det kändes bra. Jag ville bekräfta att min kallelse som människa är att värna livet på jorden. Den grundkallelsen försvinner inte. Jag förstod liksom inifrån det som jag hört berättas om urfolk i Nordamerika, att de ber buffalon om förlåtelse när de dödar den. När urfolket samerna går på jakt uttrycks en liknande relation till djuret. "I samiska sammanhang traditionellt, när man går på jakt exempelvis, ber man om lov och djuret kan på ett vis sägas ge sig själv till dig. Bivditi betyder både att gå på jakt och att be om lov vilket illustrerar poängen."

Förslag på samtalsfrågor: Om relationell omtanke

Samtalet bygger på att deltagarna har tagit del av texterna i förväg.

Dessa frågor bildar utgångspunkt för samtalen på träffarna. För varje samtalstema finns tre "frågepaket": 1) Börja här tar upp mer övergripande och grundläggande perspektiv på temat. 2) Konkret tillämpning handlar om hur vi som deltagare skulle kunna göra något i praktiken med utgångspunkt i temat. 3) Fler perspektiv bidrar till att fördjupa tankarna ytterligare, i mån av tid och om det finns behov. Se frågorna enbart som stöd och inspiration för reflektionen, välj några som passar i stunden och väv in andra efter behov. Eller forma egna! Det är alltid bra att hinna reflektera något över konkret tillämpning.

1 **Börja här.**

Vad innebär att finna gud i en snigel, som Anna Karin Hammar skriver? Vilka tankar och känslor väcker frågan? Kan man finna Gud i en snigel eller i en skog? Hur påverkas relationen av den tanken? Hur hänger berättelsen ihop med biskopsbrevets skapelseorienterade livssyn som betonar ömsesidigheten i relationerna? Eller med naturens rättigheter i den "jordbaserade" världsbild som Berg & Berg beskriver?

Snigeln kan vara en bild att återkomma till under resans gång för att påminna om dels det relationella perspektivet på resten av skapelsen, dels behovet att "skynda långsamt".

2 **Konkret tillämpning.**

Vad innebär det att fråga om lov för mig? Vilka kan vi fråga om lov - snigeln, falken, gäddan, kon, sjön, floden, ekosystem, hela skapelsen i sig? Hur kan vi konkret behandla skapelsen som vår nästa och praktisera ömsesidighet i våra relationer till allt levande, som det står i biskopsbrevet? Hur kan vi respektera allt levande inneboende rättigheter i vårt dagliga liv?

3 **Fler perspektiv.**

Vilka konsekvenser kan de relationella och rättighetsbaserade förhållningssätten till skapelsen få om de börjar tillämpas av samhället i stort? Hur kan det bidra till att skapa fred med jorden? Och hur kan vår förmåga att förundras fördjupa relationen till och omtanken om allt levande.

fred med jorden

Pass 1:2 Förundran – att fördjupa relationen till skapelsen

Vilka är vi?
- fördjupning

PASS 1:2 (60-90 min)
**Förundran – att fördjupa
relationen till skapelsen**

Pass 1:2 i korthet

I detta pass utforskar vi förundran som en fördjupning av "relationell omtanke" som förhållningssätt och praktik.

(Texten nedan återfinns även i del C, bland texter att läsa innan träffen.)

SYFTE MED TEMAT I DETTA PASS (FÖRDJUPNING AV 1:1)

Vi utforskar hur vi kan fördjupa en känsla av gemenskap med varandra och hela skapelsen genom lärande möten baserade på förundran och öppenhet.

CENTRALA FRÅGOR ATT UTFORSKA

- Förundran som fördjupning av och förutsättning för "relationell omtanke".
- Möjligheten att möta livet och varandra med förundran, öppenhet och nyfikenhet.
- Att i mötet med skapelsen även möta oss själva som subjekt, skapade medskapare.
- Att ge upp en position som jordens härskare, till förmån för en ömsesidig relation
- Det relationella synsättet som grund för lärande möten där nytt kan växa fram.

INGÅENDE HUVUDMOMENT OCH RUBRIKER

- **Översikt: Introduktion till temat.**
- **Övning: Praktisera temat.**
Vi utforskar hur förundran känns och hur det kan hjälpa oss knyta an och skapa hållbara relationer till allt levande.
- **Samtal: Hur kan vi lära tillsammans?**
Reflektera kring temat. Vi samtalar utifrån texterna i C-delen och annat som berör temat relationell omtanke och förundran.
- **Nästa etapp på vandringen.**
Hur vill vi praktisera träffens teman som församling, grupp eller enskilda? Förberedelser till nästa gång.
- **Avslutning och utcheckning.**
I mån av tid gör vi en skriftlig reflektion. Därefter en kort delningsrunda som avslutas med en bön/dikt/sång.

BIBELREFERENSER

Här anges referenser till Bibeln som knyter an till temat. Några förslag:

- En klassisk text som vittnar om förundran över människan och hennes ansvar för skapelsen är Psaltarpsalm 8
- I Psaltarpsalm 19:1-7 häpnar bedjaren över skapelsens lovsång
- I Jobs bok, kap 38 hittar vi Herrens första tal om skapelsen och naturen. Där sätter han Job på plats rätt ordentligt när han gnäller och beklagar sig över all olycka och orättvisa han drabbats av. Kanske kan Herrens tal även tala till oss och mana till ödmjukhet i Antropocens tid?

Utöver dessa förslag kan gruppen inspireras till att tipsa varandra om citat och berättelser. I texten ges förslag på var i träffen det kan vara lämpligt, exempelvis i samtalsmoment.

KOPPLING TILL PILGRIMSKRANSEN

Förundran bidrar till att fördjupa delandet, pilgrimskransens röda och relationella pärla som även utforskades i 1:1. Att mötas i förundran över skapelsen skapar rum för samtal med nya tankar och perspektiv.

MER BAKGRUND OCH SAMMANHANG

När vi möter resten av skapelsen och knyter an till jordens livsväv av relationer, möter vi också oss själva och våra känslor. En solnedgång, en fjäril eller ett skrattande barn kan väcka upplevelser som fördjupar samhörigheten och gemenskapen. Det handlar om att beröras av skönheten i världen. Genom att våga förundras inför skapelsens mysterier kan vår intellektuella förståelse för livets gemenskap kännas mer levande och påtaglig. Kanske kan känslan av förundran stärka viljan att skydda ekosystemen och de mänskliga samhällen som är del av dem. Det är ett ödmjukt förhållningssätt där vi som människor behöver ge upp vår position som jordens härskare, ett antropocentriskt synsätt, till förmån för en relation baserad på respekt, öppenhet och ömsesidighet – relationell omtanke där jorden och skapelsen som helhet står i centrum. Sådana ömsesidiga möten öppnar upp för lärande där något nytt kan växa fram bortom det vi redan visste. Där finns hopp.

Texter om förundran – underlag för samtal

UR "ETT BISKOPSBREV OM KLIMATET"

Biskoparna lyfter fram förundran som rätt början för att väcka engagemang i klimatfrågan och möta utmaningarna som människors sätt att leva har orsakat, när det gäller planetens möjligheter att föda och bära oss och andra arter. De skriver: "Tillsammans med oräkneliga människor fascineras vi av och känner en djup tacksamhet över skapelsens finstämdhet och jordens skönhet" (sid 9f). Ett frigörande hopp bottnar "i lovsången över naturens skönhet och Skaparens kärlek" (sid 12). De lyfter fram nödvändigheten av ett ödmjukt förhållningssätt inför skapelsen för att uppleva förundran: "Den som får sitt värde av att befinna sig högst upp i en hierarki måste alltid försvara sig och har allt att förlora. Det är detta som händer om vi människor gör anspråk på att vara skapelsens herrar. Om vi däremot ger upp vår position till förmån för en relation, då har vi något att vinna. Om vi ser vår relation till den övriga skapelsen och till Gud, då mister vi vår position som alltings centrum och mått men vinner en gemenskap som innebär tillit, hopp och liv" (sid 68).

Förundran inför skapelsen kan även vändas till en förundran inför oss själva som delaktiga i livets mysterium. Biskopsbrevet beskriver att i nyare teologi talas om människan som "skapad medskapare", vilket uttrycker en mer hållbar relation mellan människan och resten av skapelsen.

En relation som vilar på en "skapelseorienterad livssyn" där människan är del av skapelsen men inte dominerar den. Det innebär en rörelse från att tala om människan som Guds medarbetare till att vara medskapare, en "radikalisering av förvaltarskapstanken" (sid 64-66). I inledningen står det: "Att få del av livets gåva är en källa till ständig förundran. Det gör oss gott att känna det förunderliga i att vi finns till och att den värld vi lever i bär vårt liv dag och natt, genom varje andetag och genom årmiljoner av utveckling. Våra kroppar är gjorda av stjärnstoft och i en handfull mull ryms nästan lika många levande organismer som det finns människor på jorden. Förundran är insiktens moder!"(sid 9).

“NATURENS RÄTTIGHETER – ATT SKAPA FRED MED JORDEN” (BERG, BERG & HULTMAN)

Boken “Naturens rättigheter” lyfter fram förundran som början på en förändring från att se på världen som en färdigstöpt och förutsägbar maskin, till att förstå den som en vibrerande livsväv av relationer där allt påverkar allting annat på oförutsägbara sätt: “Livet på jorden kommer troligen alltid att fortsätta vara ett mysterium i någon mån, samma känsla av förundran som vi kan uppleva inför någon vi älskar” (sid 30, 80). “Genom att tillåta oss att beröras av världen och omfamna vår känslomässiga respons på de utmaningar och möjligheter vi möter, sätts något i rörelse inom oss som kan mogna till ett varaktigt engagemang”. Vi knyter an (sid 186). Boken kopplar samman förundran med den öppenhet och sårbarhet som skapar lärande möten. Vi blir till i mötena – med resten av naturen, världen, varandra och de platser vi lever på liksom med oss själva (sid 148). Vår nyfikenhet ger andra möjlighet att växa och bidra med sina unika gåvor. Då fördjupar vi relationer byggda på tillit, respekt och ömsesidighet – rättighetsbaserade relationer (sid 152f). Bokens budskap är att allt liv har rätt att blomstra. Vår förundran kan utgöra näringen.

Författarna pekar på förundran som en väg från objektifiering, där vi ser världen som döda ting, till subjektifiering där allt är levande. De hänvisar till kosmologen och teologen Thomas Berry, som såg världen som en gemenskap av rättighetsbärande subjekt som inkluderade resten av naturen.

I mötet med naturen som ett eget subjekt kan vi också lära känna oss själva mer som aktiva subjekt och medskapare än passiva objekt, åskådare och utförare. På det inre planet innebär detta möte att vi övar oss i att närvara med den egna upplevelsen av att vara människa. Att förstå världen som ett samspel mellan subjekt gör den levande igen. Subjekt är i ständigt vardande. (sid 187f). Och de kopplar subjektifiering till naturens rättigheter: "Ett engagemang för naturens rättigheter kan föra med sig ett fördjupat inre och yttre möte och 'samvarande' med naturen. ... När vi lär oss att respektera och lyssna till ekosystemen kan vi förstå att vi är delaktiga i dem och att allt är natur" (sid 166).

UR “LAUDATO SÍ” – PÅVENS ENCYKLIKA OM MILJÖN

I sin encyklika “Laudato Sí” lyfter Påven fram Franciskus av Assisi som inbjuder oss att se naturen som en storslagen bok genom vilken Gud talar till oss och skänker oss en glimt av sin gränslösa skönhet och godhet. Franciskus bad att en del av klosterträdgården skulle lämnas orörd, så att vilda blommor och örter kunde växa där. Där kunde människor begrunda skönheten i världen som Guds skapelse, inte som ett problem att lösa utan som ett jublande mysterium att glädjas åt (§12). Om vi känner oss intimt förenade med allt som existerar kommer besinning och omsorg strömma fram spontant (§11). Att söka och begrunda världens skönhet kan vara en väg till frälsning och frigörelse från det teknokratiska paradigmet, tillsammans med andra handlingar (§112). Att se på världen på skapelsen som en sjungande verklighet där människan ingår, tillsammans med en övertygelse om den sociala och ekologiska rättvisans samhörighet, mynnar ut i en återkommande påminnelse om att allt i världen är sammanlänkat – det vi gör mot andra påverkar oss själva (§16).

UR "ATT FINNA GUD I EN SNIGEL – OM TRO, HOPP OCH NATURENS RÄTTIGHETER" (ANNA KARIN HAMMAR)

Hammar hänvisar till den ryske författaren Fjodor Dostojevskij som i romanen *Idioten* myntat uttrycket "Skönheten ska frälsa världen". Hammar fortsätter med frågan: "Vad är det i skönheten som kan bli räddande för världen?" Och svarar själv: "Jag tror att den förundran inför skapelsen som vi människor kan få uppleva i närkontakt med naturen bildar kärlekens band mellan människan och övriga Skapelsen." Hon går vidare med att säga att poängen med skönheten är att den är och är bra i sig själv. Att när "vi förmår uppfatta Skapelsens egenvärde kommer vi också att komma närmare vår vilja att ta väl hand om jorden. En sådan grundsyn är nödvändig för att vi ska komma ur det stora utnyttjandets period, den period i mänsklighetens historia som har haft så många framgångar men som också hotar oss i grunden av vår existens. Ibland kallas denna period för moderniteten, ibland industrialiseringen, ibland den fossilberoende kapitalismens tid... Skönheten ska frälsa världen. Bara när hela Skapelsen får ett egenvärden kan vi leva väl tillsammans" (sid 13f).

UR "MÄNNISKAN I SKAPELSEN (MICHAEL NAUSNER)

En reflektion som Michael Nausner gör handlar om skillnaden mellan Undran och Förundran (sid 2-3 i "Människan i Skapelsen"). Detta är kanske den mest grundläggande spänningen som troende människor behöver förhålla sig till. Han skriver: "Trons perspektiv på verkligheten bottenar i förundran över skapelsens storhet och skönhet. Redan genom att använda ordet skapelse signalerar trons språk att det handlar om något som inte går att förstå helt och hållet. Skapelsen speglar något av Skaparen och vittnar om något heligt och oåtkomligt. Människan förhåller sig till det i en förundran som inte söker efter svar, utan yttrar sig i lovsång, tacksamhet och kanske också bävan. Undran vittnar om ett utforskande förhållningssätt till samma verklighet. ... Undran är ett uttryck för vetenskapens lidelse att ta reda på hur naturen fungerar. Här blir världens fenomen till studieobjekt. En viss distansering mellan betraktare och objekt blir nödvändig ... När vi talar om människans roll i skapelsen behöver båda dessa perspektiv – förundran och undran - relateras till varandra. Det heliga och teknologin får inte förvisas till skilda världar (Ett biskopsbrev om klimatet, sid 33). Perspektiven behöver varandras korrigerande och ömsesidiga påverkan."

Förslag på samtalsfrågor: Om förundran

Frågorna bygger på förslaget att texterna i detta tema har utgjort högläsning under träffen. Börja med det första frågepaketet. Se frågorna som ett stöd och inspiration för samtalet, välj några som passar i stunden. Gå vidare till andra i mån av tid, eller väv in delar av dem i samtalet som uppstår. Det är bra att hinna reflektera något över konkret tillämpning.

1 **Börja här.**

I texterna står det att förundran är viktig för att fördjupa relationen och stärka anknytningen till allt levande, och därmed leva på sätt som värnar hela skapelsen. Känslor av förundran kan frigöra hopp och handlingskraft – bana väg för hoppfull handling. Vilka tankar väcker detta? Hur kan förundran förstärka känslan av "vi"? Vad innebär det att som människa leva med både Undran och Förundran?

2 **Konkret tillämpning.**

Hur kan vi som församling, pastorat, lokalsamhälle eller bygd ge plats för förundran? Vad kan vi göra när det gäller (välj något):

- Samarbete mellan olika lokala aktörer för fred med jorden
- Gudstjänst, undervisning, diakoni och mission
- Barn, ungdom och konfirmationsverksamhet
- Frågor som rör dop, bröllop och begravning
- Kulturverksamhet, musik inklusive körer
- Mark, skog, kyrkogårdar, fastigheter
- Annat i exempelvis lokalsamhället

3 **Fler perspektiv.**

Hur kan förundran bidra till fred med jorden? Vad sker om vi möter livet, oss själva och varandra med förundran och nyfikenhet, som del av skapelsens mysterier? Kanske en liten snigel? Hur kan förundran bidra till ömsesidiga relationer, snarare än maktpositioner? Finns det exempel när Undran – vetenskapen – föregår Förundran – det heliga, och tvärtom? Hur kan båda perspektiven bidra till det goda vi vill?

fred med jorden

Pass 2:1 Inre omställning – att möta vår tids spänningsfält

Var står vi?

PASS 2:1 (60-90 min)
Inre omställning – att möta vår tids spänningsfält

Pass 2:1 i korthet

I detta pass ställer vi frågan "Var står vi?" och utforskar "inre omställning" som förhållningssätt och praktik.

(Texten nedan återfinns även i del C, bland texter att läsa innan träffen.)

SYFTE MED TEMAT I DETTA PASS

Att utforska hur vi kan förhålla oss lärande, konstruktiva och kreativa som medskapare av fred med jorden, mitt i spänningsfälten mellan verklighet och vision.

CENTRALA FRÅGOR ATT UTFORSKA

- Att kartlägga rådande verklighet i form av hållbarhetskriser, hur de hänger samman och hur de påverkar ekologiskt, kulturellt, socioekonomiskt, andligt/existentiellt och mänskligt.
- Att ta del av den hoppfull visionära rörelse som växer fram som svar på kriserna, som vi kanske redan deltar i eller kan göra oss delaktiga i.
- Att finna vägen till hållbarhet – såväl hinder i form av de kulturella berättelser och tankesätt vi formats av, som hopp i människans förmåga till lärande och förändring.
- Att utforska hur vi tillsammans kan vara konstruktiva och kreativa mitt i x mellan verklighet och vision – en av vår tids största utmaningar.

INGÅENDE HUVUDMOMENT OCH RUBRIKER

- **Översikt: Introduktion till temat.**
- **Övning: Praktisera temat.**
Vi kartlägger hur det ser ut när det gäller vår tids spänningsfält mellan vision, verklighet och vägval.
- **Samtal: Hur kan vi lära tillsammans?**
Vi bearbetar våra intryck av spänningsfälten och utforskar hur vi kan agera konstruktivt i dem.

BIBELREFERENSER

Här anges referenser till Bibeln som knyter an till temat. Några förslag:

- I Romarbrevet beskriver Paulus spänningen mellan lidande och befrielse, dvs. att det inte bara är människorna som lider under förtryck utan att hela skapelsen plågas och längtar efter befrielse: Romarbrevet 8:18-22.
- I Jeremia 5:21-25 ber Gud Jeremia att berätta för folket varför Gud behandlar dem som han gör, att de är för att de varken hör eller ser och har vänt Gud ryggen.
- Profetens ord kommer senare tillbaka i Matteusevangeliet 13:14.
- I dessa dagar kanske vi också kan komplettera med 1 Kungaboken 19:11 där Elia finner Gud i det stilla suset.

Utöver detta förslag kan gruppen inspireras till att tipsa varandra om citat och berättelser. I texten ges förslag på var i träffen det kan vara lämpligt, exempelvis i samtalsmoment.

KOPPLING TILL PILGRIMSKRANSEN

”Inre omställning” knyter an till den blå pärlan i pilgrimskransen, tystnaden. Nattens tystnad och stillhet möjliggör en inre resa som kan föda fram reflektion, lärande och lyssnande, en resa som kan leda till nya svar och handlingar.

MER BAKGRUND OCH SAMMANHANG

Omställningen till hållbarhet är en lärresa som består av en vision, en verklighet och en väg. Visionen är viktig, att våga drömma om fred med jorden. Men vi behöver också veta var vi står när det gäller hållbarhetskriser – ekologiska, kulturella, socioekonomiska, mänskliga och andliga/existentiella – liksom hur kriserna speglas i en sårbar global matindustri.

Slutligen behöver vi lära känna vägen, hinder vi kan möta och hur de kan hanteras. Vi behöver våga ställa öppna frågor som kan visa på nya vägar. Några centrala hinder är de kulturella berättelser som byggt det industrimoderna samhället, upplysningstidens syn på världen som en stor maskin. Då är det hoppfullt att vetenskapen idag lär oss vad urfolken länge känt till: Världen består av levande system där allt hänger samman. Det är en vision som kan möjliggöra en hållbar relation mellan människan och resten av skapelsen. Inte minst i form av en mer lokalt förankrad matproduktion.

Ekologisk omvändelse är ett uttryck för den visionen, naturens rättigheter ett annat. Den bärs fram av en av världshistoriens största sociala rörelser som visar att vi människor kan lära och ändra riktning.

Det är en mångfaldsrörelse som inte har alla svar men som ger modet att ifrågasätta, utforska och ställa nya frågor. Den byggs av lokala grupper som på den inre resan utvecklar förmågan att vara konstruktiva och kreativa mitt i spänningsfälten mellan verklighet och vision, en av vår tids största utmaningar. Där finns hopp.

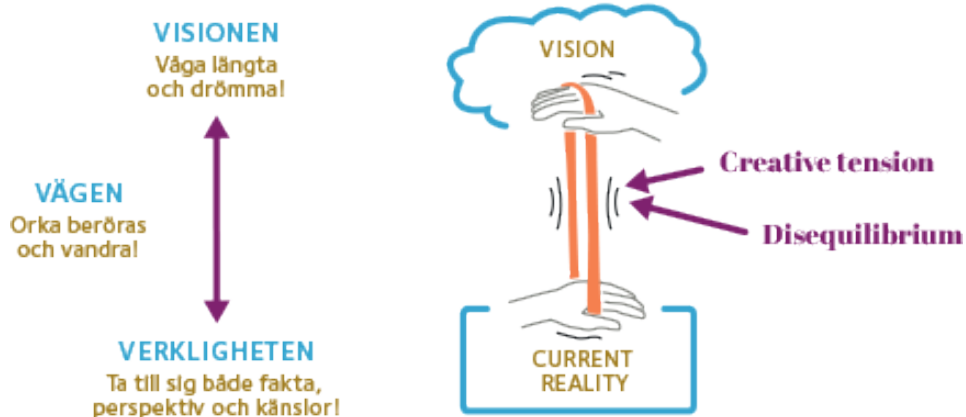

Texter om vår tids spänningsfält – underlag för samtal

Texter om rådande verklighet, kriser och utmaningar

För att veta vart vi går behöver vi veta var vi står. En del av den kunskapen handlar om att förstå hållbarhetskriserna, hur de hänger samman och hur de påverkar ekologiskt, kulturellt, socioekonomiskt, andligt/existentiellt och mänskligt. Men vi behöver också ha en känsla för vilken riktning vi önskar gå i, vilka visioner om framtiden som gestaltar en berättelse om fred med jorden. Och inte minst behöver vi kunna se en väg framför oss, vilka hinder som kan finnas och hur de kan hanteras. När vi har en tydlig känsla av såväl verklighet som visioner kan vi uppleva vår tids spänningsfält, vilket illustreras av skissen. Det startar en lärprocess där vi kan börja delta i en konstruktiv förändring. Nedan följer exempel på texter och utdrag ur texter på detta tema att läsa, reflektera och samtala kring.

HUR KAN VI BLI HÅLLBARA MEDSKAPARE...

...I SPÄNNINGSFÄLTEN VERKLIGHET - VISION?

Källa: Peter Senge, *The Fifth Discipline*

UR "ETT BISKOPSBREV OM KLIMATET"

I "Ett biskopsbrev om klimatet", kapitel I, beskriver biskoparna klimatkrisen ur ett naturvetenskapligt perspektiv, skrivet 2019 med hänvisning till FN:s klimatpanel "Intergovernmental Panel on Climate Change", IPCC. Det sker nya uppdateringar vad gäller klimatkrisen, men också för andra hållbarhetsutmaningar vi står i vad gäller biologisk mångfald och hotade ekosystem liksom rättvisefrågor – under åren har IPCC-rapporterna alltmer betonat att rättvisebegreppet är en förutsättning för hållbarhet. Det är bra att som studiecirkel och de sammanhang ni finns i följa vad forskningen säger, skriver och publicerar.

Biskoparna lyfter fram att vi under de senaste 12.000 åren levt i ett stabilt klimat. Men detta stabila klimat har ändrats och flera forskare kallar denna nya epok för antropocen, det vill säga människans tidsålder. De bedömer att förändringen med 95 procents säkerhet är orsakad av mänskliga aktivitet, framförallt genom storskalig användning av fossil energi. Det är alltså vi människor som påverkat och förändrat denna tidigare stabilitet. Från förindustriell tid till 2017 har den globala medeltemperaturen ökat med en grad Celsius och fortsätter öka. Under 2010-talet låg den på 14,7 grader Celsius. Parisavtalet (www.naturvardsverket.se/parisavtalet) från 2015 eftersträvar att hålla temperaturökningen under 2 grader och sträva efter att begränsa den till 1,5 grader.

Konsekvenserna av temperaturökningen är kända och alltmer uppenbara. De visar sig bland annat i extremväder, bränder, översvämningar, höjd havsnivå, smältning av den arktiska isen och glaciärer, glaciärsmältning, metanutsläpp (som i sig förvärrar situationen), minskad tillgång till sötvatten samt klimatflyktingar. Biskopsbrevet lyfter också fram begreppet klimaträttvisa som handlar om hur det industrimoderna samhället inte bara drabbar ekosystem utan även människor. Den fattigaste halvan av jordens befolkning, som står för endast 10 procent av utsläppen, drabbas hårdare än den rikare halvan (sid 28). Men konsekvenserna är inte bara ekologiska och socioekonomiska utan även mänskliga i form av hälsa och klimatångest, en form av meningslöshet som även påverkar oss som andliga och existentiella varelser (sid 38, 48).

FNs klimatpanel, IPCC, presenterade den 9 augusti 2021 en ny sammanfattande vetenskaplig rapport, baserat på 14 000 forskningsrapporter. Rapporten slår fast det vi redan visste och betonar särskilt hur extremväder kommer att öka i omfattning och att det är människans påverkan som är orsak. Flera rapporter med olika teman släpps regelbundet av klimatpanelen, både uppdateringar av befintliga rapporter liksom rapporter med helt nya teman. Vi riskerar att som biskoparna skriver nå "tröskeffekter" som innebär att ekosystem går från ett tillstånd till ett annat, eller helt enkelt kollapsar (sid 18). Det är med denna kunskap och insikt vi ser att vi behöver minska utsläppen snabbt, kraftigt och ställa om. Som FN:s klimatpanel IPCC framhåller, krävs det snabba och långtgående omställningar inom markanvändning, matproduktion, energisystem, industri, byggnadssektor, transporter och städer för att nödvändiga utsläppsminskningar ska uppnås (sid 19).

Som biskoparna kort och koncist säger: "Användningen av fossila bränslen måste fasas ut" (sid 85). Det handlar inte bara om ekosystemen i sig utan också om rättvisa människor, samhällen och länder emellan. Utifrån ett rättviseperspektiv har vi ett ansvar att bidra till utvecklingsländernas klimatanpassning och omställning.

Texter om att ändra riktning, hinder och hopp på vägen

Omställningen till hållbarhet är som nämnts en lärresa som består av en verklighet, en vision och en väg. Vi känner till utmaningarna och vad som behövs. Vilka hinder finns på vägen och hur kan de mötas? Hur kan vi lära om och lära nytt? Vad innebär en inre omställning och ekologisk omvändelse? Nedan följer exempel på texter och utdrag ur texter att läsa, reflektera och samtala kring.

UR "ETT BISKOPSBREV OM KLIMATET"

I "Ett biskopsbrev om klimatet" frågar sig biskoparna; när vi nu vet det vi vet och ser möjligheter – varför går det ändå så trögt? Vilka krafter i samhället och hos oss själva försvårar en klimatomställning? De pekar på framför allt tre faktorer som har att göra med våra förhållningssätt: Människans närsynthet och kortsiktigheten i all planering, intressekonflikter och fördelningseffekter samt allmänt motstånd mot förändringar (sid 44-47). Biskoparna skriver även om existentiell oro, som kanske inte ska ses som hinder, men som också kan påverka (sid 47ff). De prövar ett resonemang kopplat till hur vi människor brukar reagera på akut kris och sorg med olika slags försvarsmekanismer som förnekelse, flykt, vrede, depression, idealisering och köpslående. Dessa strategier kan överföras till organisationer, samhällen, länder och på det globala planet bidra till att fördröja de åtgärder som behövs.

UR "NATURENS RÄTTIGHETER – ATT SKAPA FRED MED JORDEN" (BERG, BERG & HULTMAN)

I boken "Naturens rättigheter" påpekar författarna att utmaningarna varit kända i över 30 år. De ser inte bara ekologiska och socioekonomiska kriser som hanteras i de globala hållbarhetsmålen, utan även kulturella kriser där människor förlorat meningsbärande berättelser. Liksom rent mänskliga kriser, där många upplever stress och ohälsa till följd av klimatkrisen. Alla kriser speglas i den fossilberoende globala matindustrin, som står för 40 procent av koldioxidutsläppen. Matproduktionen blir extra sårbar i spåren av en utarmad biologisk mångfald, klimatförändringar, minskade transporter, minskad tillgång till konstgödsel, sänkta grundvattennivåer, liksom förstörda och förgiftade jordar. (Sid 86–89).

Författarna håller med om att hindren hör ihop med mänskliga synsätt och förhållningssätt som format samhället. Samtidigt betonar de att dessa förhållningssätt inte har att göra med människans natur. Vi människor har tidigare visat oss kapabla att möta utmaningar. Hoppet ligger i att vi är lärande varelser med förmåga att ändra riktning. För att göra det behöver vi våga formulera våra längtor och visioner, mitt i utmaningarna. Och vi behöver förstå hur saker hänger samman. De kriser och systemfel vi möter idag, liksom vår tröga respons på dem, kan ses som effekter av de kulturella berättelser som styrt samhället – rådande världsbilder, föreställningar och tankesätt. När vi inser att den bild vi haft av världen inte stämmer, kan vi bygga en ny förståelse som frigör hopp och handlingskraft. Ett ställe att börja på kan vara lokal matproduktion. (sid 25–28).

Författarna menar att samhället präglats av en mekanistisk berättelse med sina rötter i den tidiga industrialismen. Där framställs världen som en maskin, själlös materia som vi människor kan dominera och konsumera efter behag. Brittiska vetenskapsakademien, grundad 1664, avsåg att etablera en "maskulin" filosofi med målet att fångsla och härska över resten av naturen som beskrevs i feminina ordalag (sid 31).

Det lade grunden för den industrimoderna rovdriften. När samma samma maskulina och patriarkala synsätt idag försöker möta hållbarhetskriserna, handlar lösningarna ofta om "grön" teknik, mer energi, individuell konsumtion eller ekonomiska styrmedel – en sorts ekomoderna marknadslösningar med målet att upprätthålla ekonomisk tillväxt i form av BNP, bruttonationalprodukt (sid 150). Kritiker menar att sådana lösningar riskerar att bli en "grönmålning" av ohållbara verksamheter, eftersom dagens problem inte kan lösas med samma tänkande som skapade dem. Idag finns dock en ny vetenskaplig förståelse om att världen består av levande system där allt hänger samman. När vi tar till oss den berättelsen kan vi också ändra beteenden och möjliggöra hållbara lösningar (sid 170, 208). Berättandets betydelse återkommer i tema 3:1.

Boken "Naturens rättigheter" pekar också på det hoppfulla i att det lärande som behövs för att möta hindren redan händer. Nya ekologiska synsätt växer fram och tvingar fram nya och verkligt hållbara lösningar, inklusive "ekomaskulina" perspektiv som betonar omtanke och omsorg framför tekniska lösningar (sid 150). Överallt tar människor ställning och engagerar sig för visionen om en hållbar, rättvis och meningsfull framtid – ett ekologiskt, socioekonomiskt och mänskligt hållbart samhälle. Kanske kan denna globala rörelse betraktas som världshistoriens största tillsammans lärande för samhällsförändring. Fridays for Futures, som sluter upp bakom vetenskapens krav på ett samhälle inom planetens gränser, är ett exempel på den hoppfulla berättelse som nu sprids. Rörelsen består av människor som tillsammans lyckas möta utmaningarna konstruktivt och kreativt, mitt i spänningsfälten. De har inte alla svar, men vågar ställa viktiga frågor, ifrågasätta rådande läge och pröva sig fram. Ofta engagerar sig människor lokalt för att skydda sina ekosystem, med oväntade framgångar. Ett exempel är Ojnareskogen på Gotland, där ett fåtal aktivister mot alla odds lyckades få den skyddad mot avverkning genom att den blev klassad som ett Natura 2000-område. (sid 158,178).

UR "LAUDATO SÍ" – PÅVENS ENCYKLIKA OM MILJÖN

I "Laudato Sí" lyfter påven fram betydelsen av lärande och pedagogik, att vi lär om utmaningarna men också om de föreställningar som hindrat förändring: "Miljöutbildning har breddat sina mål. Medan den i början huvudsakligen var inriktad på vetenskaplig information samt att skapa förståelse för miljöriskerna och hur de ska förebyggas, tenderar den nu att inkludera en kritik av 'myterna' om en modernitet grundad i ett nyttomaximerat tänkande (dvs individualism, obegränsade framsteg, konkurrens, konsumtion, den oreglerade marknaden). Den strävar också efter att återställa olika nivåer av ekologisk jämvikt, att skapa harmoni inom oss själva, med andra, med naturen och andra levande varelser och med Gud. Miljöutbildning bör underlätta språnget mot det transcendenta som ger ekologisk etik sin djupaste innebörd. Den behöver utbildare som kan utveckla en etisk ekologi och hjälpa människor genom effektiv pedagogik att växa i solidaritet, ansvar och medkännande omsorg." (§210)

UR "MÄNNISKAN I SKAPELSEN" (MICHAEL NAUSNER)

I "Människan i skapelsen" resonerar Michael Nausner kring hur kyrkans berättelser kan försvåra eller möjliggöra ett konstruktivt bemötande av hållbarhetskriserna. Kan tolkningen av de kyrkliga berättelserna på något sätt ha bidragit till de kriser som vi nu befinner oss i? Kan vi förstå dem på annat sätt idag? Hur förhåller vi oss till skapelseberättelserna? Vad menas exempelvis med "att lägga jorden under" sig (1 Moseboken 1:28)? Nausner menar att det finns en närmast oöverskådlig diskussion kring betydelsen av denna formulering. Men det är viktigt att balansera den diskussionen med synen på människan som Guds avbild, att människan är kallad att förhålla sig till skapelsen i analogi med Gud. Det framgår också av den andra skapelseberättelsen, där brukandet och vårdandet kännetecknar människans roll (1 Moseboken 2:15). Och - menar Nausner - Gud befinner sig i en kontinuerlig kommunikation inte bara med människan utan med hela skapelsen. Skapelsen, skriver Nausner med hänvisning till teologen Catherine Keller, "framstår som en kommunikativ process mellan skapare och allt skapat, och människan ingår tillsammans med allt annat skapat i den skapelseprocess som Gud oavbrutet är involverad i" (sid 6-7).

Förslag på samtalsfrågor: Om vår tids spänningsfält

Samtalet bygger på att deltagarna har tagit del av texterna i förväg.

Börja med det första frågepaketet. Se frågorna som ett stöd och inspiration för samtalet, välj några som passar i stunden. Gå vidare till andra i mån av tid, eller väv in delar av dem i samtalet som uppstår. Det är bra att hinna reflektera något över konkret tillämpning.

1 **Börja här. Hur ser spänningsfälten ut mellan verklighet och vision?**

Vilka är de mest akuta hållbarhetsutmaningarna? Hur hänger ekologisk hållbarhet ihop med kulturell, socioekonomisk, mänsklig och existentiell/andlig hållbarhet? Vilka tankar väcker det som texterna föreslår: att vi måste ändra våra kulturella berättelser och tankesätt för att hitta lösningar och ändra riktning? Vad sker i världen som kan vara tecken på att det sprids en mer hållbar berättelse och växer fram en rörelse som bär denna berättelse och svarar på kriserna? Vilka hoppfulla tecken finns det på människans förmåga att lära om och lära nytt, i stort och smått?

2 **Konkret tillämpning: Hur kan vi vara konstruktiva mitt i spänningsfälten?**

Hur kan vi som människor stödja varandra i att svara an på utmaningar, ta vara på möjligheter och förhålla oss konstruktiva och lärande mitt i vår tids spänningsfält, på vägen mellan verklighet och vision? Hur kan vi "vara den förändring vi vill se i världen", som Gandhi uttryckte det, och bidra till en mer hållbar kulturell berättelse om fred med jorden?

Som individer? Som grupp, pastorat och församling? T ex i gudstjänst och liturgi, konfirmation, val av psalmer, sånger och verk, för diakonin? Hur kan vi påverka systemfel och strukturer som behöver ändras på samhällsnivå

3 **Fler perspektiv: Hur kan kyrkans berättelser stödja konstruktiv handling?**

Är berättelsen om människan som jordens härskare ett hinder för omställningen? Kan det vara så att kyrkan alltför mycket betonat att människan har fått uppgiften att lägga jorden under sig, att se annat levande som objekt, jämfört med att vara delaktig, brukande och vårdande, att se alla som subjekt? Behöver kyrkan förändra sina kulturella berättelser – sätten att tolka, tala och forma det som gestaltas i gudstjänster och i verksamhet? Hur kan en sådan insikt och förändring stödja oss i att delta i en förändring? Hur kan vi stödja varandra i den "synvändan"?

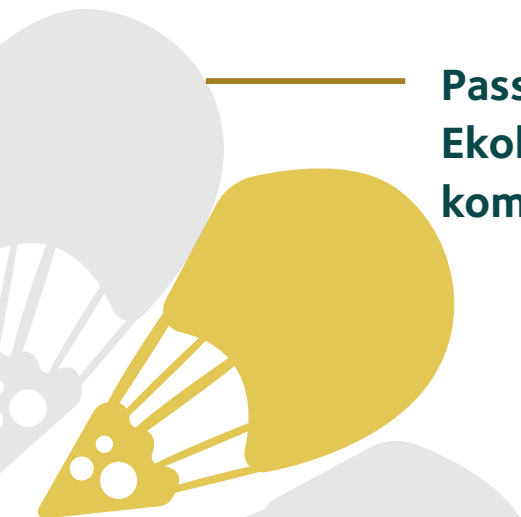
fred med jorden

Pass 2:2 Ekologisk känslighet – en kompass för omvändelse

Pass 2:2 (60-90 min)
Ekologisk känslighet – en kompass för omvändelse

Pass 2:2 i korthet

I detta pass ställer vi frågan "Hur berörs vi?" och utforskar "ekologisk känslighet" som förhållningssätt och praktik.

(Texten nedan återfinns även i del C, bland texter att läsa innan träffen.)

SYFTE MED TEMAT I DETTA PASS (FÖRDJUPNING AV 2:1)

Att utforska betydelsen av vår närvaro och känslomässiga respons på skapelsen inför såväl skönhet som svårigheter, som drivkraft i ekologisk omvändelse.

CENTRALA FRÅGOR ATT UTFORSKA

- Att se på sina känslor som kompass för medkänsla, omtanke och omvändelse
- Hur ett undvikande av obekväma känslor kan förstärka ohållbara beteenden.
- Att knyta an till sina längtor och beröras av visioner och berättelser om omvändelse.
- Hur en känslomässig bearbetning av kriserna kan omvandla kunskap till handling.

INGÅENDE HUVUDMOMENT OCH RUBRIKER

- **Översikt: Introduktion till temat.**
- **Samtal: Reflektera kring temat.**
Vi samtalar utifrån texterna i C-delen och annat som berör passets teman – ekologisk känslighet och omvändelse.
- **Övning: Praktisera temat.**
Vi utforskar hur våra känslor för såväl rådande verklighet som önskad riktning kan fördjupa en ekologisk omvändelse.
- **Nästa etapp på vandringen.**
Hur vill vi praktisera träffens teman som församling, grupp eller enskilda? Förberedelser till nästa gång.
- **Avslutning och utcheckning.**
I mån av tid gör vi en skriftlig reflektion. Därefter en kort delningsrunda som avslutas med en bön/dikt/sång.

BIBELREFERENSER

Här anges referenser till Bibeln som knyter an till temat. Några förslag:

- Sabbaten är i Bibeln den verkligheten som är en gåva till människorna och hela skapelsen för att skapa rättvisa förhållanden (shalom) både mellan människorna och mellan människorna och skapelsen. Ex. Tredje Moseboken 23:1-22
- Den berömdaste framtidsvisionen i Bibeln är nog den i Uppenbarelsebokens slut. Där blir det tydligt att fred i vidare bemärkelse inte bara är en mänsklig angelägenhet utan omfattar hela skapelsen. Uppenbarelseboken 22.
- I Job 12:7-10 uppmanas vi också att fråga djuren och lära av dem.

Utöver dessa förslag kan gruppen inspireras till att tipsa varandra om citat och berättelser. I texten ges förslag på var i träffen det kan vara lämpligt, exempelvis i samtalsmoment.

KOPPLING TILL PILGRIMSKRANSEN

Ekologisk känslighet knyter an till pilgrimskransens gula pärla, långsamhet. Vi behöver tid att känna allt vi känner inför skapelsen – från kärlek och förundran till sorg och förtvivlan. Modet att beröras startar en rörelse från hjärtat som kan kallas omvändelse.

MER BAKGRUND OCH SAMMANHANG

Vi behöver inte bara intellektuellt greppa vår tids spänningsfält mellan verklighet och visioner, utan också känslomässigt. Kombinationen av tanke och känsla kan möjliggöra en djupgående ekologisk omvändelse eller transformation. Det innebär att hjärna och hjärta möts i handens visdom, handling grundad i en levande relation till hela skapelsen. När lärandet förankras i kroppen får vårt förändringsarbete en mer bestående effekt. Har vi med oss känslorna på en skogsvandring bygger vi en intuitiv förståelse för skogen som ekosystem. I del 1:2 berördes vikten av förundran. Men det är också viktigt att känna och omfamna det svåra – att orka ta till sig orättvisor, klimatkris eller förlusten av biologisk mångfald på ett kalhygge. Det kan väcka både oro, ilska, sorg och tomhet.

Känslorna visar att vi bryr oss. När vi möter dem kan vi också lära känna deras följeslagare: Mod, passion, kärlek och nyfikenhet. Sorgens gåva är kärleken som ger kraft att möta verkligheten. Vi får också kraft och ny näring när vi låter oss beröras av de hoppfulla visioner och berättelser som väcker våra längtor om en värld i balans, en hållbar fredskultur. Alla känslor är meningsfulla, de hjälper oss knyta an till världen och ger riktning i vårt engagemang som medskapare. Känslorna är vår inre kompass som väcker medkänsla och omtanke. Där finns hopp.

Texter om ekologisk känslighet och omvändelse – underlag för samtal

Texter om att beröras av klimatkris och svårigheter

UR "LAUDATO SÍ" – PÅVENS ENCYKLIKA OM MILJÖN

Biskopsbrevet skriver om den existentiella oro människor kan känna inför klimatkrisen: "Oavsett hur oron ser ut berör klimatfrågan våra innersta känslor och värderingar. Därför är den också existentiell och andlig. 'Klimatångest' har blivit ett vedertaget begrepp. Den kan föra med sig katastroftankar, panikångest, nedstämdhet och en känsla av maktlöshet" (sid 48). Biskoparna påpekar också vikten av att prata om svårigheterna snarare än att försöka ignorera dem: "Den bearbetning som krävs för att komma vidare från försvarsmekanismer till nyorientering och konstruktiv handling görs bäst i samverkan och dialog. Vi behöver få föra samtal där tankar, erfarenheter och perspektiv bryts mot varandra, samtal på många olika nivåer i samhället som alla kan bidra till" (sid 52).

UR "NATURENS RÄTTIGHETER – ATT SKAPA FRED MED JORDEN" (BERG, BERG & HULTMAN)

Att förundras och uppöva ekologisk känslighet innebär också att se det som brustit. I boken "Naturens rättigheter" står det: När vi vågar beröras av såväl övergreppen mot natur och människor som vår längtan efter en värld i balans och skönhet vill vi vara delaktiga i en förändring" (sid 186). Det är genom känslor vi knyter an till naturen, till varandra och oss själva. Att vara en kännande varelse innebär att känna allt, även det svåra. Att öppna upp för att uppleva förundran kan också innebära att öppna för den djupaste förtvivlan. Det är ett både-och. Evolutionen har gett oss ett känsloliv eftersom det hjälper oss att förstå när samspelet i ett system är i balans eller när något behöver korrigeras. Förmågan att lyssna till vår emotionella respons i våra möten med alla aspekter av livsväven, kan beskrivas som en sorts medveten närvaro eller ekologisk känslighet (sid 188-189).

UR "EKOPEDAGOGIK FÖR JORDFREDSGRUPPER" (BERG & BERG)

I skriften "Ekopedagogik för jordfredsgrupper" går att läsa: "Det räcker inte med enbart intellektuell förståelse av globala kriser och deras påverkan på lokalsamhället. Vi behöver förstå med våra känslor. Ju mer detaljerad förståelse och erfارande, desto viktigare är det att ge utrymme till att känna effekterna för att få djupare insikt i vad det är som händer. Vad vi som globalt samhälle faktiskt gör med våra ekosystem och med varandra och hur detta påverkar framtida generationer. Vi behöver lära med alla sinnen och hela kroppen, inte bara för att förstå de komplexa utmaningarna utan också för att fördjupa våra längtor. ... När vi fördjupar vår känslomässiga förståelse kan vi börja omvandla insikter till konkret och hållbart agerande. Det handlar om förmåga till medveten närvaro, görande som grundar sig i ett djupt varande. En inledande fråga kan vara: Hur känns det att leva i vår tids spänningsfält?" (sid 14).

Texten tar upp kulturella flyktbeteenden från det svåra och obehagliga: "I den industrimoderna västerländska kulturen finns en tendens att undvika obekväma känslor och upplevelser, som om de skulle vara meningslösa. Den tendensen har förstärkt dagens ohållbara utveckling där konsumtionen blivit en form av flyktbeteende, ett kollektivt missbruk. Konsumtionsmönstren understöds av marknadsföring som utnyttjar våra längtor efter tillhörighet, gemenskap och bekräftelse. När vi istället vågar möta våra känslor kan trenden brytas och vi kan tillgodose våra behov på mer konstruktiva sätt.

Då kan vi upptäcka att alla känslor är värdefulla. Enligt författaren och aktivisten Joanna Macy kan vi hämta styrka i de obekväma känslorna om vi vågar gå in i dem: I sorgen över sakernas tillstånd kan vi finna en djup kärlek till världen som kan stärka vår vilja att förändra. I oron inför framtiden finner vi modet att möta riskerna och våga skapa nya drömmar. I ilskan över förtryck kan vi hitta en ostoppt passion. I tomheten kan vi finna öppenhet och nyfikenhet. När vi möter skammen kan vi finna stolthet och bakom skulden ansvar.” (sid 14-15)

Texter om att beröras av våra längtor som drivkraft i ekologisk omvändelse

UR "ETT BISKOPSBREV OM KLIMATET"

Biskopsbrevet lyfter fram behovet av omvändelse liksom betydelsen av både längtan och andra känslor som drivkraft. Om omvändelse: "Synd kan beskrivas som att 'missa målet' med livet eller som brustna relationer till Gud och skapelsen. Båda uttrycken är relevanta också i klimatfrågan. Vi missar målet att minska skadlig påverkan, vi skadar relationen till Gud, vår nästa och naturen och vi bidrar till en orättvis fördelning. Då behövs en omvändelse, en omorientering" (sid 41). Om känslornas betydelse i spänningen mellan hot och hopp skriver de: "Både vår längtan och vår vrede behöver väckas; längtan efter en hållbar framtid och vreden över att en älskad skapelse är hotad. Vi behöver nå fram till hopp som frigör handlingskraft" (sid 53).

UR "ATT FINNA GUD I EN SNIGEL" (ANNA KARIN HAMMAR)

Anna Karin Hammar sätter ord på en längtan efter samhörighet med allt levande, en grundläggande drivkraft inom ekoteologin. Hon menar att kyrkan genom att använda termen skapelse före natur, miljö eller enbart människor gör ett ställningstagande som ifrågasätter människans dominans över allt annat skapat. Samhörigheten mellan människor, mellan människors skapande, den övriga skapelsen och med Gud ryms i uttrycket skapelse. Det betyder att vi inte bara är medmänniskor, vi är också medskapelser och medskapare på en gemensam jord (sid 17). Detta innebär en förflyttning av hur vi ser på oss själva, varandra och samhörigheten med hela skapelsen. Enskilt, tillsammans i församlingar, i våra samhällen och som mänsklighet. Det behövs en omvändelse mot en mer skapelseorienterad livssyn. Hammar refererar till påven när hon beskriver längtan efter samhörighet som en form av spiritualitet driven av en djup inre övertygelse och inspiration att knyta in i omsorg till andra medskapelser, med inspiration från helgonet Franciskus. Hon menar att denna form av anknytningsspiritualitet hjälper oss att "återfinna den världsbild där allt levande står i relation till varandra" (sid 67).

UR "NATURENS RÄTTIGHETER – ATT SKAPA FRED MED JORDEN" (BERG, BERG & HULTMAN)

Författarna av boken "Naturens rättigheter" menar att "tiden tycks mogen för ett nytt paradigmskifte av samma dignitet som industrialiseringen för att vända dagens ohållbara utveckling". Att börja se naturen som subjekt med rättigheter kan vara verktyg för omvändelse som ger uttryck för våra längtor. De menar att det behövs en hållbar kultur byggd på fred och samverkan med naturen snarare än kontroll, dominans och överexploatering. Det är detta som menas med att förstå världen som en livsväv av relationer. Hållbar utveckling kan inte reduceras till enbart något som är utanför oss själva såsom ekonomiska, strukturella eller tekniska lösningar. Det handlar om hur vi är i hållbara relationer, till naturen, till den mänskliga världen, hur vi är med varandra och vårt förhållnings sätt till oss själva (sid 25). Ett juridiskt uttryck för sådana fredliga relationer till resten av skapelsen är naturens rättigheter. Idén representerar ett nytt tänkande som sprids av en internationell rörelse och redan är praktik i många länder. Rättigheterna kan omsättas i lagstiftning som kallas ekocid, livsmiljöförstörelse. Svenska kyrkan har ställt sig bakom en sådan lag, liksom Sveriges Kristna Råd genom Faith for Ecocide Law (sid 71).

UR "LAUDATO SÍ" – PÅVENS ENCYKLIKA OM MILJÖN

I "Laudato Sí" lyfter påven Franciskus fram hur den tidigare påven Johannes Paulus II varnade för att människan vanligtvis "inte förefaller se någon annan mening i naturen än den som tillgodoser omedelbar användning och konsumtion". Följaktligen efterlyser han en global ekologisk omvändelse (§5). Påven lyfter fram Franciskus av Assisi som umgicks med hela skapelsen. Hans förhållningssätt leder oss till hjärtat av att vara mänsklig (§11). Encyklikans sjätte kapitel, avsnitt III har som rubrik Ekologisk omvändelse. Påven påpekar att "Genom att hålla den helige Franciskus gestalt i minnet inser vi att ett sunt förhållande till skapelsen är en dimension av en personlig helhetsomvändelse som innefattar erkännandet av våra misstag, synder, brister och misslyckanden, något som leder till uppriktig ånger och längtan efter förändring" (§218). Påven betonar att den personliga omvändelsen också måste bli en samhällelig omvändelse: "Sociala problem måste tas om hand av samhälleliga nätverk och inte endast av de samlade individuella goda gärningarna." (§219)

UR "MÄNNISKAN I SKAPELSEN" (MICHAEL NAUSNER)

Michael Nausner skriver med hänvisning till "Ett biskopsbrev om klimatet" och till påvens "Laudato Sí": "För att finna en ny balans mellan å ena sidan människans unika roll i skapelsen och å andra sidan den övriga skapelsens integritet behövs en ekologisk omvändelse (Laudato Sí 217). Människan behöver på nytt förstå sig själv som delaktig i skapelsens ömtåliga ekologiska system" (sid 4). Vi behöver ompröva människans roll som förvaltare i balansen eller spänningen mellan att vara i centrum – antropocentrism – och delaktighet i skapelsen. Han skriver: "Hon kan inte bara – på ett antropocentriskt sätt – vara skapelsens förvaltare, eftersom hon ju samtidigt är en del av skapelsen." Han fortsätter: "Hennes aktiva roll som förvaltare behöver kompletteras med hennes passiva roll som mottagande part i ett ömsesidigt förhållande med skapelsen." Då reduceras inte skapelsen till ett objekt för människan, "utan blir till vår nästa att samarbeta och kommunicera med" (sid 3). Detta menar Nausner är ett av de spänningsfält vi behöver tolka och leva i.

Förslag på samtalsfrågor: Om ekologisk känslighet och omvändelse

Samtalet bygger på att deltagarna har tagit del av texterna i förväg.

Börja med det första frågepaketet. Se frågorna som ett stöd och inspiration för samtalet, välj några som passar i stunden. Gå vidare till andra i mån av tid, eller väv in delar av dem i samtalet som uppstår. Det är bra att hinna reflektera något över konkret tillämpning, särskilt att utforska hur det känns att leva i vår tids spänningsfält. Sammanfattningen ger stöd i att knyta ihop samtalet och kunna se gåvorna i alla olika känslor.

1 **Börja här: Vilken betydelse har våra känslor för ekologisk omvändelse?**

Varför är det viktigt att våga känna kriser och utmaningar men även längtor och möjligheter? Hur kan spektrat av alla känslor hjälpa oss att förvandla kunskap till hållbar handling? Hur kan vår ekologiska känslighet stärka oss i att knyta band till resten av skapelsen och skapa fred med jorden? Kan känslorna vara kompass i en ekologisk omvändelse? Hur ser du på omvändelse, föredrar du andra ord? Hur kan en fördjupad samhörighet med allt levande, som Anna Karin Hammar skriver om, hjälpa oss att svara på de globala kriserna och förverkliga en hållbar framtid?

2 **Konkret tillämpning: Hur känns det att leva i vår tids spänningsfält?**

Hur känns det att leva i vår tids spänningsfält – som individer, grupp, församling, samhälle? Hur berörs vi av det vi vet sker med vår jord? Ge varandra utrymme att sätta ord på de känslor som väcks inför utmaningarna, i en anda av medkänsla och omtanke.

Kanske finns där också känslor av hopp, förundran och handlingskraft inför möjligheterna av en vändning, en omvändelse? Vilka känslor väcker våra längtor? Vilka gåvor finns i våra känslor? Hur kan vi stödja varandra i att ta vara på dem och känna stolthet över att vara de vi är som skapade medskapare?

3 **Fler perspektiv: Hur kan vi utveckla känslan för skapelsen som subjekt?**

Ekologisk omvändelse innebär enligt Michael Nausner att balansera människans roll som förvaltare med insikten att vi också är underordnade en större ordning, som delaktiga medskapare i ömtåliga ekologiska system. När vi utvecklar känslan för skapelsens integritet kan vi inte längre reducera den till objekt. Den blir subjekt, vår nästa som vi måste samarbeta med. Samma budskap hittas i naturens rättigheter och idén om ekocidlagstiftning som biskoparna stöttar: Vi behöver utveckla känslan för allt levande som subjekt med egenvärden, inte bara objekt med nyttovärden. Inklusiv synen på oss själva och varandra. Hur kan vi bidra till en sådan utveckling?

VÅRA BILDER AV JORDEN KAN GE EN KÄNSLA AV VÅR TIDS SPÄNNINGSFÄLT

Dessa bilder kan användas för att sammanfatta texterna till detta tema. De kan illustrera samtalsfråga 2: Hur känns det att leva i vår tids spänningsfält? Den kan också fungera som inspiration till visionsövningen (se nedan), om längtan att leva inom planetgränserna.

Sedan första gången vi fick ta del av bilder av vår hemplanet, har den berört oss. Den "skimrande blå pärlan" som sjuder av liv kan väcka känslor av förundran, tacksamhet och längtan att vara del av arbetet för att bevara livets mångfald. Den symboliserar visionen om en hållbar framtid, i harmoni med hela skapelsen. Samtidigt har den kommit att symbolisera de utmaningar och svårigheter vi står inför: Vi kan känna smärta vid tanken på vad vi gör med vår jord, med varandra och skapelsens mångfald. Bilden av planetens gränser visar tydligt att vi bara har ett jordklot och behöver lära oss att leva inom gränserna. Stockholm Resilience Centre har definierat nio gränser som inte får överskridas för att säkra en hållbar framtid. 2022 har forskare visat att vi redan överskridit fem av dem: Biologisk mångfald, klimatförändringar (inklusive koldioxidutsläpp), nya kemiska substanser (kemiska föroreningar i form av giftiga substanser, tungmetaller och plast) samt gränser som rör jord- och skogsbruket: markanvändning respektive utsläpp av fosfor och kväve. Två gränser har ännu inte kunnat kvantifieras: Förlust av ekologiska funktioner samt ökad koncentration av aerosoler (partiklar från förbränning) i atmosfären.

Modellen Doughnut Economics ger visionen av ett samhälle inom planetens gränser (det ekologiska taket) som tillgodoser allas grundläggande behov (den sociala grunden). Diagrammet presenterades av Oxford-ekonomen Kate Raworth i Oxfam-rapporten *A Safe and Just Space for Humanity* och vidareutvecklades i hennes bok *Doughnut Economics: Seven Ways to Think Like a 21st-Century Economist*.

Frågor som bilderna kan bidra med i olika övningar:

Vilka känslor väcker dessa bilder när det gäller vår tids spänningsfält – verkligheten, visionen och den väg vi behöver vandra för en hållbar framtid? Vilka tankar får vi? Hur kan bilderna ge vägledning så att vi kan navigera i vår tids spänningsfält?

Hur berörs vi av bilden av jorden?

The collage consists of four distinct visual elements:

- Top Left:** A small, pixelated globe of Earth showing continents and oceans.
- Top Right:** A stylized globe with a central green core and four large, colorful segments (orange, green, orange, grey) extending outwards, resembling a flower or a compass rose.
- Bottom Left:** A circular diagram showing a cross-section of Earth's layers, with a central yellow core, a green ring, and an outer pinkish-brown layer.
- Bottom Right:** A diagram of planetary boundaries, showing a central green circle with six lines radiating outwards to various points, each representing a different boundary.

De planetära gränserna är framtagna av Stockholm Resilience Center. Credit: Azote for SCR, based on analysis in Persson et al 2022 and Steffen et al 2015.

fred med jorden

Pass 3:1 Kulturellt berättande – en väg till frigörelse och förändring

Varför är vi här?

Hur blev det så här?

PASS 3:1 (60-90 min)
Kulturellt berättande – en väg till frigörelse och förändring

Pass 3:1 i korthet

I detta pass ställer vi frågan "Varför blev det så här?" och utforskar "kulturellt berättande" som förhållningssätt och praktik..

(Texten nedan återfinns även i del C, bland texter att läsa innan träffen.)

SYFTE MED TEMAT I DETTA PASS

Att utforska hur världen har formats av kulturella berättelser, hur dessa har byggts av ogranskade antaganden och hur vi kan förändra genom att ändra berättelserna.

CENTRALA FRÅGOR ATT UTFORSKA

- Hur vår kulturs tongivande berättelser skapat ekologiska, sociala och mänskliga kriser.
- Hur miljöförstörelse, kolonialism, orättvisor och förtryck är rotade i samma världsbild.
- Hur frigörelse sker genom att granska berättelserna och sätta ord på såren de orsakat.
- Hur formandet av nya berättelser kan frigöra hopp och handlingskraft för förändring.

INGÅENDE HUVUDMOMENT OCH RUBRIKER

- **Översikt: Introduktion till temat.**
- **Övning: Praktisera temat.**
Övning som utforskar hur media sprider olika sorts berättelser.
- **Samtal: Hur gör vi förändringen?**
Samtal om berättelsernas kraft, bakomliggande antaganden och hur de kan förändras. Inklusive en bild som kan vägleda frågan om hur gör vi förändringen från EGO-logiska till EKO-logiska berättelser?

BIBELREFERENSER

Här anges referenser till Bibeln som knyter an till temat. Några förslag:

- I Bibeln finns det ett antal berättelser och visioner som vittnar om samhörigheten mellan människan och den mer-än-mänskliga skapelsen. Gud själv ingår ett förbund som innefattar inte bara människor utan hela skapelsen. Det mest berömda exemplet är Noa förbundet som finns i Första Moseboken 9:1-7.
- Ett mindre känt exempel återfinns i Hosea 2:20-25 som vittnar om Guds förbund och trohet med hela skapelsen.
- Berättelsens berättelse som kanske via kyrkan påverkat vårt samhälle mer än någon annan berättelse är bibelns skapelseberättelse i 1 Moseboken. Eller, egentligen är det ju två olika berättelser: Först är vi härskare och Guds avbild i 1:26 och sedan jordvarelser och trädgårdsmästare satta att bruka och vårda i 2:6-15. Säkerligen har alla kommit i kontakt med dessa många gånger förr, men det går alltid att hitta nya vinklar, exempelvis kan ett perspektiv vara att försöka hitta jordens röst i dessa urgamla berättelser.

Utöver detta förslag kan gruppen inspireras till att tipsa varandra om citat och berättelser. I texten ges förslag på var i träffen det kan vara lämpligt, exempelvis i samtalsmoment.

KOPPLING TILL PILGRIMSKRANSEN

Kulturellt berättande knyter an till den orangea pärlan i pilgrimskransen. Den berör andlighet som speglar människans behov att få vara del av något större som ger mening och sammanhang. Berättelser skapar sammanhang och kan svara på frågor som: Hur blev det så här? Varför är vi här? Vart ska vi? Idag behövs nya kulturella berättelser med nya svar som kan vägleda en hållbar omställning. Ekologisk omvändelse innebär att söka och skapa de nya berättelserna.

MER BAKGRUND OCH SAMMANHANG

Våra berättelser och världsbilder påverkar världen och kan också förändra. För att förstå varför vi står där vi står behöver vi identifiera de kulturella berättelser som drivit på utvecklingen, med hjälp av kritisk reflektion. En grupp kan påverka genom att synliggöra tre sorters berättelser. Den första är de rådande berättelser som, trots ofta goda intentioner, visat sig orsaka en ohållbar utveckling. De består av ogranskade antaganden som rättfärdigat utarmning av ekosystem och lokalsamhällen världen över, liksom kolonialism, rasism och förtryck. Några exempel: "Allt levande, även människor, är bara objekt och varor på en marknad", "Konsumtion är vägen till lycka och tillhörighet" eller "Människan är skapelsens härskare med rätt att exploatera allt annat".

Genom att synliggöra antagandena förlorar dessa berättelser sin kraft. Nästa typ handlar om de sår som uppstått i spåren av skövling och kolonialism, en sorts sannings- och försoningsprocesser där berättandet ger läkning. Den tredje sorten handlar om visionära berättelser som kan möjliggöra en hållbar värld genom att de formas av antaganden som bättre stämmer med vår planets livsvillkor. Ett exempel: "Allt levande i skapelsen är rättighetsbärande subjekt med egenvärden, inte bara nyttovärden." Sådana kulturella berättelser kan erbjuda meningsfulla sammanhang i vår tid, som knyter ihop och stärker förändringskraften i våra handlingar. Där finns hopp. Den bärs fram av en av världshistoriens största sociala rörelser som visar att vi människor kan lära och ändra riktning.

Texter om berättelsernas kraft – underlag för samtal

Texter om rådande berättelse: världen som en maskin

Det är först när vi förstår vilka berättelser som har format oss och lett in oss på en ohållbar väg, som vi kan börja forma berättelser som kan vägleda en hållbar omställning. Texterna om "den rådande berättelse" som styr framväxten av vårt industrimoderna samhälle handlar enligt biskopsbrevet om att se världen som en maskin. Påven kallar den "det teknokratiska paradigmet" och boken Naturens rättigheter "det mekanistiska tänkandet". Läs vidare nedan!

UR "ETT BISKOPSBREV OM KLIMATET"

Biskoparna skriver om den uppdelning som skedde i och med filosofen Descartes (med fleras) inflytande. En uppdelning av verkligheten i radikalt åtskilda domäner. Den ena tanken, anden, idén och den andra materien (sid 32). En uppdelning mellan filosofi, teologi och naturvetenskap. En uppdelning med sina för- och nackdelar. I grunden skedde något när naturen inte längre sågs som en organism utan mer som en maskin. Det var en förutsättning för att exploatera naturen. Dessutom skriver biskoparna fanns teologiska tankemodeller som understödde en sådan uppdelning. Det fanns också en sexism i den tidens tänkande, som tog sig uttryck i att naturen är kvinnan som vetenskapsmannen ska betvinga. Och biskoparna skriver: "Världsbilden föll isär: å ena sidan en profanerad natur som objekt för vetenskap och teknologi, å andra sidan en religiositet som reducerades till något subjektivt eller privat och som uppfattades som mindre relevant för de överlevnadsfrågor som vi nu står inför" (sid 33).

Vi behöver granska de föreställningar och bilder av naturen, världen och jordens resurser som format det vi nu gjort och gör med vår jord, berättelser som enligt många tillåtit oss att föra ett sorts krig mot naturen. Vilka berättelser bygger fredliga sammanhang? I biskopsbrevet beskrivs ett skeende med både friktioner och symmetri eller motstånd och sammanhang mellan naturvetenskap/naturens bok och teologi/Bibeln. Hur naturvetenskap och teologi nu behöver läka tudelningen och finna varandra som kompletterande (sid 32f). Likaså menar biskoparna att det krävs kritisk diskussion om fortsatt ekonomisk tillväxt som ett självklart mål, eller om vi bör använda välfärdsmått istället. Vilket inverkar på tron på ökad konsumtion. De väcker frågan om vi är beredda att förändra vår livsstil? Vad är det som ger lycka, egentligen?

UR "LAUDATO SÍ" – PÅVENS ENCYKLIKA OM MILJÖN

I tredje kapitlet (Den ekologiska krisens mänskliga rötter) skriver påven att vi behöver "fokusera på det dominerande teknokratiska paradigmet och människans och det mänskliga handlandets plats i världen" (§101). Tekniken har varit och är till stor gagn för oss, men den har också åstadkommit skada. Hur vi handskas med tekniken ställer frågor om vår kreativitet och makt, hur dessa används av oss. Och vilka som har makt att använda tekniken och påverka skeendet. Påven skriver: "Aldrig tidigare har mänskligheten haft sådan makt över sig själv, ändå finns det inget som säkerställer att den kommer att användas förståndigt, särskilt inte när vi tänker på hur den används just nu" (§104). Påven lyfter fram globaliseringen av det teknokratiska paradigmet. Ett paradigmen som rättfärdigar att någon, genom logiska och rationella förfaringsätt, successivt närmar sig och får kontroll över ett externt objekt" (§106). Vilket lett vidare till att acceptera idén om en ofantlig eller obegränsad tillväxt. Som i sin tur baseras på "lögnen att jorden kan förse oss med en obegränsad mängd varor, och detta leder till att planeten blir urkramad bortom alla gränser" (§106). Berättelsen om en oändlig teknologisk utveckling ger inte längre mening. Vi måste våga undra över alltings syfte och inte fortsätta fly från känslan av tomhet genom ständig konsumtion och ackumulation av nyheter (§113).

UR "NATURENS RÄTTIGHETER – ATT SKAPA FRED MED JORDEN" (BERG, BERG & HULTMAN)

Författarna menar att det som hindrar oss är kulturella berättelser om det industrimoderna samhället (sid 205), en världsbild med rötter i upplysningens mekanistiska tänkande som separerade människan från naturen och byggde det industrimoderna samhället. Som förvisso gett oss många framsteg och möjligheter, samtidigt som det skapar konsekvenser som idag hotar vår planet som vi känner den och vår civilisation (sid 85). Vi är så inbäddade i dessa berättelser att vi behöver gå igenom en frigörelseprocess. Att se vår del i de gamla berättelser, att se deras tillkortakommanden, att dela känslor för att sedan forma de nya berättelserna och handlingarna. Det kan liknas vi att gå igenom ett tolvstegsprogram, från planetmissbruk till ömsesidighet med moder jord (sid 210-211).

Texter om antaganden bakom berättelserna

Alla kulturella berättelser byggs upp av antaganden som människorna i den kulturen tar för givna som sanningar – förgivettaganden. För att forma nya berättelser behöver vi plocka isär de rådande och förstå vilka “ogranskade antaganden” och ofta omedvetna föreställningar de är uppbyggda av. Därefter kan vi skapa nya antaganden om skapelsen och oss själva, som bättre stämmer överens med dagens vetenskapliga landvinningar och beprövade erfarenheter. Många antaganden i den industrimoderna berättelsen är föråldrade idag, men de fortsätter styra i det tysta så länge vi inte synliggör dem och ser hur vi alla har påverkats av dem eftersom de var del av kulturen som vi växte upp med. När vi medvetandegör oss om dem, raderas de föråldrade berättelser som de rättfärdigat. Om förståelsen för berättelsernas kraft är nödvändig för en hållbar omställning, så är förståelsen för hur berättelserna formas av antaganden viktig för att börja förändra dem. Läs vidare nedan!

UR “ETT BISKOPSBREV OM KLIMATET”

Biskoparna uppmuntrar till fördjupad analys av de världsbilder och berättelser som orsakat hållbarhetskriserna, genom frågor som: “Vilka föreställningar och processer har fört oss till dagens situation? Vilka bilder av naturen, världen och jordens resurser formade en gång den syn som vi har idag?” (sid 31). De beskriver hur bibeltexter ibland tagits som ursäkt för att försvara antaganden om att människan skulle ha rätt till hänsynslös exploatering av skapelsen, exempelvis Första Moseboken 1:1–2:4a (sid 62).

Andra antaganden inom kyrkan har på vissa håll lett till passivitet inför hållbarhetskriserna, exempelvis den apokalyptiska tanken att världens undergång är kopplad till föreställningar om Kristi återkomst. Med en djupare förståelse för Bibelns budskap kan dock sådana synsätt skifta (sid 74). Biskopsbrevet har en hoppfull syn på människans förmåga att ändra antaganden: "Normer förändras, liksom våra egna upplevelser av vad som är attraktivt och njutbart. I takt med att klimatfrågan får större betydelse ändras synen på vad som anses vara ett socialt acceptabelt beteende. För hundra år sedan var det acceptabelt att spotta på golvet. Vilka av dagens beteenden kommer framtida generationer att skaka på huvudet åt?" (sid 54).

UR "NATURENS RÄTTIGHETER – ATT SKAPA FRED MED JORDEN" (BERG, BERG & HULTMAN)

Boken är inne på bakomliggande orsaker och hur berättelserna byggs upp av antaganden om världen och oss själva. Författarna skriver: "Vi behöver identifiera de föråldrade världsbilder och kulturella berättelser som gett upphov till krig, konflikter och förstörelse av ekosystem och lokalsamhällen världen över hela världen – sår som till stor del orsakats av att den västerländska, industrimoderna kulturen" (sid 204). För att kunna bidra till förändring behöver vi "förstå hur den yttre samhällsordningen hänger samman med en 'inre' ordning i form av kollektiva drömmar, visioner och berättelser som har präglats av den moderna världens dröm om oändlig konsumtion" (sid 205). Miljöförstörelsen kan ses som en effekt av "den moderna världens dröm", den kulturella berättelse som styrt vårt samhälle och som nu behöver förändras för att skapa fred med jorden.

Författarna menar att de kulturella berättelserna är uppbyggda av ett antal antaganden som vi tagit för givna. Ogranskade antaganden som vi behöver kompostera, vilket också kan vara smärtsamt för oss – att förändra berättelser är en lärprocess som kräver ett känslomässigt engagemang, såväl förundran som smärta. Men ur denna smärta kan vi finna kraft att påverka och ersätta gamla antaganden med nya. Att identifiera antaganden är som att leta trattkantareller: Först är de svårupptäckta och smälter in i bakgrunden, men när man upptäckt den första ser man dem överallt.

Här är några exempel på antaganden som byggt upp den industrimoderna världsbilden och som inte visat sig stämma med dagens forskning och beprövad erfarenhet:

- Ett mekanistiskt antagande om världen som ett urverk och människan som kuggjul utan större inflytande utanför den privata sfären.
- Separation och individualism; att vi enbart är individer, separerade från varandra och allt levande samt att var och en får klara sig på egen hand.
- Att människan enbart har förmåga att se till kortsiktiga egenintressen och styrs av kapital och vinstintressen (homo economicus)
- Att naturen är en obegränsad resurs, objekt eller "ting".
- Att människans natur är att dominera skapelsen och dominera varandra genom kolonialism, rasism och förtryck.
- Att konkurrens är viktigare än samverkan för vår överlevnadsförmåga.
- Att vi skapar värde genom prestation, konsumtion, position och ägande.
- Att vi ska räddas av marknaden, tekniken eller andra "yttre" krafter.
- Att vi inte kan påverka och att all styrning sker ovanifrån.
- Att vi bygger rikedom genom transaktioner, inte relationer.
- Att vi behöver ständigt ökad tillväxt och produktion.
- Att experter och tekniska lösningar har alla svar.
- Att ungdom, effektivitet och snabbhet är ideal.
- Att åldrande, sjukdom, sorg och obehag är meningslöst.

[Naturens rättigheter, s 204, antaganden som står i vägen, sid 206f.]

Texter om det kulturella berättandets frigörande kraft

Berättelser kan frigöra på flera nivåer. Den gemensamma nämnaren är behovet att sätta ord på dem för att få tillgång till deras frigörande kraft. Det innebär att vi börjar gå in i berättelserna som aktiva medskapare. Vi behöver gruppen och varandra när vi berättar – ofta är det först när någon lyssnar som berättelserna kan synliggöras.

UR "ETT BISKOPSBREV OM KLIMATET"

Biskopsbrevet betonar behovet av goda berättelser. De lyfter fram att vi människor idag behöver sammanhängande berättelser för att förstå allvaret och samtidigt se hur ett bättre och mer hållbart samhälle kan se ut (sid 58). Berättelser gör synligt det som brustit och det som hindrar men pekar också på möjligheter och vad som kan göras, insikter som sedan kan omsättas i handling. Berättelser kan ge mod, tillit och hopp och därmed frigöra handlingskraft. Vi kan här tala om berättelser som en hävstång för de förändringar som behövs. Biskoparna skriver att ord förändrar verkligheten och hänvisar till bibelorden "I begynnelsen fanns ordet" (Johannesevangeliet 1:1). Allt blir till genom det skapande ordet, och med förlåtelsens och försoningens ord kan det brustna helas och skapas nytt.

UR "LAUDATO SÍ" – PÅVENS ENCYKLIKA OM MILJÖN

I fjärde kapitlet lyfter påven fram visionen om en integrerad ekologi som kan svara på behoven av mening, genom bland annat en kulturell ekologi. Det innebär en ekologi som inkluderar mänsklig kultur i bredaste bemärkelse, en respekt för kulturella rättigheter hos bland annat lokala grupper och urfolk. Genom att stärka människor i att bevara sin kulturella identitet, sina meningsbärande kulturella sammanhang, kan de också bli aktivt delaktiga i en hållbar utveckling. Denna syn på kultur som ett sätt att stärka människors delaktighet, ligger nära tanken på kulturellt berättande som en väg till frigörelse av mänsklig förändringskraft. (§143-145) Kulturell tillhörighet, såsom den uttrycks i exempelvis den kristna berättelsen, kan skapa djup tillfredsställelse och stärka en ekologisk omvändelse där vi frigör oss från behovet att försöka fylla ett inre tomrum med konsumtion. Ett enklare liv kan vara ett mer fullvärdigt liv, fritt från dominans. (§222-223)

UR "NATURENS RÄTTIGHETER – ATT SKAPA FRED MED JORDEN" (BERG, BERG & HULTMAN)

Boken lyfter fram tre steg för att använda berättelser på frigörande sätt: 1) Synliggör rådande berättelser och ta ansvar för att förändra dem; 2) Sätt ord på smärtan som dessa berättelser har orsakat; samt 3) Dela dina drömmar för att skapa nya berättelser (sid 210-213). Berättande kan alltså frigöra hopp och handlingskraft på tre nivåer:

1 **Synliggöra de koloniala berättelserna.**

När vi granskar de ohållbara antagandena bakom den föråldrade, industrimoderna berättelsen, kan vi inse att det inte är fel på oss som art som bidragit till en ohållbar värld. Vi har bara styrts av felaktiga antaganden om världen och oss själva, antaganden som format koloniala och hierarkiska berättelser och beteenden där vi dominerat varandra och skapelsen. Men vi är inget misstag i evolutionen som det kan vara lätt att tro, utan har bara misstagit oss. Det innebär att vi kan skapa nya antaganden som respekterar planetens gränser. Vi börjar med att ta ansvar för att förändra de rådande berättelserna.

2 **Berätta om smärtan.**

Från sannings- och försoningsprocesser i exempelvis Sydafrika har vi lärt oss att det också kan vara frigörande att sätta ord på de smärtor och sår som de industrimoderna berättelserna har orsakat i form av kolonialism, förtryck, orättvisor och miljöförstörelse. En del av smärtan ligger i insikten att ekonomiska intressen på 80- och 90-talet bidrog till att allvarligt bromsa det omställningsarbete som hade satt fart redan då.

Forskning har bland annat visat hur oljebolag spred desinformation och klimatförnekelse, eller hur omställningen bromsades av så kallade nyliberala tankesmedjor som spred ekomoderna berättelser och antaganden om att klimatkrisen skulle kunna lösas med bibehållen tillväxt och ensidigt fokus på tekniska innovationer, marknadsekonomi och privat konsumtion. Idag visar resultaten att detta har misslyckats och att det behövs såväl tydligare politisk styrning som ett brett, lokalt, småskaligt och icke-kommersiellt medborgarengagemang.

3 **Dela dina drömmar.**

Slutligen är det frigörande att gestalta alternativa berättelser till den ekomoderna eller mekanistiska. Berättelser som framställer skapelsen som en sammanhängande livsväv, där vi kan delta och bidra med våra gåvor som skapade medskapare. Ett exempel är den ekoteologiska berättelsen som förvandlar relationen mellan människan och resten av skapelsen, från dominans till partnerskap och ömsesidighet. Samma budskap återfinns i berättelser från många urfolk. Sådana berättelser bygger på antaganden som idag har bekräftats av forskning om planetens gränser. Det är mångfaldiga berättelser som hänger samman, känns begripliga och meningsfulla samt stärker medskapandet. Kärnan är synen på skapelsen som en gemenskap av subjekt där allt levande har rättigheter – en syn som förenar människans och naturens rättigheter. Det handlar om ett skifte i kultur och tänkande.

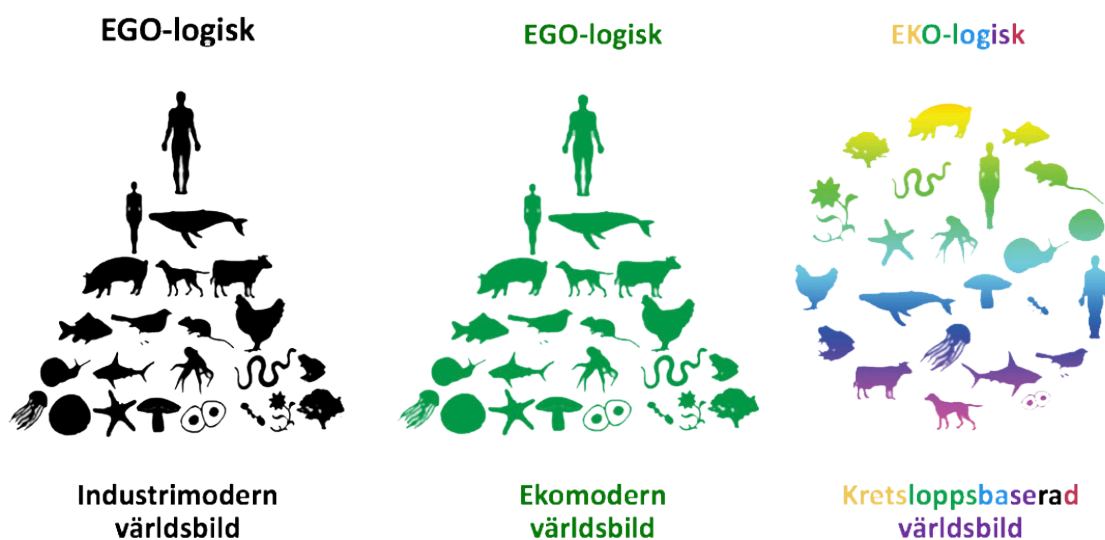
Boken förklarar hur rådande berättelser formats av ett patriarkalt tänkande, inklusive "ekomoderna" försök till lösningar som beskrivs som grönmålningar av samma gamla hierarkiska och industrimoderna berättelse (sid 150). De ekomoderna lösningarna, som även togs upp i samband med träff 2, begränsar hållbarhetsarbetet till att enbart omfatta tekniska innovationer, marknadslösningar och "grön" konsumtion – en strategi som inte förmått ändra den ohållbara riktningen på 30 år.

Skissen nedan visar hur denna föråldrade berättelse utgår från en ego-logik där våra beteenden domineras av egot – vår överlevnadsfunktion – eftersom vi tappat vidare mål, mening och sammanhang.

En mer hållbar berättelse kan då beskrivas som "eko-logisk" där vi inordnar oss och våra egon i det större sammanhanget av planetens ekosystem, det vill säga en skapelseorienterad världsbild. Det gäller att vi inte stannar vid de ekomoderna lösningarna utan skiftar berättelsen i grunden. En hoppfull utveckling kan skönjas i synen på maskulinitet, som tidigare helt dominerats av den "industrimoderna" maskuliniteten, med den "ekomoderna" maskuliniteten som en variant av ego-logiken, men nu börjar uppluckras till förmån för den "ekologiska" maskuliniteten som betonar relationella perspektiv där omsorgen och omtanken om allt levande är ledstjärnor. (sid 150-151)

FRÅN EGO-LOGISK TILL EKO-LOGISK BERÄTTELSE

Källa: Medskaparna

Förslag på samtalsfrågor: Om berättelsernas kraft

Samtalet bygger på att deltagarna har tagit del av texterna i förväg.

Börja med det första frågepaketet. Se frågorna som ett stöd och inspiration för samtalet, välj några som passar i stunden. Gå vidare till andra i mån av tid, eller väv in delar av dem i samtalet som uppstår. Det är bra att hinna reflektera något över konkret tillämpning.

1 **Börja här: Vilka berättelser har format dagens ohållbara utveckling?**

Alla samhällen formas av berättelser som ger mål, mening och sammanhang, men ibland behöver de bytas ut. Vilka berättelser, världsbilder och sammanhang har lett oss hit? "Måla" gemensamt en bild! Vad kännetecknar den rådande industrimoderna berättelsen och synen på skapelsen? Hur har den påverkat våra relationer till resten av naturen och varandra? På vilka sätt har den format våra liv och våra ohållbara beteenden?

Fånga gärna tankarna på blädderblock så att alla kan relatera till dem.

2 **Konkret tillämpning: Vilka bakomliggande antaganden behöver ändras?**

Vilka bakomliggande, ogranskade antaganden är hörnpelare i den mekanistiska berättelsen? Vilka effekter har de haft, hur kan de motbevisas och vilka nya och mer hållbara antaganden kan ersätta dem? Vilka omedvetna antaganden kan vi själva ha införlivat i vår världsbild, som del av vår kultur?

Vilka ohållbara antaganden finns i den kristna berättelsen och hur kan de påverka i vardagen? Kan vi se att det växer fram en alternativ berättelse idag? Vilka antaganden finns i den kristna berättelsen som kan möta dagens utmaningar?

Fånga gärna tankarna på blädderblock så att alla kan relatera till dem.

3 **Fler perspektiv: Hur går vi från en ego-logisk till en eko-logisk berättelse?**

Texterna beskriver hur berättandet kan vara frigörande på flera nivåer, bland annat genom att synliggöra de kulturella berättelser som styr samhället i det tysta, liksom såren de orsakat. Det är också frigörande att formulera hållbara visioner. Ta del av skissen som synliggör två sorts ego-logiska berättelser, den industrimoderna och den ekomoderna, samt en eko-logisk berättelse. Vilka tankar och känslor väcker bilden? Kan vi känna igen oss i de olika synsätten? Hur knyter de an till olika bibelberättelser och vår tolkning av dem? Vilka synsätt märks mest i samhället idag? Hur kan vi utveckla mer eko-logik?

fred med jorden

Pass 3:2 Lokal självorganisering – att ta makten över berättelserna

Vad kan vi göra?

PASS 3:2 (60-90 min)
Lokal självorganisering – att ta makten över berättelserna

Pass 3:2 i korthet

I detta pass ställer vi frågan "Vad kan vi göra?" och utforskar "lokal självorganisering" som förhållningssätt och praktik.

(Texten nedan återfinns även i del C, bland texter att läsa innan träffen.)

SYFTE MED TEMAT I DETTA PASS (FÖRDJUPNING AV 3:1)

Att börja utforska hur våra handlingar kan vara uttryck eller gestaltningar av en berättelse om en fredlig relation mellan människan och resten av skapelsen.

CENTRALA FRÅGOR ATT UTFORSKA

- Att bli berättarna, kliva in som medskapare i de berättelser som formar samhället.
- Sambandet berätta/agera, hur vi kan förankra det vi gör i berättelser om vilka vi är.
- Skifta syn på handlingar, från separata händelser till sammanhängande berättelser.
- Utforska lokal självorganisering. Hur kan vi tillsammans sprida de goda berättelserna i ord och handling, som ett kulturellt ledarskap?

INGÅENDE HUVUDMOMENT OCH RUBRIKER

- **Översikt: Introduktion till temat.**
- **Övning: Praktisera temat.**
Övning som utforskar vad vi kan göra och vilka vi kan vara som berättare och bärare av en berättelse om fred med jorden.
- **Samtal: Reflektera kring temat.**
Samtal för att närmare utforska de olika berättelserna om fred med jorden och vad vi kan göra konkret i våra lokala sammanhang för att sprida dem.
- **Nästa etapp på vandringen.**
Hur vill vi praktisera träffens teman som församling, grupp eller enskilda? Förberedelser till nästa gång.
- **Avslutning och utcheckning.**
I mån av tid gör vi en skriftlig reflektion. Därefter en kort delningsrunda som avslutas med en bön/dikt/sång.

BIBELREFERENSER

Här anges referenser till Bibeln som knyter an till temat. Några förslag:

- I profeten Jesaja läser vi om en vision om ett fredsrike som även omfattar djuren, den så kallade "djurfreden" – Jesaja 11:6-9.
- I Nya Testamentet använder sig Jesus själv gärna av exempel ur naturen som exempel för Guds omsorg, se Matteusevangeliet 6:25-34).
- För att förstå hur Guds rike växer fram är händelser i och med naturen riktningvisande. Som t ex växt och skörd, se Matteusevangeliet 13).
- Om vi ska hitta någon slags kompassriktning för en ny, hoppfull berättelse så kan det även vara värt att fundera över Jesus ord om sig själv i Johannesevangeliet 14:5-7.

Utöver dessa förslag kan gruppen inspireras till att tipsa varandra om citat och berättelser. I texten ges förslag på var i träffen det kan vara lämpligt, exempelvis i samtalsmoment.

KOPPLING TILL PILGRIMSKRANSEN

“Lokal självorganisering” knyter an till pilgrimskransens lila pärla, enkelhet. Att i ord och handling sprida berättelsen om fred med jorden handlar om att skala av och förenkla, inte försvåra. Organisering i en grupp blir enklare när alla känner sig delaktiga i en meningsfull, gemensam berättelse. Då kan alla finna sin roll utan hierarkisk ordgivning. En gemensam berättelse är levande och förändras ständigt, precis som i naturens levande system. Naturen är komplex men inte komplicerad. I skogen finner vi enkelheten.

MER BAKGRUND OCH SAMMANHANG

För att en ny vision eller kulturell berättelse ska kunna förändra samhället, behövs människor och grupper som bär och gestaltar den genom sina handlingar i det lokala. Berättelsen om att snabb och billig konsumtion är vägen till lycka, har bara kraft så länge vi människor bekräftar den i våra beteenden. Genom att exempelvis köpa lite dyrare mat från en lokal odlare, sprider vi en annan och mer hållbar berättelse som säger att vi får bättre och mer hållbar mat om vi prioriterar lokala relationer framför billiga transaktioner.

fred med jorden

Då bidrar vi till att återskapa de nära kretsloppen och minska fossilberoende transporter. Varje handling berättar något om vilka vi är och vad vi står för för. När vi sätter ord på berättelsen förstärks effekten. I det ljuset blir det viktigt att fråga: "Vilka handlingar kan spegla en berättelse om en respektfull relation till resten av skapelsen?" På så sätt blir allt vi gör meningsfullt och sammanhängande. Varje steg lär oss något om vilka vi kan vara som bärare av berättelsen om fred med jorden. När grupper tar makten över berättelserna kan en medskapande, självorganiserande förändring växa fram nedifrån. Där finns hopp.

Texter om att ta makten över berättelserna – underlag för samtal

Texter om att bli berättarna, berättande som handling, handling som berättelse

Efter att ha utforskat berättelsernas kraft tittar vi nu närmare på hur vi kan stärka förmågan att själva vara berättarna, hur vi kan sprida berättelserna i både ord och handling samt hur våra handlingar också kan ses som uttryck för de berättelser vi bär på. Vi påverkar genom våra berättelser och som grupper kan vi samlas runt berättelser som hjälper oss att prioritera och organisera våra handlingar. Berättelserna formar vår identitet. Att ändra beteenden kan börja med att ändra berättelsen. Vad berättar vi om oss själva? Ett (något förenklat) exempel: Notera skillnaden mellan "jag måste sluta ta hissen och använda trapporna oftare, men jag hinner inte" och "jag är en person som använder trapporna istället för hissen".

UR "ETT BISKOPSBREV OM KLIMATET"

Biskopsbrevet lyfter fram människan som en berättande varelse. De pekar på Jesus som en förebild som förändrade genom sina berättelser. Hans liknelser berör, utmanar och ger mod. Vem är till exempel den barmhärtige samariern för ekosystem som fallit i rövarhänder? (Lukasevangeliet 10:25–37).

Ord kan bli till handling genom gudstjänsten där människor samlas och hämtar kraft för att sedan kunna gå ut och delta i världen. Från gudstjänsten bär vi med oss en berättelse om mod, förtroende och hopp som det blir vår uppgift att kommunicera i världen genom våra handlingar. Biskoparna skriver: "Förmågan att skapa starka berättelser som ger positiva framtidsbilder har alltid varit viktig för människans sätt att klara av utmaningar" (sid 58). Betydelsen av det visionära berättandet inspirerade till handling i kampen mot Apartheid eller genom Martin Luther Kings tal. Där handlade berättelserna bland annat om alla människors lika värde.

Biskopsbrevet om klimatet lyfter också fram behovet av att samla sig kring gemensamma visioner och att nattvarden kan vara en plats för det: "Hoppet och drömmen om en hållbar och rättvis värld finns i varje bit bröd vi delar. Varje gång vi i nattvarens måltid bryter brödet och delar vinet med varandra smakar vi framtiden som vi hoppas på samtidigt som vi påminns om att vi hör ihop" (sid 59). På sidan 68 går det att läsa mer om kraften i visionära berättelser: "Framtiden är det som kommer emot oss och bär smaken av Guds löften att fullkomna skapelsen". Vi kan här tala om ett "kairos", det tillfälle som utmanar oss att svara an på Guds kallelse. Biskoparna skriver att vi aldrig kommer kunna förverkliga den fullkomliga världen, men samtidigt ger visionen om Guds rike oss anledning att bygga en värld som så mycket som möjligt är denna vision. Där natur och kultur förenas, där det finns läkedom för alla och ingen förbannelse finns mer (sid 70).

UR "NATURENS RÄTTIGHETER – ATT SKAPA FRED MED JORDEN" (BERG, BERG & HULTMAN)

När man kommer till frågan vad som kan göras för att svara på hållbarhetskriser, brukar några av svaren vara att sopsortera, se över och minska transporter, se över fastighetssidan särskilt vad gäller energibesparingar, se över inköp (ekologiskt, närodlat, rättvisemärkt), minska matsvinn, samt hur kan vi lyfta klimatfrågor i verksamhet, gudstjänst, undervisning med mera. I boken Naturens rättigheter ges stöd för sådana tankar men betonas samtidigt att det också behövs fördjupad reflektion över vad dessa handlingar står för. Handlingar och beteenden utgår från värderingar, synsätt och förhållningssätt och behöver ses i sitt sammanhang för att både vara hållbara över tid och ge de faktiska effekter vi önskar. När vi får frågan vad vi kan göra, behöver vi först reflektera över vilka vi vill vara, vilka berättelser vi vill dela om oss själva och vad vi står för. De visionära berättelserna ger handlingen sammanhang (sid 179). Då rotas görandet i en rik mylla, ett varande i form av levande visioner som inte bara förändrar på ytan utan kan påverka underliggande kultur och tankesätt och därmed möjliggöra systemskiften. Starka rötter ger starka träd och öppnar upp för nya insikter och ny handling (sid 79-80).

Författarna pekar också på hur visionära berättelser kan fungera som samlande och organiserande kraft som stärker delaktighet och demokrati. Vi behöver berättelser som stöder oss i att tillsammans förvandla oro och rädsla till mod och tillförsikt. Där kan oron och sorgen över det som gått fel delas med förundran och längtan om det som vi önskar ska ske (sid 204). De skriver: "En levande, gemensam vision handlar inte så mycket om att ena sig kring en fast och rigid målbild. Snarare gäller det att tillsammans bygga och levandehålla en känsla av vad som är möjligt genom en väv av mångfacetterade berättelser som ständigt omskapar och återskapar den visionära andan. Visionerandet är en del av läkningen som kan ge riktning, känslomässig näring och ett meningsfullt sammanhang att växa i".

För att möta klimathoten kan vi i ord och handling sprida en ny visionär berättelse som är livgivande för hela planeten och ger oss möjlighet att leva verkligt meningsfulla liv. Det kan exempelvis handla om att sprida de värderingar som ligger till grund för en hållbar omställning, såsom klimaträttvisa, inkludering och mångfald – såväl biologisk som mänsklig. Eller att samlas kring lokal mat, exempelvis handla i REKO-ringar, gynna pollinatörer genom ängar och insektshotell eller odla tillsammans. Kulturellt berättande handlar om att "levandegöra ... hoppfulla visioner, genomskåda förlegade drömmar och ogranskade antaganden, synliggöra destruktiva effekter och ge röst åt berättelserna" som ska ta vid (sid 212- 213).

UR "EKOPEDAGOGIK FÖR JORDFREDSGRUPPER" (BERG & BERG)

Träden får styrka av att växa nära varandra. Genom att vara del av en större skog minskas risken för individen att blåsa omkull. På motsvarande sätt blir vi starkare som grupper. Som grupper i lokala församlingar kan vi inspireras av Berg & Berg och deras beskrivning av lokala fred med jorden-grupper: "När deltagarna i en jordfredsgrupp har formulerat en vision eller kulturell berättelse de vill sprida, kan de börja diskutera hur de kan arbeta tillsammans för att förverkliga visionen och hur de lokala förutsättningarna ser ut. Självorganisering uppstår när gruppens handlingar hålls samman av och blir uttryck för en gemensamma berättelse, snarare än att vara separata händelser. Arbetet organiseras genom allas delaktighet i visionen snarare än genom en formell hierarki. Det är en process där gruppen skaffar sig mandat och behörighet att råda över sin egen verklighet i närsamhället – lokala rättigheter." (sid 16) Att organisera sig lokalt och ta makten över berättelserna handlar alltså om att stärka den lokala demokratin.

UR "LAUDATO SÍ" – PÅVENS ENCYKLIKA OM MILJÖN

I fjärde kapitlet lyfter påven fram visionen om en integrerad ekologi som kan Påven visar på sambanden mellan handling, berättelser och identitet hos en lokal grupp eller ett lokalsamhälle. Han pekar på hur grupper och organisationer kan främja det gemensamma bästa och försvara miljön, såväl den mänskliga som naturliga. Detta kan ske genom att "visa omsorg om en offentlig plats (en byggnad, en fontän, ett övergivet monument, ett landskap, ett torg) och sträva efter att skydda, restaurera, förbättra eller försköna den som något som tillhör alla. Kring dessa handlingar i närsamhället utvecklas eller återhämtar sig relationer och en ny social väv växer fram. På så sätt kan en gemenskap bryta sig ur den likgiltighet som konsumtionismen framkallar. Dessa handlingar odlar en delad identitet, med en berättelse som kan kommas ihåg och lämnas vidare (§232)." Påven gör en koppling mellan hållbar omställning och lokal demokrati, genom att hävda att all övergripande samhällsplanering och organisering behöver ta särskild hänsyn till lokalbefolkningens perspektiv, som i sin tur tar hänsyn till både den egna och barnens framtid (§183).

Texter om ekoteologi, naturens rättigheter och urfolksperspektiv som frigörande kulturella berättelser

När vi börjar förstå berättandets kraft och hur våra handlingar kan ses som uttryck för berättelser, så blir nästa fråga: Vilka berättelser vill vi gestalta? Här presenteras tre olika berättelser som speglas genom studiecirkelns olika skrifter och som alla kan sägas bidra till fred med och på jorden: Den ekoteologiska berättelsen, berättelsen om naturens rättigheter och ekocidlagstiftning samt urfolkens berättelser om sina andliga perspektiv.

UR "ETT BISKOPSBREV OM KLIMATET" (OM DEN EKOTEOLOGISKA BERÄTTELSEN)

Biskopsbrevet hämtar åtskillig inspiration från ekologisk teologi. Den ekoteologiska berättelsen lyfter fram ekologiska och relationella perspektiv på kyrkans budskap. Den vill möjliggöra en fredlig relation mellan människan och resten av skapelsen, där människan ingår och har en viktig roll. Biskoparna skriver att "vi måste sluta fred med jorden. För de fattigas och sårbaras skull, för framtida generationers skull och för skapelsens integritet" (sid 82). De lägger till vikten av klimaträttvisa, att det både handlar om fred med jorden och fred på jorden mellan människor (sid 79ff). Ekoteologin betonar vårt ansvar som skapade medskapare. I ännu en nyckelmening slår biskoparna fast: "Det finns outtömliga sätt att odla det hopp som Skaparen lagt ner i oss skapade medskapare. Vi kan och vi måste ägna oss åt det odlingsarbetet inför de utmaningar som ligger framför oss (sid 76). Biskoparna antar också ett ekoteologiskt perspektiv på det som kallas "eskatologi" – "läran om de yttersta tingen", i både tidlig och existentiell bemärkelse. I det perspektivet är inte hållbarhetskriserna ett tecken på att yttersta domen är nära, snarare betonas en hoppfull berättelse där människan kan göra slut på orättvisor och lidande genom att sluta vända sig bort från Gud.

Hoppet ligger i att vi upptäcker vår roll som ansvariga medskapare och därmed förvandlar vår relation till resten av skapelsen, från dominans till respekt och ömsesidighet. Då kan Gud möta oss från framtiden – det vill säga, när vi letar efter den nya visionen eller berättelsen, så är Gud redan där: "Framtiden är inte en prognos – den är möjligheternas möjlighet. Den är mer än det som vi kan sluta oss till utifrån vår historia och vårt nu. Framtiden är det som kommer emot oss och bär smaken av Guds löfte att fullkomna skapelsen" (sid 69). Vi svarar på löftet genom medskapande handlingar som stärker den hoppfulla berättelsen. Biskoparna hänvisar till Martin Luther: "Även om jag visste att världen skulle gå under i morgon, skulle jag plantera ett äppelträd idag" (sid 76).

UR "LAUDATO SÍ" (OM DEN EKOTEOLOGISKA BERÄTTELSEN SOM "INTEGRERAD EKOLOGI")

Även påven speglar behovet av en ekoteologisk berättelse och efterfrågar nya tankesätt, visioner eller paradigmer som kan lägga grunden till en ekologisk kultur. Han kritiserar det "teknokratiska" paradigmet då han menar att det separerar och fragmentiserar världen. Det skapar en falsk tro på teknologiska lösningar, vinstmaximering och konsumtion som vägen till lycka. Detta blir ett sätt att osynliggöra verkliga orsaker till de globala kriserna som har att göra med tron på evig tillväxt på en begränsad planet (§109-110). Genom att bredda vår vision kan vi möjliggöra en ekologisk kultur som ser världen som sammanhängande. Med en sådan helhetssyn kan teknologin tjäna en mer hälsosam, mänsklig, social och integrerad utveckling, istället för att dominera den. Påven efterfrågar en djärv kulturell revolution. Den kan starta lokalt när exempelvis småskaliga producenter går samman i kooperativ för att bidra till ett mer hållbart liv för både miljö, människor och lokalsamhällen (§111-112). Resonemanget utmynnar i en ekoteologisk vision om en integrerad ekologi (§137).

UR BOKEN "NATURENS RÄTTIGHETER" (INKLUSIVE URFOLKENS RÄTTIGHETER OCH BERÄTTELSE)

I boken framställs naturens rättigheter som en frigörande berättelse, med samma kraft som en gång förverkligade idén om mänskliga rättigheter. Som juridisk idé är den redan praktik i flera länders lagstiftning, exempelvis i Ecuador, Bolivia, Uganda, Bangladesh och Nya Zeeland. Naturens rättigheter kan också ses som en internationell rörelse, sprungen ur människors lokala engagemang för skogar, sjöar och marker. Idén skiftar berättelsen bakom det industrimoderna samhället, från en människocentrerad till en jordbaserad världsbild som inom ekoteologin motsvarar ett "skapelseorienterat" synsätt. Med det synsättet kan vi lära av och med naturen. Författarna skriver att "när vi lär känna naturen som en ordlös, ständigt föränderlig och självorganiserande process som är närvarande i alla livets möten; lär vi också om förändringens princip". Det stärker oss som medskapare (sid 175-176). De påpekar att berättelsen bakom naturens rättigheter egentligen inte är ny, utan speglar en uråldrig vision och praktik hos bland annat urfolk om att leva i fred med jorden.

Flera urfolk går också i spetsen för ekorättsrörelsen eftersom de upplever att idén speglar deras fredliga och respektfulla relation till jorden, på ett språk som kan förstås i västvärlden. 2018 beslutade det svenska Sametinget att som första folkvalda organ i Europa ställa sig bakom den internationella deklARATIONEN om Moder jords rättigheter.

Motionen antogs enhälligt. Vid beslutet sade en av initiativtagarna, Marie Persson Njajta: “[Motionen] ifrågasätter synsättet där människan hela tiden ställer sig över naturen. Naturens rättigheter handlar om att det behövs ett paradigmskifte till det synsätt där människan ser sig som en del av naturen, det vill säga ett mer urfolksmässigt sätt att förhålla sig till naturen som handlar om att vi tillhör våra marker, våra vatten och våra landskap. Att vi strävar efter att leva i balans och harmoni med årstidernas växlingar och ekosystemen där vår kultur finns, växer, lever och existerar. Vår djupa koppling till mark och vatten är något som förenar oss med urfolk världen över. Tar man bort markerna tar man också bort oss” (sid 73). I beslutet riktades kritik mot vad samerna anser vara en statlig kolonialisering av deras marker, där bolagsvinster går före hållbara lösningar som respekterar urfolkens rättigheter och naturens rättigheter. Sverige har ännu inte ställt sig bakom konventionen om urfolkens rättigheter (ILO 169).

UR “EKOPEDAGOGIK FÖR JORDFREDSGRUPPER” (OM RÄTTIGHETER SOM EN BERÄTTELSE OM FRED)

Berg och Berg reflekterar över berättelsen om “fred med jorden” och dess koppling till naturens rättigheter: “En fredskultur präglas av goda och hållbara relationer i en grupp, en organisation eller ett samhälle. Relationer bygger på förhållningssätt, synsätt och värderingar. Goda relationer kan sägas handla om rättigheter där alla inblandade respekteras för sina egenvärden och inte bara för sina nyttovärden. Detta samtalsmaterial utgår från tanken att inte bara människan utan även den övriga skapelsen kan bära rättigheter – skogar, floder, sjöar och andra ekosystem. Liksom alla arter med sina unika gåvor till vår gemensamma jord, samt naturen i sin helhet. Idag behandlar vi ofta resten av naturen som objekt, resurser eller förbrukningsföremål som människan kan använda efter eget tycke. Det är ohållbara förhållningssätt. Naturens rättigheter ändrar på det och gestaltar en berättelse om en hållbar relation mellan människan och de ekosystem vi är del av.” (sid 3)

KYRKLIGT ENGAGEMANG FÖR NATURENS OCH URFOLKENS RÄTTIGHETER (OLIKA KÄLLOR)

2019 kom det ekoteologiska Wuppertal-uppropet som uppmanade Kyrkornas världsråd (WCC) att stödja tankarna om naturens rättigheter och ekocidlagstiftning. Samma år beslöt Kyrkomötet att Svenska kyrkan ska studera klimatfrågor och naturens rättigheter med utgångspunkt i bl.a. urfolkens perspektiv och deras deklaration om moder jordens rättigheter, påven Franciskus encyklika om jorden som vårt gemensamma hem samt biskoparnas klimatbrev. Förslaget hade initierats via det samiska rådet och var undertecknat av Anna Karin Hammar och biskop Eva Nordung Byström. I sin bok "Att finna Gud i en snigel" skriver Hammar att "om 1900-talets stora landvinning var mänskliga rättigheter, så är det många som menar att 2000-talets stora framsteg kommer att kallas naturens rättigheter" (sid 29). Hon ser naturens rättigheter som ett verktyg i arbetet för fred med jorden. Det blir ett sätt att utföra kyrkans uppgift i klimatkrisens tid, nämligen "att förankra människovärde och hela Skapelsens värde i teologi och praxis". Församlingarna har en viktig roll: "Kyrkans diakonala praktik bör rotas i ansvaret för hela Skapelsen och att på den lokala platsen vara budbärare och förmedlare mellan församlingens, civilsamhället och kommunens ansvar". Hammar betonar också vikten av klimaträttvisa för fattiga länder, urfolk och kvinnor (sid 49-50).

2021 tog biskoparna ett viktigt steg när de ställde sig bakom kraven på ekocidlagstiftning, livsmiljöförstörelse (DN 211026). Det kan ses som en konkretisering av biskopsbrevets tankar om sambanden mellan rättvisa, fred och "skapelsens integritet" (sid 175). En ekocidlag handlar om att ge ekosystemen juridiska rättigheter och ingår i det större ramverk som kallas naturens rättigheter.

I detta ramverk hänger naturens rättigheter oupplösligen samman med mänskliga rättigheter, inklusive urfolkens rättigheter. 2021 framfördes Svenska kyrkans offentliga ursäkt till det samiska folket, med bland annat ett erkännande av den samiska andligheten och hur den kan bidra till en mer ekologisk kristen tro. I vittnesmålet om samisk andlighet betonade Ingrid Inga, tidigare ordförande i samiska rådet, erfarenheten av att leva i fred med jorden: "Vårt sätt att leva i nära samklang med markerna och naturen är att leva andligt" (<https://www.svenskakyrkan.se/samiska/vittnesmal-samisk-andlighet>).

Redan 2015 pekade påven Franciskus på behovet att skapa en fredlig och rättighetsbaserad relation till resten av skapelsen, genom att slå fast: "Det existerar verkligen en sann rättighet för miljön" (Naturens rättigheter, sid 35). 2019 gick han vidare och uttalade att livsmiljöförstörelse, ekocid, borde ingå i den internationella lagstiftningen och klassas som ett femte brott mot freden i Romstadgan för Internationella brottmålsdomstolen (Kyrkans tidning 201230). I Laudato Sí betonas i samma anda behovet av en religiös respekt för skapelsens integritet (§130). Påven hänvisar också till urfolk och deras kulturer som föredömen när det gäller en sådan respekt: "För dem är marken inte en egendom utan snarare en gåva från Gud och från deras förfäder som vilar där, en helig plats som de behöver samspela med för att upprätthålla sin identitet och sina värderingar. När de är kvar på sin mark, är de den bästa garanten för att vårda den. Inte desto mindre är de utsatta för press i olika delar av världen för att överge sina hemtrakter och lämna plats för jordbruk eller gruvor som genomförs utan hänsyn till förstörelsen av natur och kultur" (§146).

UR "MÄNNISKAN I SKAPELSEN" (YTTERLIGARE BAKGRUND TILL KYRKANS ENGAGEMANG)

I sin text "Människan i Skapelsen" ger Michael Nausner ytterligare historisk bakgrund och sammanhang kring kyrkans engagemang för naturens rättigheter. Han skriver att tankar om naturens värdighet och rättigheter länge funnits med i vår västerländska historia och diskuterades av de gamla grekerna. Men Aristoteles hierarkiska förståelse skulle dock bli vedertagen, med människan, ja, den fria mannen överst i hierarkin. Undan för undan sedan 1970-talet har tanken och idén med naturens rättigheter alltmer trätt fram. För kyrkorna var Kyrkornas världsråds möte 1983 ett viktigt startskott med programmet Fred, rättvisa och skapelsens integritet (Peace, Justice and Integrity of Creation, JPIC). I Europa manifesterat vid det ekumeniska mötet i Basel våren 1989 med alla kyrkofamiljer med.

Den tydliga kopplingen mellan teologi och naturens rättigheter kom 1990 då jurister och teologer möttes för att ta fram riktlinjer för naturens rättigheter. En av de viktiga teologerna, menar Nausner, är den katolska prästen och kulturhistorikern Thomas Berry som talade om "jordlig" juridik. Berry ville ställa jorden i centrum istället för mänskligheten och med det se jorden som en rättsgemenskap. I Sverige lanserade teologen Sigurd Bergmann 1992 den teologiska visionen om en rättsgemenskap. I samband med minnet av femhundra år av kolonial och ekologisk exploatering Samma år gav den latinamerikanska teologen Leonard Boff uttryck för det intima sambandet mellan social orättvisa och ekologisk orättvisa, och började tala om social ekologi. Olika former av rättvisa och rättigheter stärker varandra, de kan inte spelas ut mot varandra. I Sverige blev naturens rättigheter belyst mer omfattande 2019, skriver Nausner, i form av en av de böcker denna cirkel kretsar kring: Nikolas Berg, Ingrid Berg och Martin Hultmans bok "Naturens rättigheter – att skapa fred med jorden".

Förslag på samtalsfrågor: Om att ta makten över berättelserna

Samtalet bygger på att deltagarna har tagit del av texterna i förväg.

Börja med det första frågepaketet. Se frågorna som ett stöd och inspiration för samtalet, välj några som passar i stunden. Gå vidare till andra i mån av tid, eller väv in delar av dem i samtalet som uppstår. Det är bra att hinna reflektera något över konkret tillämpning, särskilt i detta pass.

1 **Börja här: Tre olika berättelser på temat “fred med jorden”**

Texterna beskriver tre olika berättelser på temat “fred med jorden”: ekoteologi, naturens rättigheter och urfolkens synsätt. Alla betonar att vi människor behöver skapa en hållbar relation till varandra och till jorden, utifrån samarbete och ömsesidighet snarare än dominans – en hållbar och rättighetsbaserad fredskultur. Vilka tankar har vi om dessa tre perspektiv? Vad står de för? Hur hänger de ihop och hur skiljer de sig åt? Vad är de viktigaste byggstenarna i berättelserna om fred med jorden och hur kan de gestaltas i våra olika verkligheter, exempelvis i kyrkan? Hur kan de samspela med andra med liknande budskap, exempelvis naturvetenskapen?

2 **Konkret tillämpning: Vad kan vi göra i våra lokala sammanhang?**

Vilka handlingar behövs i våra lokala sammanhang? Vad kan vi göra, gemensamt och individuellt, för att sprida berättelsen om fred med jorden i församlingen och lokalsamhället? Hur kan vi organisera aktiviteter som synliggör berättelsen om världen som en levande väv av relationer, där allt hänger samman?

Exempelvis göra bikupor eller en äng för pollinatörer, odla ihop, skydda ett ekosystem eller möta flyktinggrupper. Hur kan våra berättelser bli handlingar? Och hur kan vi berätta om våra aktiviteter så att de inspirerar andra att agera för fred med jorden?

Skriv upp idéer och möjligheter som kan konkretiseras och prioriteras nästa gång!

3 **Fler perspektiv: Hur syns berättelserna i samhället och hur påverkar de?**

Berättelserna om naturens rättigheter och en respektfull relation till jorden sprider sig, både inom kyrkan och bland andra aktörer, exempelvis arbetarrörelsen. Att stå för sådana berättelser förpliktigar, något som kom till uttryck när Svenska kyrkans ursäkt till samerna följdes upp av ärkebiskopens skarpa kritik mot gruvexploatering i Gällö. Vilka hoppfulla tecken kan vi se på att dessa berättelser börjar få mer genomslag? Hur kan de förändra samhället, och hur kan berättarna förändras genom att engagera sig för dem? Hur stärks demokratin genom att lokala grupper organiserar sig och tar makten över sina berättelser?

För att veta vad vi kan göra måste vi veta vilka vi kan vara

Vi är inte bara "human doings", vi är också "human beings". Båda sidorna behövs för att vi ska utveckla en så stark påverkanskraft som möjligt.

De fyra teman vi hittills haft handlar om "inre" eller existentiella förhållningssätt vi kan odla som medskapare – vi stärker oss själva i att vara berättarna! Där återfinns bland annat det kulturella berättandet som utgör jordmånen för våra samhällen. De fyra vi börjar utforska från och med nu handlar om "yttre", handlingsinriktade förhållningssätt där vi stärker oss i att sprida berättelserna genom våra handlingar. Vi behöver både inre och yttre perspektiv för att ta makten över berättelserna. Om vi liknar oss själva vid ett träd så motsvaras de inre av rötterna medan de yttre kan liknas vid grenarna – starka rötter ger starka grenar.

Studera bilden där vi har gått igenom de teman som återges vid trädets rötter och nu har börjat utforska de som återfinnas bland trädets grenar. Vi har hunnit halvvägs på resan!

För att veta vad vi kan göra...

Källa: Medskaparna

fred med jorden

Pass 4:1 Konstruktiv handling – att ta steg som gör skillnad

Vad ska vi göra?

PASS 4:1 (60-90 min)
Konstruktiv handling – att ta steg som gör skillnad

Pass 4:1 i korthet

I detta pass ställer vi frågan "Vad ska vi göra?" och utforskar "konstruktiv handling" som förhållningssätt och praktik.

(Texten nedan återfinns även i del C, bland texter att läsa innan träffen.)

SYFTE MED TEMAT I DETTA PASS

Att utforska och fördjupa förmågan att välja konstruktiva handlingar som kan ge hävstångseffekter för fred med jorden, så att vi med små insatser får stora effekter.

CENTRALA FRÅGOR ATT UTFORSKA

- Att ta ställning för en vision som bas för konstruktiv, flexibel och resilient handling.
- Begreppen handling, aktivitet och aktivism. Tre nivåer av konstruktiv handling.
- Systemförändrande handling – att hitta hävstångerna som ger ringar på vattnet.
- Hur ska vi agera för visioner/berättelser som naturens rättigheter och ekocid-lag?

INGÅENDE HUVUDMOMENT OCH RUBRIKER

- **Översikt: Introduktion till temat.**
- **Övning: Våra handlingar väver livets väv.**
- **Samtal: Vad ska vi göra?**
Olika nivåer av handling, vad ska vi göra, det större sammanhanget.

BIBELREFERENSER

Här anges referenser till Bibeln som knyter an till temat. Några förslag:

- Människans benägenhet att gå utöver skapelsens gränser, se 1 Moseboken 11:1-9.
- Människans rovdrift av skapelsen, se Jesaja 24:4-5.
- Jesajas vision av en ny himmel och en ny jord, se Jesaja 65:17-25.
- Profeten Mikas vision om fredsriket, se Mika 4:1-4.
- Att dela med sig av sitt bröd. Predikaren 11:1-5.

Utöver detta förslag kan gruppen inspireras till att tipsa varandra om citat och berättelser. I texten ges förslag på var i träffen det kan vara lämpligt, exempelvis i samtalsmoment.

Mycket kring bibeln är väldigt fokuserat på orden, texten och begreppen. Men evangelierna visar att Jesus inte bara var ordens man utan också handlingens man. Evangelierna är fyllda av berättelser om under, helande och läkande. Men där finns också den heliga vreden över hyckleri och falsk fromhet, ett av det mest berömda exemplen är nog när han rensar templet i Matteusevangeliet 21:12.

KOPPLING TILL PILGRIMSKRANSEN

Detta tema knyter an till pilgrimskransens vita pärla som handlar om frihet. Tillsammans kan vi frigöra hopp och handlingskraft, när vi inser att vi kan påverka och hur vi kan agera.

MER BAKGRUND OCH SAMMANHANG

Vi som individer har inte skapat de systemfel som orsakat klimatkriser. Men vi kan agera tillsammans för att exempelvis få till stånd de politiska beslut och lagar som behövs för ett systemskifte i fred med jorden. Hur hittar vi hävstängerna så att våra handlingar får hållbar effekt?

Som förändringsagenter är det viktigt att arbeta med självbilder, förhållningssätt och värderingar: Om vi tänker att vi är skapade medskapare och inte bara konsumenter, kan vi göra mycket mer än att enbart förändra vår konsumtion. Genom att agera som grupp och med stöd av gruppen, inte bara som separata individer, får vi kraft att möta kriserna.

Aktivister och fredsforskare så som Joanna Macy och Stellan Vinthagen lyfter fram tre nivåer av aktiviteter vi kan ta oss an: 1) Vi kan förändra tänkandet genom att arbeta med visioner och berättelser – dels formulera och ta ställning för nya visionära berättelser, dels synliggöra rådande berättelser och förändra dem. 2) Vi kan agera konstruktivt för våra visioner, skapa opinion i det stora och bygga exempel i det i det lilla genom exempelvis lokal matproduktion. 3) Vi kan sätta gränser och motverka destruktiva beteenden och samtidigt odla medkänsla med personer som utfört dem.

Systemforskare betonar vikten av att förändra tänkandet, de kulturella berättelserna, som hävstång för att ändra system.

Då mångfaldigas effekten i allt annat vi gör. Steg för steg kan vi lära oss vara den förändring vi vill se i världen, ett kulturellt ledarskap som banar väg för nya synsätt. Där finns hopp.

Texter om konstruktiv handling – att ta steg som gör skillnad

Om att hantera komplexitet: växelverkan mellan en mångfald av handlingar

Dessa texter syftar till att berika gruppens samtal kring frågan “Vad ska vi göra?”, genom att bredda tänkandet kring vad agerande kan innebära. Biskopsbrevet målar upp en karta över olika sorts tänkbara handlingar, ett smörgåsbord som visar att det behövs handling på en mängd olika nivåer. Vissa kan vi själva tillämpa direkt, andra kan vi påverka indirekt. I sin encyklika efterfrågar Påven en tydlig politisk styrning, riktar hård kritik mot den ekonomiska makten och lyfter fram nödvändigheten i ett systemskifte. Han pekar också på behovet av lärande, att våra handlingar behöver ackompanjeras av att odla nya synsätt.

UR “ETT BISKOPSBREV OM KLIMATET”

I “Ett biskopsbrev om klimatet” skriver biskoparna att som skapade medskapare kan vi ha en realistisk uppfattning om vår förmåga och vår brist på förmåga. De hänvisar till den lutherska traditionen som påminner oss om att vi är “rättfärdiga och syndare på en och samma gång” (sid 72). Vi lever mer av det vi får än det vi gör, vi lever av nåd. Vi bekänner vår delaktighet i det som brustit samtidigt som vi vågar ha ett hopp för förändring, en tro att den kraft som finns hos oss och i hela mänskligheten ska kunna frigöras för skapelsens bästa. Det är genom små och stora steg, med både beteende och värderingsförändringar och växelverkan dem emellan som omställningen sker. (sid 83f).

Men som biskoparna skriver, de praktiska förändringarna i vår vardag får inte bli en förevändning att inte bejaka gemensamma förändringar. Det handlar om ett samspel mellan individuella och kollektiva förändringar (s84). Som att fossila bränslen måste fasa ut, att ha ett medansvar för hela världens omställning, nya tankesätt, ekonomiska modeller och välfärdsmått. (sid 84-87) Det är med de glasögonen vi tar del av Biskoparnas uppmaningar på sidan 95 och följande sidor. Ta del av dem [länk], liksom Färdplan för klimatets mål [länk].

I Ett biskopsbrev om klimatet kan vi läsa: "Nya tankesätt, ekonomiska modeller och välfärdsmått behöver tillämpas som kan hjälpa oss att organisera ett samhälle som främjar mänsklig välfärd och som inte överskrider planetens gränser" (sid 87). Vi behöver odla vår förmåga att agera långsiktigt. Det handlar om att samtidigt arbeta för att minska användning av fossila bränslen och med frågor om rättvisa, människors lika värde och rättigheter, den globala vattensituationen, biologisk mångfald med mera. Vi behöver, menar de, sätt att övervinna mentala, sociala och politiska trögheter som försvårar den nödvändiga omställningen. (sid 88) Vi behöver pröva olika vägar och bejaka mångfalden av idéer och lösningar. Vi behöver finna nya allianser tillsammans. (sid 89) Och vi behöver utöva ledarskap i omställningen, både hos oss själva, i våra sammanhang, i det politiska, i företag, lokalt, nationellt och globalt.

UR "LAUDATO SÍ" – PÅVENS ENCYKLIKA OM MILJÖN

I "Lovad vare du" efterlyser påven politiskt ledarskap som vågar ta de beslut och göra de handlingar som nu krävs. Han menar att misslyckanden från olika miljötoppmöten visar hur det politiska har varit underkastat teknologin och finansvärlden (§54). Han skriver med tydlighet: "Alliansen mellan ekonomin och teknologin resulterar i sådant som inte direkt relaterar till att deras egna omedelbara intressen sätts ur spel." Samtidigt som det sker vissa framsteg så menar Påven att under tiden "fortsätter den ekonomiska makten att rättfärdiga det nuvarande globala system som tenderar att prioritera spekulation och strävan efter finansiell vinst men som inte tar sammanhanget i beaktande, för att inte tala om inverkan på den mänskliga värdigheten och miljön. Här ser vi hur miljöförstörelse och mänskliga och etiskt förfall är nära sammankopplade" (§56). Omställningen är djupare och mer omfattande än kanske vad vi först tänker. Kan det vara det egentliga hindret? Ur den insikten träder också behovet att agera för att både granska och utmana berättelser som bidragit till att vi är där vi är nu, liksom behovet av att forma och genom handling sprida berättelser för vår tid och dess utmaningar och möjligheter.

Liksom biskoparna menar påven att vi behöver samverka. Det som behöver ske kan inte baseras på individer, utan genom samlade ansträngningar världen över. (§219) Han beskriver i sitt sjätte kapitel avdelning II en miljöutbildning som en pakt mellan mänskligheten och miljön, som ska "underlätta språnget till det transcendentia, som ger ekologisk etik dess djupaste mening". (§210). Att vi genom undervisning kan "uppmuntra till handlingsmönster som omgående och eftertryckligt påverkar världen omkring oss". (§211) Varpå han räknar upp ett antal konkreta åtgärder, att sopsortera, minska vattenkonsumtion, tillaga bara den mat som behövs, visa omsorg för alla levande varelser med mera. Men för att inte fastna i en checklista-utbildning" skriver han: "Våra utbildningsansträngningar kommer att bli otillräckliga och ineffektiva om vi inte strävar efter att främja ett nytt sätt att se på människan, livet, samhället och vårt förhållande till naturen". (§215)

Om praktisk handling på plats i lokala grupper och församlingar

Här konkretiseras tankarna om handling och kretsar kring frågor om vad vi kan göra tillsammans i våra lokala sammanhang. I den lokala församlingen eller föreningen kan vi känna delaktighet och det blir tydligare hur vi kan påverka. Lokala grupper som agerar för fred med jorden kan hämta erfarenheter från freds- och omställningsarbete. Efter en utforskning av olika nivåer av konstruktiv handling går texterna in på konkreta förslag.

UR "LAUDATO SÍ" – PÅVENS ENCYKLIKA OM MILJÖN

I "Lovad vare du" utvecklar påven sina tankar om behovet att praktiska "det dagliga livets ekologi" i lokala sammanhang. Det är i våra närsamhällen som vi använder miljön för att uttrycka vår identitet. För att anpassa oss konstruktivt till miljön behöver känna att våra lokala sammanhang är begripliga och påverkbara. Även under de mest fattiga förhållanden kan tillvaron bli uthärdlig genom lokala nätverk byggda på solidaritet och tillhörighet. Gemenskap möjliggör kreativa idéer för lokal handling, där vi lär oss att tjäna bortom själviskhet. I städerna behöver vi skydda de gemensamma ytor och landskap som hjälper oss att vara rotade och känna gemenskap. (§147-151)

UR "ATT FINNA GUD I EN SNIGEL" (ANNA KARIN HAMMAR)

Hammar lyfter fram platsens betydelse när hon skriver att kyrkan måste "vara rotad i en praktik som innebär att den kommunion som firas kring kyrkans altare inte är en eterisk gemenskap utan en andlig gemenskap rotad i den materialitet som bröd och vin representerar". Hon reflekterar över betydelsen av den platsbundna kyrkan, den territoriella församlingen, det som var och är socknar. Hon ställer frågan: "Hur kan Skapelsen och kyrkan idag höra samman på samman självklar sätt som under den tid då socknen var kyrkans och samhällets organisationsform?" (sid 45)

UR "EKOPEDAGOGIK FÖR JORDFREDSGRUPPER" (BERG & BERG)

Denna skrift lyfter också fram betydelsen av lokala grupper: "Förmågan till självorganisering lägger grunden till gemensam och konstruktiv handling, med lokal förankring. Görandet blir långsiktigt hållbart när det förankras i ett stabilt varande. Påverkanskraften förstärks när den rotas i en livgivande och frigörande samhörighet. Gruppen kan lära av tidigare freds- och omställningsarbete för att bygga en stark grund. En viktig process är att formulera sin egen vision. Då får gruppen något att agera för, istället för att förlora kraft och riktning genom alltför stort fokus på att vara mot oönskade förhållanden. Ibland är det viktigt att göra motstånd, att sätta tydliga gränser för att exempelvis stoppa förstörelse av lokala ekosystem. Samtidigt gäller det att lägga energi på att bygga konstruktiva alternativ och goda exempel. Att ta ställning för en vision som naturens rättigheter medför också ett arbete för att förändra rådande tänkande. Det är en systemförändrande handling som kan präglade allt vi gör, från att stoppa förstörelse till att bygga alternativ." (sid 17)

Författarna ger flera exempel på hur en grupp kan agera: "Ett ställningstagande är i sig en kraftfull handling då människor gör sig till bärare av en vision som kan svara på verkliga behov. För jordfredsgrupper kan det gälla att agera lokalt för att svara på de globala utmaningarna om att återskapa kretsloppssamhället. Kretsloppen behöver slutas så lokalt som möjligt vare sig det gäller mat, energi, pengar eller annat. Gruppens engagemang kan påverka på flera nivåer. Det kan gälla en insändare eller utställning för att skydda en skog eller sjö. Eller anlägga en odling eller äng för pollinatörer. Eller främja lokal matproduktion i samspel med ekosystemen, "relationsmat" framför industrimat. Kanske börjar det med att sätta upp en skylt i närmiljön: "Här råder naturens rättigheter". Handlingarna kan ge hävstångseffekter när de inte behandlas separat utan som del av större visionära berättelser." (sid 17)

Andra källor: Psykologiska perspektiv på vår handlingsförmåga

UR "KLIMATPSYKOLOGI - HUR SKAPAR VI HÅLLBAR FÖRÄNDRING"

I boken "Klimatpsykologi - Hur skapar vi hållbar förändring" beskriver psykologerna och författarna Kali Andersson, Frida Hylander och Kata Nylén "effektglappet" (sid 16). Effektglappet handlar om att vi fokuserar på detaljer och metoder som inte har effekt på det stora hela och vi är heller inte så bra att bedöma vad som har stor effekt när vi är mitt i vardagen. Komplexiteten i klimat och miljöfrågor bidrar dessutom till att det inte är lätt att veta vad som är bra åtgärder. Lösningar och åtgärder behöver därför ske på olika nivåer och i flera olika sammanhang. (sid 26) Vidare menar de att efterfrågade förändringarna ofta har fokus på individnivå vilket i det stora hela inte gör en tillräcklig skillnad. Som individer och grupper bör vi därför inte bara inrikta oss på att påverka våra egna beteenden och förhållningssätt, utan också samhällets. Vi är del av och vi kan påverka värderings-, beteendefrågor och förändringar på system och övergripande nivå. Bland annat och inte minst de politiska beslut som behöver tas.

De talar också om "intentionsglappet" (sid 90ff) – det vill säga klyftan mellan våra intentioner och det vi faktiskt gör (och kan göra). Dessutom, menar de, att förändra värderingar kan vara trögt och styrs av flera faktorer. Samtidigt vet vi att vi människor till största delen har altruistiska värderingar, men att vi störs av olika berättelser som bär andra värderingar (Källa: Our Common Cause), exempelvis individualism. Att förändra beteenden går fortare vilket i sin tur påverkar värderingar (sid 128). Och samtidigt behöver vi arbeta parallellt med våra värderingar och förhållningssätt för att förändringarna ska bli hållbara. De samspelar med varandra.

Andersson, Hylander och Nylén resonerar vidare om effekten av våra handlingar, med hjälp av en så kallad påverkanspil. (sid 49). Det är två frågor vi bör ställa oss: 1. Hur hög eller låg påverkan har en insats vi gör? 2. I vilken grad eller utsträckning ger insatsen en förändring på kortare respektive längre sikt? Vi kan tala om en hävstångseffekt. Att köpa ledlampor är bra men bidrar inte ensamt till den stora förändringen. Vi kan verka med debattartiklar och skriva under upprop, men som isolerade insatser ger det inte den stora förändringen i sig. Det är när vi ändrar själva berättelsen där dessa insatser ingår som det sker en egentlig förändring, en transformation, en omvändelse. Berättelser har alltså hög påverkan när det gäller att åstadkomma hållbara och långsiktiga effekter.

Förslag på samtalsfrågor: Om konstruktiv handling

Samtalet bygger på att deltagarna har tagit del av texterna i förväg.

Börja med det första frågepaketet. Se frågorna som ett stöd och inspiration för samtalet, välj några som passar i stunden. Gå vidare till andra i mån av tid, eller väv in delar av dem i samtalet som uppstår. Det är bra att hinna reflektera något över konkret tillämpning.

1 **Börja här: Tre nivåer av konstruktiv handling**

Texterna beskriver handlingar som behövs på olika nivåer i samhället. Här fokuserar vi på vad vi kan göra tillsammans, med varandra eller andra, för att skapa ringar på vattnet. Var hittar vi hävstångerna, hur kan vi påverka på olika nivåer? Studera bilden med tre nivåer av konstruktiv handling, inspirerad av bland annat Joanna Macy och Stellan Vinthagen (se nedan). Tänk tillbaka på texterna. Vilka sorts handlingar har vi själva erfarenhet av? Vad skulle vi vilja pröva på? Vad behöver vi för att komma igång, hur kan vi ta hjälp av varandra?

2 **Konkret tillämpning: Vad ska vi göra?**

Se tillbaka på listan över konkreta förslag på handlingar för gruppen som vi tagit upp i cirkeln med garnnystanet. Fördjupa samtalet: Har det tillkommit fler idéer och förslag efter att vi tittat på de tre nivåerna av handling? Vilka handlingar känns mest tilltalande, vad berör mest? Vilka känns lättast, viktigast, roligast? Vilka tror vi att medskaparna på de två övriga stolarna i cirkeln tycker är viktigast (se stolsövningen från träff 1)? Hur kan handlingarna konkretiseras ytterligare? Vilka kan vara de första stegen de första stegen, exempelvis kring lokal mat?

3 Fler perspektiv: Våra handlingar i ett större sammanhang

På vilka sätt kan de handlingar vi diskuterar bidra till fred med jorden? Tänk tillbaka på förra träffen med dess teman om kulturellt berättande. Hur kan våra tänkta handlingar vävas samman till en berättelse som ger kraft? Vilka fler kan och vill vi samverka med där vi lever och verkar? Hur skulle vi vilja att vår församling eller de organisationer vi är aktiva i kan vara en kraft till förändring för fred med jorden? Vad kan vi göra som kan inspirera andra att engagera sig? Hur kan vi berätta om våra aktiviteter?

Bild till det första frågepaketet: Tre nivåer av konstruktiv handling

Det första frågepaketet ovan utgår från bilden med olika nivåer av handling. I bilden återges tre nivåer, där den första nivån handlar om att förändra tänkandet, den andra om att bygga goda exempel och den tredje om att motverka destruktiv verksamhet. Att förändra tänkandet inkluderar här att arbeta med berättelser och att forma visioner tillsammans.

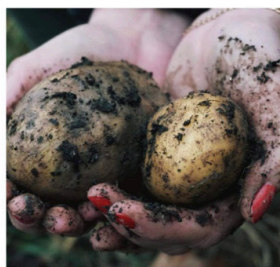
Tre nivåer av konstruktiv handling

Förändra tänkandet!

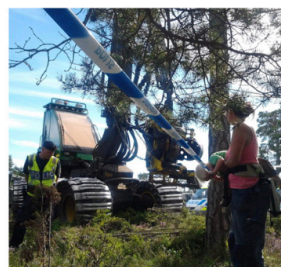
Gestalta berättelsen om fred med jorden, en hållbar fredskultur, i ord och handling. Ta ställning för gemensamma visioner. Samt synliggör de ohållbara berättelserna och såren de skapat. Bild från kursen Framtidens by (foto: Nikolas Berg)

Bygg de goda exemplen!

Agera för att förverkliga de gemensamma visionerna: Delta i lokal matproduktion, bygg social gemenskap, ta emot flyktingar, skapa opinion, värna mångfalden – såväl mänsklig som biologisk. Bild från potatisodling i Hov (foto: David Furuholm)

Gränssätt det destruktiva!

Gör motstånd mot den industrimoderna utarmningen av lokala ekosystem och samhällen. Odla samtidigt omtanke och medkänsla med de bortdöende system som orsakat kriserna. Bild från Ojñareskogen, Gotland (foto: Viktoria Deeb Klint).

Källa: Medskaparna

fred med jorden

Pass 4:2 Kreativt utforskande – att besjålas, beröra och berätta i handling

Hur vill vi beröra?

PASS 4:2 (60-90 MIN)
Kreativt utforskande – att besjålas, beröra och berätta i handling

Pass 4:2 i korthet

I detta pass ställer vi frågan "Hur vill vi beröra?" och utforskar "kreativt utforskande" som förhållningssätt och praktik.

(Texten nedan återfinns även i del C, bland texter att läsa innan träffen.)

SYFTE MED TEMAT I DETTA PASS (FÖRDJUPNING AV 4:1)

Att genom lek, kreativitet och utforskande stärka vår påverkanskraft och uthållighet i rollen som medskapare av en hållbar samhällskultur i fred med jorden.

CENTRALA FRÅGOR ATT UTFORSKA

- Hur vi som skapade medskapare kan agera besjälade, beröra och "smitta" andra.
- Den konstruktiva kreativiteten som nyckel till hållbar samhällstransformation.
- Lekens och utforskandets betydelse för att vara uthållig som kulturskapare.
- Handling som kulturellt ledarskap – en sorts "dans" som förändrar system.

INGÅENDE HUVUDMOMENT OCH RUBRIKER

- **Översikt: Introduktion till temat.**
- **Samtal: Reflektera kring temat.**
Vad innebär kreativitet och att vara medskapare? Hur vill vi beröra genom våra handlingar? Hur kan vi stärka oss som medskapare?
- **Övning: Praktisera temat.**
Vi utforskar medskapandets påverkanskraft med inspiration från fjärilarnas värld.
- **Nästa etapp på vandringen.**
Hur vill vi praktisera träffens teman som församling, grupp eller enskilda? Förberedelser till nästa gång.
- **Avslutning och utcheckning.**
I mån av tid gör vi en skriftlig reflektion. Därefter en kort delningsrunda som avslutas med en bön/dikt/sång.

BIBELREFERENSER

Här anges referenser till Bibeln som knyter an till temat. Några förslag:

- Den kristna gemenskapen började med en liten skara människor innan den blev en rörelse som förändrade världen. Man samlades i små grupper och delade det man hade. Se Apostlagärningarna 2:42-47.
- Händernas arbete finns med på många ställen i bibeln, ibland direkt, ibland mer mellan raderna. Jesus mänskliga pappa Josef var snickare, de första lärjungarna var fiskare och så har vi ett spännande gäng i 2 Mos 31:2-6, hantverkarna som uppfyllda i av Guds ande och utvalda av Herren fick uppdraget att utsmycka arken och de övriga heliga föremålen till tabernaklet.

- Men om kraven på nytänkande kreativitet blir för stora så kan man alltid återvända till enkelheten i 1 Korintierbrevet 13:11-13.

Utöver dessa förslag kan gruppen inspireras till att tipsa varandra om citat och berättelser. I texten ges förslag på var i träffen det kan vara lämpligt, exempelvis i samtalsmoment.

KOPPLING TILL PILGRIMSKRANSEN

Detta tema knyter an till pilgrimskransens gröna pärla, bekymmerslöshet. Leken och kreativiteten kan hjälpa oss att möta vår tids utmaningar utan att slukas av dem.

MER BAKGRUND OCH SAMMANHANG

När det vi gör rotas i vår kreativa kraft som medskapare, lämnas ingen oberörd. Då kan vi förmedla en berättelse på ständigt nya sätt som berör, inspirerar och kanske utmanar, en sorts kulturellt ledarskap. Våra besjälade handlingar smittar, de blir ett levande gestaltande mer än mekaniskt utförande. Och när vi själva känner oss mer levande stärks uthålligheten och minskar risken att vi ger upp eller bränner ut oss.

Att utforska kreativitet är centralt i begreppet "skapad medskapare". Utforskandet innebär att vi prövar oss fram med flexibilitet och tålamod.

Olika konstnärliga uttryck kan inspirera till att hitta vår inre skapande kraft, så att vi kan dela våra gåvor med världen. Fri kreativitet hör ihop med lek. Kulturhistorikern Johan Huizinga myntade begreppet "Homo Ludens", den lekande människan som kulturskapare.

I gemensam lek och kreativitet bortom prestation, kan vi väcka liv i lusten och lusten till livet. Det kan både utmana och befria. En förebild är Franciskus, den helige dåren. Kreativiteten hjälper också i att bearbeta klimatångest och utmaningar på konstruktiva sätt. Böner och ceremonier kan exempelvis vara kreativa uttryck för vår vilja att läka och skifta det som många kallar för det västerländska konsumtionsmissbruket. När vi som grupper odlar ett tillåtande och nyfiket kreativt flöde, kan vi hitta vägar "utanför ramarna". Där finns hopp.

Texter om kreativt utforskande – att besjålas, beröra och berätta i handling

Texter om att vara skapad medskapare, kreativitetens betydelse i omställningen

Vi kan se på vår påverkanskraft med nytt hopp, när vi tänker på oss själva inte bara som konsumenter utan som medskapare – eller skapade medskapare, som det står i biskopsbrevet. Vi kan sopsortera och byta lampor, men som medskapare kan vi också göra mycket mer än att ändra våra konsumtionsbeteenden. De möjligheterna hittar vi när lär känna vår kreativitet och kopplar den till våra handlingar. Kreativiteten behöver användas med ansvar, så att den blir konstruktiv. Det finns många skapande uttryck. Ett exempel på kreativ handling är ceremonier som exempelvis gudstjänsten.

UR "ETT BISKOPSBREV FÖR KLIMATET"

I "Ett biskopsbrev om klimatet" står det: "Synen på oss själva som skapade medskapare är ett incitament för att mobilisera de bästa resurser som vi har, utan att för den skull förneka vårt radikala beroende och våra gränser (sid 65). "Som skapade medskapare kan vi ha en realistisk uppfattning om vår förmåga och om vår brist på förmåga. Vår lutherska tradition tröttnar aldrig på att påminna oss om att vi är 'rättfärdiggjorda och syndare på en och samma gång', rättfärdiggjorda av nåd genom tro. ... Vi lever mer av det vi får än av det vi gör. Vi lever av nåd. ... Därför vågar vi tro att den bundna kraft som bor i oss och hela mänskligheten ska kunna frigöras för skapelsens bästa" (sid 72).

“Det finns outtömliga sätt att odla det hopp som Skaparen lagt ner i oss skapade medskapare. Vi kan och vi måste ägna oss åt det odlingsarbetet inför de utmaningar som ligger framför oss (sid 76).

Biskoparna lyfter fram den mänskliga kreativiteten som central i att vara “skapad medskapare” och ett av de största hoppen för en snabb förändring. (sid 29, 64) Vi människor har visat oss ha en fantastisk kreativitet på gott och ont. Begreppet skapad medskapare, menar biskoparna, fångar vår mänskliga dubbelhet, vår tragik och vår makt. Vi är skapade, beroende, begränsade, förgängliga, små. Och vi är också kreativa i vårt skapande och i vårt förstörande, uppfinningsrika, drivna av nyfikenhet där vi går över gränser om det som är för handen. (sid 64) Detta är ett av de spänningsfält vi som människor har att leva i. Hur kan vi använda kreativiteten på konstruktiva sätt, för att möjliggöra den snabba omställning som behövs idag? Med hjälp av fantasin, kreativiteten och innovativiteten kan vi överkomma olika hinder på vägen mot en klimatomställning, exempelvis nationalism: “Inför det hot som nationalistisk närsynthet och kortsiktighet utgör behöver vi tillsammans odla vår fantasi, kunskap och medkänsla” (sid 45).

UR "LAUDATO SÍ" – PÅVENS ENCYKLIKA OM MILJÖN

I "Lovad vare du" belyser påven behovet av kreativitet på flera ställen. Liksom biskopsbrevet framhåller encyklikan att den Gudagivna kreativiteten både kan brukas och missbrukas inom exempelvis teknisk och vetenskaplig utveckling. Vi har ett ansvar för att använda den konstruktivt (§102-105). Det gäller att inte kväva kreativiteten utan kanalisera den på nya sätt, i verksamheter som bidrar till klimatomställningen (§191-192). Det kan vi göra i arbete och näringsliv, genom till exempel en mångfald av lokala lösningar för hållbar och småskalig matproduktion som idag föder den största delen av världens befolkning (§129). Kreativiteten är också viktig i vardagen för att orka möta utmanande omständigheter och lära sig verka för förändring under osäkra förhållanden. En sådan kreativitet kan födas i lokala gemenskaper (§148-149). Kooperativ är en kreativ organisationsform för att möta utmaningar och ta vara på möjligheter i övergången till en hållbar framtid (§179). Utbildning för att fostra ekologiskt medborgarskap – vilket kan sägas vara encyklikans motsvarighet till begreppet "skapad medskapare" – handlar om att odla dygder där vi gestaltar en "värdig kreativitet" som svar på globala kriser (§211).

UR "NATURENS RÄTTIGHETER – ATT SKAPA FRED MED JORDEN" (BERG, BERG & HULTMAN)

Författarna menar att kreativitet och utforskande lär oss att mogna som medskapare av en hållbar kultur. Genom kreativiteten omsätter vi vår ekologiska känslighet i handling. Kreativitet gör oss delaktiga i livet och hjälper oss bibehålla lusten. (sid 195–199). Boken beskriver hur utforskande, kreativitet och handlande hänger samman, något vi kan lära av det ceremoniella språket: "Ceremonier och ritualer är en form av kreativa och kulturskapande handlingar som vi människor har använt genom historien för att markera livets rytmer, förmedla ordlösa eller erfarenhetsburna kunskaper och ge kropp till våra ställningstaganden. Vi är ceremoniella varelser som förankrar viktiga livsval i hjärna, hjärta och handling genom symboliska aktiviteter, kreativa uttryck som musik och känslomässigt berörande berättelser." (sid 199) Författarna berör även behovet av ansvar: "Människans kreativitet och nyfikenhet kan många gånger leda till en konstruktiv samhällsförändring, om den vägleds av en hållbar kultur med ett inbyggt kretsloppstänkande. Saknas detta kommer konsekvenserna visa sig förr eller senare" (sid 19).

UR "ATT FINNA GUD I EN SNIGEL" (ANNA KARIN HAMMAR)

Hammar för ett liknande resonemang om gudstjänsten som en kreativ ceremoniell handling. Hon skriver om en värld som sjunger igen, att människan är kallad att lovprisa Gud tillsammans med hela Skapelsen. (sid 23ff) Det är dags att vi åter erfar även det ovetbara, det som kan anas, "mysteriet av samhörighet och samklang" att allt hör samman, som Hammar skriver. Hur kan vår kreativitet ha detta som sin källa och sitt uttryck? Vilket leder till frågan Varför ska vi fira gudstjänst, som Hammar ställer sig. (sid 37ff). På vilket sätt är gudstjänsten en plats för "causa" - en tung tvingande händelse, en stark orsak, en anledning. Hammar föreslår att gudstjänstens causa är vårt behov av livsmod i den pågående ekologiska katastrofen (sid 38) Där världen också kan upplevas som helig. Hur kan vår kreativitet gestalta detta?

Om hur lokala grupper kan tillämpa kreativt utforskande och medskapande

När vi låter våra handlingar färgas av ett kreativt utforskande kan vi agera på sätt som berör och sätter andra i rörelse. Då kommer berättelsen om fred med jorden till liv genom våra handlingar. Det innebär att vi inte bara bidrar till strukturella förändringar, utan även kulturella när det gäller att skifta synsätt, värderingar och förhållningssätt – en form av kulturellt ledarskap som kan påverka på djupet. Det kreativa förhållningssättet hjälper till att hitta lösningar “utanför ramarna” för att påverka de system vi är del av.

UR “EKOPEDAGOGIK FÖR JORDFREDSGRUPPER” (BERG & BERG)

Denna skrift reflekterar över hur utforskande och medskapande förhållningssätt kan tillämpas: “När vi som grupper agerar för fred med jorden och naturens rättigheter, en rättighetsbaserad fredskultur, kan självbilden förändras. Vi är inte längre enbart konsumenter och åskådare, kuggar i ett maskineri, utan kan kliva in i handlingen som aktiva kulturskapare och medskapare i jordens livsväv – jordlingar. Vi blir förändringsagenter och subjekt, snarare än utförare och objekt. Gruppen kan odla ett tillåtande och nyfiket kreativt flöde bortom prestation, där alla kan blomstra i sina unika gåvor till världen.

Det tillåtande klimatet öppnar möjligheter 'utanför ramarna' för att beröra och påverka. I medskapandet kommer motivationen inifrån när vi är i kontakt med kreativ lust och nyfikenhet. Den utforskande resan står i centrum, snarare än målen. Kreativiteten möjliggör engagerad och besjälad handling som berör och utmanar. Och samtidigt som vi berör andra känner vi oss själva mer levande." (sid 18)

Författarna menar att kreativiteten utvecklar handling till kulturellt ledarskap: "Hur kan vi förhålla oss kreativt utforskande så att engagemanget fortsätter inspirera och blir uthålligt? Ett viktigt steg är att träna sig i att inte veta och vara beredd att släppa taget om vad vi tror oss veta. Att vara öppen för nya idéer utanför det vi redan vet – en form av innovativt lärande som i längden kan förvandla samhällets kulturella grund. Som bärare av visionära berättelser kan gruppen utveckla kulturellt ledarskap, individuellt och kollektivt. Berättelsen om fred med jorden kan gestaltas kreativt genom exempelvis manifestationer för biologisk och mänsklig mångfald. Andra kreativa uttryckssätt kan vara skrivande, poesi, sång, non-figurativ målning, improviserad dans eller lajv-teater. Berättelsen kan också uttryckas genom vardagliga handlingar som matlagning, odling eller utsmyckning av ett hem. Istället för att låsa sig i specifika former eller prestationskrav, kan lekens förhållningssätt vara en förebild. Där flödet hela tiden utvecklas och kan ta ny riktning med hjälp av feedback från resultaten. Ett centralt begrepp är Homo Ludens, den lekande människan som kulturskapare, av kulturhistorikern Johan Huizinga. Vilan är också viktig för kreativiteten, ingen musik utan pauser och tystnad! Och kanske måste vi tillåta oss ha tråkigt för att nya idéer och tankar ska kunna växa fram." (sid 18)

UR "NATURENS RÄTTIGHETER – ATT SKAPA FRED MED JORDEN" (BERG, BERG & HULTMAN)

Författarna fördjupar sig i det kreativa, kulturella ledarskap som behövs idag för att förändra tänkandet kring människans roll i relation till resten av skapelsen, bygga en mångfaldsrörelse för fred med jorden och bidra till politiska och juridiska förändringar där naturens rättigheter kan prioriteras före äganderätten eller aktieägares rätt till vinstutdelning. De beskriver hur engagerad handling för dessa frågor kan utvecklas till en form av proaktivism, ett kreativt utforskande där handlingarna växer fram efter hand som spontana och dynamiska livsuttryck: "Varje stund erbjuder nya möjligheter att möta livets utmaningar i ett sorts flöde, ett tillstånd som inom bland annat psykologin beskrivs som 'flow'. Vi kan lära och inspireras av de flöden vi finner i naturens kretslopp, hur till exempel en vital och porlande bäck tar sig förbi hinder. Med systemtänkaren Donella Meadows ord kan det behövas ett 'dansande' förhållningssätt för att transformera ett samhällssystem. Man kan inte kontrollera eller tvinga systemet till förändring, man kan bara dansa med det vilket kan kräva tillit, närvaro, lyhördhet, flexibilitet och inte minst resiliens" (sid 180).

Författarna liknar visionen om naturens rättigheter vid en gemensam musikimprovisation där alla hittar sina egna danssteg. De hänvisar till systemtänkaren Fritjof Capra och beskriver hur förändringsagenter med hjälp av dessa förhållningssätt kan fungera som "meningsfulla störningar" i system och sätta processer i rörelser som kan leda till systemskiften (sid 194). För att frigöra en sådan kreativitet behöver var och en känna frihet att bidra med sina unika talanger och kompetenser till helheten. Ett sådant frigörande innebär en resa och ett uppvaknande från att vara passiv åskådare och objekt till att växa som aktivt subjekt och medskapare av nya berättelser. Enligt författarna kallas processen för att bli ett medvetet och medskapande subjekt, integrerad i den större helheten, för individuation – ett begrepp som bland annat används inom jungiansk analys (sid 174).

Vad kan fjärilarna lära oss om vår förmåga som skapade medskapare?

Tanken på oss själva som skapade medskapare kan vara mer omdanande än vi tror vid den första anblicken. Här förmedlar boken om naturens rättigheter två liknelser från forskning med koppling till fjärilar, för att visa på betydelsen av vårt kreativa utforskande och agerande (se texter och bild nedan). Naturen lär oss att förändring kan gå snabbare än vi tror!

UR "NATURENS RÄTTIGHETER – ATT SKAPA FRED MED JORDEN" (BERG, BERG & HULTMAN)

“Vi kan inspireras av systemvetenskapens studier av levande system i form av till exempel kaosteori som har populariserats genom begreppet fjärilseffekten. Den lär oss att en liten förändring i en lokal del av ett vädersystem – liknad vid en fjäril som fladdrar med sina vingar – i förlängningen kan ge upphov till kaskad- eller jordskredseffekter där hela systemet påverkas och förvandlas vid så kallade brytpunkter, ‘tipping points’. På motsvarande sätt skulle fjärilens vingslag kunna utlösa en storm.” (sid 156) Liksom vi kan påverka ekosystem och klimat destruktivt, kan vi också liksom fjärilen lära oss att medvetet ge upphov till positiva brytpunkter. Författarna nämner Berlinmurens fall som en följd av en demokratisk vision som spreds genom lokal handling och snabbt fick oväntat genomslag.

Ytterligare inspiration om hur vi som skapade medskapare kan vara förändringsagenter, kommer från forskning kring larvens förvandling till fjäril: “Vid en given tidpunkt, ungefär då larvens intensiva konsumtion av näring börjar hota både den egna och omgivningens existens, uppstår en ny form av celler spontant i organismen. De kallas för imagoceller och de bär på programmet till den blivande fjärilen. Till en början uppfattas dessa bärare av systemets framtid som fientliga inkräktare och motarbetas aktivt av larvcellerna.

Men de kommer igen, hittar varandra i små strängar och kluster tills de slutligen tar över riktningen och bildar sammanhanget för hela organismen – långt innan de är i majoritet. I det stadiet sker transformationen av larven till en fjäril. Med naturen som inspiratör kan vi utveckla en ny syn på våra roller som medskapare av en hållbar framtid, motsvarande imagocellerna. Kluster av individer, grupper och lokala samhällsaktörer kan uppstå spontant genom självorganisering och ge sig själva behörighet att fatta beslut om sin egen verklighet.” (sid 158)

Vad kan vi lära om medskapande från...

Fjärilscellen i larven?

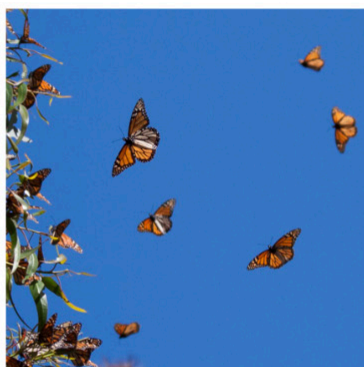

Foto: Carina Johnson

Likt fjärils/imagoceller kan vi som medskapare bära nya berättelser, sprida ringar på vattnet, mötas och tillsammans förvandla de sammanhang vi deltar i.

Ex: Anlägg äng i trädgården som inspirerar grannar till samma sak.

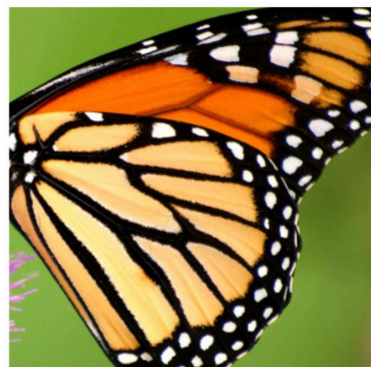
Fjärilen i vädersystemet?

Likt klustren av celler som bildar fjärilar som kan orsaka stormar, kan vi som grupper agera och skapa hävstångseffekter som påverkar bortom våra vardagliga sammanhang.

Ex: En grupp tar initiativ till att anlägga en kommunal äng.

Fjärilsvingen i våra sinnen?

På samma sätt som vi berörs av skönheten i fjärilens vinge, kan våra olika kreativa uttryck beröra andra och starta inre processer som sätter människor i rörelse.

Ex: Gestalta berättelsen om ängen i ord, målning, sång, ceremoni etc.

Källa: *Medskaparna*

Förslag på samtalsfrågor: Om kreativt utforskande

Samtalet bygger på att deltagarna har tagit del av texterna i förväg.

Börja med det första frågepaketet. Se frågorna som ett stöd och inspiration för samtalet, välj några som passar i stunden. Gå vidare till andra i mån av tid, eller väv in delar av dem i samtalet som uppstår. Det är bra att hinna reflektera något över konkret tillämpning.

1 **Börja här: Vad innebär kreativitet och att vara skapade medskapare?**

I texterna anges vår kreativitet som avgörande för en hållbar omställning av samhället. Vad kan det betyda? Hur kan vi utforska kreativitet? Vilka kan vi vara som konstruktiva medskapare, snarare än enbart konsumenter, åskådare eller utförare? Vad tänker och känner vi inför möjligheten att kunna påverka på många fler sätt än enbart genom vår konsumtion? Hur känns det att prata om människan som skapad medskapare, som det står i biskopsbrevet? Vad innebär det att vara skapad? Vilka kan vara medskapare?

2 **Konkret tillämpning: Hur vill vi beröra genom våra handlingar?**

Enligt texterna kan vi påverka och beröra djupare genom att koppla våra handlingar till vår kreativitet. Vad betyder det? Vilka möjligheter och utmaningar ser vi? Hur vill vi beröra i våra olika sammanhang? Vad berörs vi av som sätter oss i rörelse, vad kan sätta andra i rörelse? Vilka berättelser berör? Vad kan vi göra i vår församling/organisation så att omställning blir något som berör mer än enbart tekniska åtgärder? Vad väcker liv i lusten och lust till livet? Var finns din kreativitet, när blir du kreativ? I stort och smått.

3 **Fler perspektiv: Hur kan vi stärka oss som medskapare?**

I texterna beskrivs leken som en ingång till kreativt utforskande och medskapande. Det refereras till bland annat Franciskus liksom begreppet Homo Ludens – den lekande människan som kulturskapare. Hur kan lekens förhållningssätt ge läkning och frigöra vår förmåga att besjålas, beröra och berätta genom våra handlingar? Eller hjälpa oss hantera klimatångest och bli uthålliga? Eller bygga gemenskap? Hur kan vi mer stärkas som medskapare? Hur kan ceremonier vara en kreativ gestaltning? Eller gudstjänsten?

fred med jorden

Pass 5:1 Att inkludera och integrera inre och yttre mångfald

Hur sam-
verkar vi?

PASS 5:1 (60-90 min)
**Att inkludera och integrera inre
och yttre mångfald**

Pass 5:1 i korthet

I detta pass ställer vi frågan "Hur kan vi samverka?" och utforskar "mångfaldens intelligens" som förhållningssätt och praktik.

(Texten nedan återfinns även i del C, bland texter att läsa innan träffen.)

SYFTE MED TEMAT I DETTA PASS

Att utforska hur vi kan fördjupa förmågan att integrera olika synsätt och erfarenheter, och därigenom möjliggöra en mångfaldsrörelse för fred med jorden.

CENTRALA FRÅGOR ATT UTFORSKA

- Att förstå hållbarhetskriserna som mångfaldskriser, symptom på industrimoderna kulturens utarmning av lokala samhällen och ekosystem – mångfaldens grund.
- Utforska lösningar som värnar biologisk och mänsklig mångfald, inkludering och rättvisa. Inklusiva etniska minoriteter, hbtqi, urfolk och eller andra utsatta grupper.
- Möjligheterna i en mångfaldsrörelse för fred med jorden, en vision baserad på fredliga och rättighetsbaserade relationer för allt levande. Kyrkan som medaktör för att hitta lokala svar på globala kriser.
- Lokala basgrupper eller jordfredsgrupper som bas i rörelsen, där rötter fördjupas och stärker grenverken. Ledarskap nedifrån för vår tids stora tillsammanslärande.

INGÅENDE HUVUDMOMENT OCH RUBRIKER

- **Översikt: Introduktion till temat.**
- **Övning: Gestalta mångfald med våra olika uttryckssätt!**
- **Samtal: Mångfaldens betydelse, hur kan vi agera och värna den?**

BIBELREFERENSER

Här anges referenser till Bibeln som knyter an till temat. Några förslag:

- Kyrkans födelsestund är pingst som bland annat kännetecknas av att människor med olika språk och från olika håll förenas av Guds Ande. Se Apostlagärningarna 2:1-13.
- Även i aposteln Paulus texter blir det tydligt att ett avgörande kännetecken för kristen gemenskap är försonad mångfald. Ett exempel är bilden av kroppen. Se Första Korintierbrevet 12:12-31.
- Ett annat exempel är hans kamp för att förena olika människor som varandras like i Kristi församling. Se Galaterbrevet 3:25-29.
- I Matteusevangeliets sista kapitel sista verser 28:19-20 har vi missionsbefallningen, "gå ut och gör alla folk till lärjungar", dörren står öppen för alla inte bara vissa utvalda. I Markus 16:15 får vi också veta att det här gäller hela skapelsen, trädfolk, fiskfolk, björnfolk och alla andra är också inkluderade.
- Frihet och mångfald finns också i 1 Korintierbrevet 10:23 - 33. Där tydliggörs vikten av att tänka på allas olikheter och att möta dem med ödmjukhet och hänsyn så att vi inte trampar på andra i vår iver att vara rättfärdiga och dygdiga.

Utöver detta förslag kan gruppen inspireras till att tipsa varandra om citat och berättelser. I texten ges förslag på var i träffen det kan vara lämpligt, exempelvis i samtalsmoment.

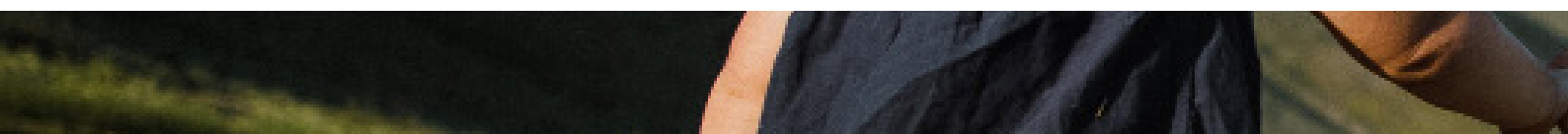
Mycket kring bibeln är väldigt fokuserat på orden, texten och begreppen. Men evangelierna visar att Jesus inte bara var ordens man utan också handlingens man. Evangelierna är fyllda av berättelser om under, helande och läkande. Men där finns också den heliga vreden över hyckleri och falsk fromhet, ett av det mest berömda exemplen är nog när han rensar templet i Matteusevangeliet 21:12.

KOPPLING TILL PILGRIMSKRANSEN

Detta tema knyter an till alla tidigare pärlor i pilgrimskransen som tillsammans kan sägas bilda en regnbågsfärgad mångfaldspärla. Den påminner om styrkan i våra olikheter.

MER BAKGRUND OCH SAMMANHANG

Som grupp kan vi upptäcka att vi inte bara påverkar församlingen, utan hela lokalsamhället. "Kyrkan mitt i byn" kan bli en lokal förändringskraft som bidrar till och deltar i en mångfaldsrörelse för fred med jorden. En rörelse mot kolonialism, rasism och diskriminering. För klimaträttvisa, inkludering och allas lika värde. För att bygga en sådan rörelse behövs lokala basgrupper eller jordfredsgrupper, där man kombinerar handling med djupgående samtal och reflektion, ett tillsammanslärande.

fred med jorden

Detta kan vara en möjlighet för församlingen att inte bara arbeta med kyrkans interna hållbarhet, utan att knyta an till andra aktörer i samhället som står för mångfald i alla aspekter – både ekologisk och mänsklig. Ekosystemen visar att mångfald är grunden till hållbarhet. På samma sätt som den ensidiga koloniala dominanskulturen förtryckt både människor och natur, kan en mångfaldig fredskultur vara frigörande. Den växer fram ur en rörelse som står för allt levandes rättigheter, både människans och naturens. Mångfald och rättigheter hänger samman. Mångfaldens ledarskap hittas bland de utsatta grupper som varje dag kämpar för sina och alla andras rätt att bidra med sina unika gåvor till världen. I en sådan inkluderande rörelse finns hopp.

Texter om mångfaldens intelligens – underlag för samtal

Texter om betydelsen av samverkan och dialog för fred med jorden

UR "ETT BISKOPSBREV OM KLIMATET"

I "Ett biskopsbrev om klimatet" skriver biskoparna om behovet av en mångfald av lösningar på hållbarhetskriserna (sid 88), i samverkan mellan en mångfald av aktörer: "tillsammans med kyrkor, organisationer, näringsliv, engagerade individer och politiken vill vi verka för en omställning som sker i en sådan takt att livet värnas" (sid 93). Vägen vidare handlar om att använda oss av egna likväl som andras gåvor, perspektiv, erfarenheter, livstolkningar och kunskaper. Biskoparna lyfter fram vikten av att olika perspektiv får mötas – inte minst inom kyrkan genom ekumeniken, det världsvida kyrkliga samarbetet: "Den bearbetning som krävs för att komma vidare från försvarsmekanismer till nyorientering och konstruktiv handling görs bäst i samverkan och dialog. Vi behöver få föra samtal där tankar, erfarenheter och perspektiv bryts mot varandra, samtal på många olika nivåer i samhället som alla kan bidra till" (sid 52). De lyfter fram nationalistiska strömningar som på flera håll i världen utgör ett hot mot det internationella samarbetet: "Inför det hot som nationalistisk närsynthet och kortsiktighet utgör behöver vi tillsammans odla vår fantasi, kunskap och medkänsla. De avlägsna eller framtida konsekvenserna av vårt agerande behöver drabba oss som så verkliga att de påverkar våra val här och nu." (sid 45-46)

UR "LAUDATO SÍ" – PÅVENS ENCYKLIKA OM MILJÖN

I Laudato Sí betonar även påven behovet av mångfald när det gäller att lösa dagens hållbarhetskriser: "Med tanke på den ekologiska krisens komplexitet och dess många orsaker måste vi inse att lösningarna inte kommer att uppstå från bara ett sätt att tolka och omvandla verkligheten. Respekt måste också visas för olika folks olika kulturella rikedomar, deras konst och poesi, deras inre liv och andlighet (§63). Påven menar att den tekniska specialiseringen gör det svårt att se helheten. "Att enbart söka en teknisk lösning på varje miljöproblem som visar sig är att separera det som i verkligheten är sammankopplat och att maskera de sanna och djupaste problemen i det globala systemet." Därför behövs en ekologisk kultur som kan uppbåda motstånd mot "det teknokratiska paradigets angrepp". En ekologisk kultur möjliggör en mångfald av lösningar utifrån ett holistiskt sätt att se på saker och ting, att tänka, att skapa handlingsmönster, undervisning – en "livsstil och en andlighet som tillsammans uppbådar motstånd mot det teknokratiska paradigets angrepp" (§110-111).

Inom näringslivet behövs exempelvis en variation av lösningar, inklusive de småskaliga matproduktionssystem som föder större delen av jordens befolkning. Ett skydd av den lokala och småskaliga ekonomin är också viktigt för att värna mångfalden (§129). Lokala individer, grupper, kooperativ, urfolk och organisationer kan göra stor skillnad för att skydda mångfalden av lokalsamhällen som grund för en hållbar utveckling. Lokal lagstiftning kan vara effektivt för att skydda ekosystemens mångfald (§179). Påven tar också upp principen om det gemensamma bästa som en förutsättning för mångfald och variation där samhällen, grupper och individer kan tillgodose sina unika behov (§156-157).

UR "MÄNNISKAN I SKAPELSEN" (MICHAEL NAUSNER)

Svenska kyrkans beslut att lära av samerna om klimatet och naturens rättigheter visar på vikten av dialog, samverkan och mångfald. Kyrkomötet 2019, särskilt utskottets överväganden, lyfte fram vikten av att Svenska kyrkan lyssnar till samerna. Nausner beskriver i texten "Människan i skapelsen"; ett spänningsfält mellan urfolks och majoritetssamhällets förhållningssätt till jorden. Han menar att denna spänning präglas både av koloniala och ekologiska aspekter. Klimatperspektivet kan ses som en förbindande länk i den pågående försoningsprocessen mellan Svenska kyrkan och samerna. Nausner fortsätter: "Medan Svenska kyrkan brottas med frågan om ett ansvarsfullt skogsbruk, finns det i den samiska traditionen en förståelse av moder jord som inte kan ägas. Människan tillhör enligt en sådan förståelse ett område och inte tvärtom" (sid 5). Som enligt Nausner knyter an till den grundläggande teologiska insikten att människan själv är jord (1 Mos 3:19) och att jorden är Herrens med allt den rymmer (PS 24:1a).

Detta väcker frågor om spänningsfält och balans mellan till exempel traditionell renskötsel och modern teknologi i form av skogsbruk, vind- och vattenkraft, som biskoparna är inne på (sid 46). På det teologiska planet, skriver Nausner, ett spänningsfält och en balans mellan en mer instrumentell syn på land att brukas och urfolks förståelse av land som helig plats som står i en levande kommunikation med tidigare och senare generationer, något som påven berör i Lovad vare du (§146, 179).

Texter om konkret tillämpning av biologisk och mänsklig mångfald

UR "NATURENS RÄTTIGHETER – ATT SKAPA FRED MED JORDEN" (BERG, BERG & HULTMAN)

Boken beskriver hur biologisk mångfald, en viktig parameter bland de planetära gränserna, utgör grunden i naturens rättigheter och dess praktiska tillämpning. I exempelvis "Den universella deklARATIONEN om Moder jords rättigheter" står det: "Moder jord är en levande varelse. Moder jord är en unik, odelbar och självreglerande gemenskap som består av varelser med inbördes relationer och som uppbär, innehåller och återskapar alla de varelser som utgör henne" (sid 55). Där naturens rättigheter har införts i nationell lagstiftning återkommer ofta ekosystemens rätt till biologisk mångfald, exempelvis i "Moder jords lag" i Bolivia (sid 52), i erkännandet av rättigheter för regnskogsområdet Te Urewera i Nya Zeeland (sid 56) eller i grunddokumentet för floden Atrato rättigheter i Colombia. Det sistnämnda dokumentet fastslog också det nära sambandet mellan biologisk mångfald och kulturell integritet och myntade begreppet "biokulturella rättigheter".

Författarna belyser hur Naturens rättigheter i sin djupaste mening kan ses som mångfaldens rättigheter. Genom naturens rättigheter kan vi lyssna till och lära av ekosystemens förmåga att med hjälp av den biologiska mångfalden vidmakthålla sig själva för att möta utmaningar, anpassa sig och leva vidare. Blomstrande ekosystem är mångfaldiga ekosystem, precis som blomstrande samhällen är mångfaldiga samhällen. (sid 214). Vi kan ta hjälp av traditionell kunskap för att värna mångfalden, till exempel allmänningarna där lokalbefolkningen tar ett gemensamt ansvar för platsen (sid 159).

Mångfaldskompetensen återfinns även hos urfolk, vilket exempelvis synliggjordes 2018 när Sametinget tog ställning för deklarationen om Moder jords rättigheter som bland annat hyllar den biologiska mångfalden. Författarna lyfter fram fyra riktlinjer som kan inspirera till att leva denna mångfald och skapa resilienta samhällen: 1. Att ge naturen rättigheter, som mål och måttstock. 2. Att återupprätta platsens betydelse. 3. Att utbilda och mobilisera. 4. Att skapa mötesplatser och allianser. (sid 214)

UR "EKOPEDAGOGIK FÖR JORDFREDSGRUPPER" (BERG & BERG)

För att åstadkomma förändring behövs kreativitet och samverkan byggd på mångfald, enligt denna skrift. Det är en mångfald som vilar i en relationell omtanke och delad gemenskap. Där olika perspektiv och meningsmotsättningar kan berika helheten, så länge mångfald respekteras. Där vi tillsammans kan se att individer med beteenden som vi upplever som besvärliga kanske bara speglar och gestaltar kollektiva dilemman. Kan vi omfamna olikheterna med respekt och kärlek, även mångfalden inom oss själva? Vi behöver reflektera vilka positioner, privilegier och normer vi möjligtvis har och om vi är beredda att klä av oss våra privilegier och därmed även se mångfalden. Är vi del av majoritetssamhället, betraktar vi kanske minoriteter som annorlunda och utmanande. Vad händer om deras erfarenheter och perspektiv kan tas emot som berikande gåvor? (sid 19)

Författarna tar upp mångfaldens betydelse i stort och smått: "Grupper som ständigt integrerar erfarenheter präglas av en inkluderande anda snarare än exkluderande. Respekten för allas perspektiv är viktig, liksom att alla perspektiv behöver respektera mångfald. Att förstå styrkan i mångfald är centralt för att forma samhällen som efterliknar ekosystemens förmåga till anpassning och återhämtning. Hållbarhetskriserna handlar om att mångfalden urholkats. Omställningen till hållbarhet behöver bygga på rätten till biologisk och mänsklig mångfald, inkludering, rättvisa och samverkanskraft snarare än "enfald" (eller monokultur), exkludering och konkurrenskraft. Likriktning och standardisering skapar instabila samhällen. Ett exempel är när lokalt anpassade frösorter försvinner och ersätts av ett fåtal sorter distribuerade av globala företag. Då kan sjukdomar och skadeinsekter snabbt orsaka kris i matproduktionen." (sid 19)

I skriften förknippas mångfald med inkludering och konflikthantering: "För att vara hållbart, resilient och regenerativt behöver lokalsamhället alla sina invånare med olika kunskaper, kulturer och synsätt Viktiga erfarenheter av mångfald återfinns hos etniska minoriteter, hbtqi-personer och urfolk som exempelvis samerna. Och samhället i stort behöver mångfalden av lokalsamhällen – min by är inte som din by. (...) Mångfaldsperspektivet innebär en förståelse för gruppen som eget subjekt med egenvärde, en helhet som blir större än summan av delarna. 1 plus 1 blir 11. Mångfaldens intelligens skapar även förutsättningar för konstruktiv konfliktlösning, där konflikter kan hanteras som värdefulla bidrag till den fortsatta lärresan. Med det synsättet kan individuella konflikter betraktas som speglingar av dilemman som hela gruppen behöver hantera. Det innebär att vi ser gruppen ur ett meta- eller helhetsperspektiv. Problem beror inte på enskilda individer utan på att gruppen behöver lära sig något. Att våga möta, se och lära sig uppskatta olikheter möjliggör fördjupad medkänsla och omtanke i stort och smått, även för de mångfaldiga ekosystemen. Ibland kan det också handla om att våga klä av sig privilegier och se vilka normer och fördomar vi är styrda av." (sid 19)

fred med jorden

Förslag på samtalsfrågor: Om mångfaldens intelligens

Samtalet bygger på att deltagarna har tagit del av texterna i förväg.

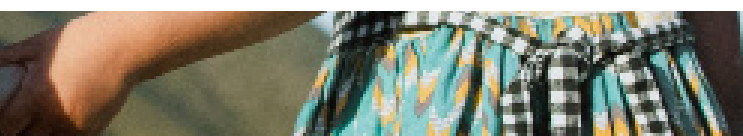
Börja med det första frågepaketet. Se frågorna som ett stöd och inspiration för samtalet, välj några som passar i stunden. Gå vidare till andra i mån av tid, eller väv in delar av dem i samtalet som uppstår. Det är bra att hinna reflektera något över konkret tillämpning.

1 **Börja här: Vilken betydelse har mångfald och samverkan för hållbarhet?**

Vilken betydelse har mångfald, dialog och samverkan i samverkan för att möta och vända hållbarhetskriserna? Vilken betydelse har mångfalden för att lära tillsammans om fred med jorden? Vad kan vi lära av urfolken i omställning till hållbarhet, vad kan vi i Norr exempelvis lära av samerna och hur kan kyrkan leva upp till åtagandet att lyssna till och värna samernas rättigheter? Vad kan vi lära av andra utsatta grupper och minoriteter?

2 **Konkret tillämpning: Hur kan vi agera för mångfald i smått och stort?**

Vad kan vi göra i denna cirkel för att värna rätten till mångfald för såväl människor som resten av naturen? Hur kan vi agera i våra församlingar, föreningar, lokalsamhällen? Hur kan vi bli bättre på att inkludera så att alla får plats i våra olika sammanhang? Hur skapar vi opinion för mångfald? Hur kan vi leva som vi lär i denna grupp och skapa ännu större utrymme för allas perspektiv? Hur kan vi möta olikheter och motsättningar som styrkor?

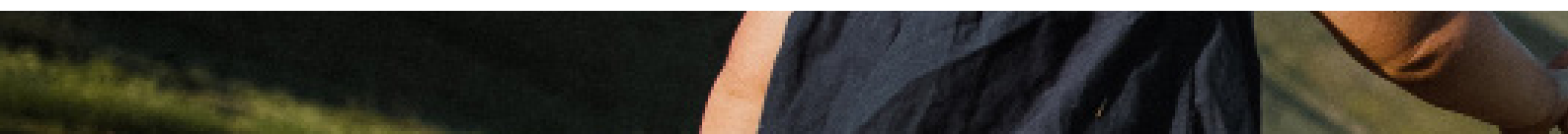

3 **Fler perspektiv: Hur möter vi hot och spänningsfält kring mångfald?**

Vilka spänningsfält finns i kyrkan och samhället kring mångfald? Vilka hot behöver hanteras när det gäller såväl biologisk som mänsklig mångfald? Hur yttrar sig hoten och spänningsfälten i våra lokala sammanhang och hur behöver vi möta och hantera dem? Hur kan vi värna mångfalden ekologiskt, kulturellt, socialt och politiskt samtidigt som vi motarbetar förföljelse och syndabockstänkande?

fred med jorden

Pass 5:2 Integrera erfarenheter och gå vidare (fördjupning av 5:1)

Vart går vi nu?

Hur har det varit?

PASS 5:2 (60-90 MIN)

Integrera erfarenheter och gå vidare (fördjupning av 5:1)

Pass 5:2 i korthet

I detta tema frågar vi hur det varit och hur vi går vidare. I samtalen övar vi oss i att fördjupa "mångfaldens intelligens" som förhållningssätt och praktik.

(Texten nedan återfinns även i del C, bland texter att läsa innan träffen.)

SYFTE MED TEMAT I DETTA PASS (FÖRDJUPNING AV 5:1)

Att integrera lärresan som helhet och reflektera över nästa steg.

CENTRALA FRÅGOR ATT UTFORSKA

- Tillbakablick på resan, hur den känts och hur delarna hänger samman i en helhet.
- Reflektera över gruppens lärande, styrkor respektive utvecklingspotential idag?
- Reflektera emot inledande intentioner för mig/cirkeln. Behov/möjligheter framåt?
- Den fortsatta resan, individuellt och gemensamt. Hur går jag/vi vidare?
- Slutrunda: Vad är jag tacksam över? Vad tar jag med?

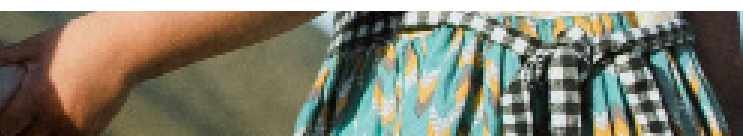
INGÅENDE HUVUDMOMENT OCH RUBRIKER

- **Översikt: Introduktion till temat.**
- **Samtal: Reflektera kring temat.**
Vad innebär kreativitet och att vara medskapare? Hur vill vi beröra genom våra handlingar? Hur kan vi stärka oss som medskapare?
- **Övning: Praktisera temat.**
Vi utforskar medskapandets påverkanskraft med inspiration från fjärilarnas värld.
- **Nästa etapp på vandringen.**
Hur vill vi praktisera träffens teman som församling, grupp eller enskilda? Förberedelser till nästa gång.
- **Avslutning och utcheckning.**
I mån av tid gör vi en skriftlig reflektion. Därefter en kort delningsrunda som avslutas med en bön/dikt/sång.

BIBELREFERENSER

Här anges referenser till Bibeln som knyter an till temat. Några förslag:

- I Lukas 10:38-42 möter vi den kända berättelsen om den hårt arbetande Marta och hennes syster Maria. Här ser vi ett av de vanligaste spänningsfälten i vår vardag. Dragkampen mellan alla måsten, alla vardagssysslor som måste bli gjorda och längtan efter att bara vara i Guds ord, samtala och reflektera, be och lyssna. Kanske är det här den stora utmaningen ligger för ett mer hållbart liv, att hitta balansen mellan arbete och vila och mellan det världsliga och det heliga.
- Människor i Jesu efterföljelse är kallade att så och att lita på att Gud ger växt. Se Markusevangeliet 4:26-29.

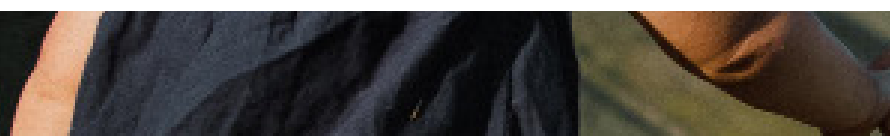
Utöver dessa förslag kan gruppen inspireras till att tipsa varandra om citat och berättelser. I texten ges förslag på var i träffen det kan vara lämpligt, exempelvis i samtalsmoment.

KOPPLING TILL PILGRIMSKRANSEN

Detta tema knyter an till de mindre, svarta pärlorna i pilgrimskransen. De kan sägas stå för den vardag vi lever i mellan och efter träffarna, där vi kan pröva och integrera våra erfarenheter. Den svarta färgen innehåller också alla andra färger.

MER BAKGRUND OCH SAMMANHANG

Detta är ett tillfälle att knyta samman och reflektera över den gemensamma resan, att integrera erfarenheter. Vad har hänt under resan och hur hänger cirkelns olika teman ihop? Vad har vi lärt oss, individuellt och som grupp? Vilka frågor känns som "hemma" och var känner vi behov av ytterligare fördjupning? Ett sätt att knyta ihop är att formulera vad vi är tacksamma över, vad vi uppskattar hos varandra och vad vi tar med oss från denna gemensamma pilgrimsvandring. Vilka erfarenheter från cirkeln kan vi integrera i våra vardagliga liv? Det är också ett tillfälle att fråga oss om vi vill gå vidare tillsammans och fortsätta lära, läka och växa som en sorts lokal basgrupp eller jordfredsgrupp.

fred med jorden

Vill vi fortsätta att utforska hur vi kan utvecklas som medskapare av en hållbar fredskultur och bidra till en mångfaldsrörelse för fred med jorden, grundad i lokala sammanhang? På vilka sätt? Hur kan vi kombinera reflektion och aktion i nya studiecirklar? Kan vi inspirera fler i vår församling eller vårt lokalsamhälle att påbörja en liknande resa?

Text om att fördjupa integreringen – underlag för samtal

HUR SKAPAR VI FRED MED JORDEN? EN TILLBAKABLICK PÅ LÄRRESAN

Studiecirkelns åtta teman och sambanden mellan dem

Inledningsvis har studiecirkeln "Hur skapar vi fred med jorden?" liknats vid en gemensam lärresa, en pilgrimsvandring som kan bidra till lärande och växande både som individer och grupp. Träffarna har varit rastplatser längs vägen, med tid att reflektera och praktisera kring de åtta teman som delarna fördjupat sig i. Varje tema har utgått från en fråga som belyst ett förhållningssätt vi kan odla som skapade medskapare, i vårt engagemang för en hållbar fredskultur. Inspiration har hämtats från Svenska Kyrkans pilgrimskrans. Alla teman har inletts med en kort beskrivning som bland annat tagit upp hur de knyter an till de olika pärlorna i kransen och hur pärlorna speglar cirkelns olika förhållningssätt. Den första och sista träffen har tagit upp ett tema vardera, medan träffarna 2-4 har behandlat två teman per träff.

Illustrationen här intill speglar de åtta centrala frågor och teman/ förhållningssätt som tagits upp under resans gång och hur de tillsammans bildar ett "lärande ekosystem". Begreppet kommer från ekopedagogiken, folkbildning med tydliga ekologiska ramar där naturens levande system står som läromodell snarare än industrimoderna produktionsenheter. De fyra första frågorna har lett in på "inre", existentiella förhållningssätt som är grönmärkerade i skissen, medan de fyra sista har gällt "yttre" och mer

Frågor som utforskar åtta förhållningssätt i ett "lärande ekosystem", med jordens ekosystem som förebild. I yttre ringen återges pilgrimskransens pärlor vid respektive fråga. Illustration: Medskaparna.

handlingsinriktade förhållningssätt, rödmarkerade i skissen. De olika perspektiven behöver varandra, precis som trädet behöver både rötter och grenverk för att växa vidare och stå stadigt i blåsten. I en yttre cirkel kring frågorna återges pilgrimskransens olika pärlor och deras koppling till respektive fråga. De röda pilarna markerar de spänningsfält vi kan uppleva mellan inre och yttre aspekter, mellan vision och verklighet i vår tid. Spänningsfälten kan upplevas utmanande, samtidigt som de kan lära oss att möta kriserna och ta vara på möjligheterna. Utmaningen är att stödja varandra i att förhålla oss konstruktiva och kreativa mitt i spänningarna, så att vi blir hållbara förändringsagenter. Studiecirkeln har syftat till att tillföra en trygg lärmiljö där vi tillsammans kan provtänka, provgöra och utvecklas som medskapare av en hållbar samhällsordning. Utforskningen har ägt rum genom samtal, kritisk reflektion, självreflektion och handling.

Inledande teman: Belyser fyra inre, existentiella förhållningssätt

Det första temat handlar om relationer och tar hela den första träffen i anspråk. Ett syfte är att komma samman som cirkel. Den inledande frågan "Vilka är vi"? utforskas på flera nivåer: Vi som grupp, som församling, samhälle, jordlig gemenskap, skapelsen... Ett förhållningssätt som berörs är relationell omtanke som innebär att se på världen som en livsväv av sammanhängande relationer snarare än en jättelik maskin med separata delar. Relationellt synsätt bygger ett mer hållbart och omtänksamt sätt att förhålla sig till resten av skapelsen än att se den som något att konsumera. Temat knyter an till den röda pärlan i pilgrimskransen som står för delande, att dela en resa.

Fördjupningen av det relationella temat går in på förundran som grund för att knyta an till resten av skapelsen och sig själv. Detta behandlas i den första träffens andra pass. Att beröras av skönheten i världen öppnar upp hjärtat. Vi vill vårda det vi älskar. I förundran finns också en vördnad inför skapelsens mysterier. Det bjuder in oss att släppa vår position som jordens härskare, ett antropocentriskt synsätt, till förmån för en relation baserad på respekt, öppenhet och ömsesidighet. När vi möts i förundran kan vi öppna upp för att dela nya tankar – delandets röda pärla.

Det andra temat fokuserar på att förstå hållbarhetsutmaningarna utifrån frågan "Var står vi?". Vi behöver vara insatta i nuläget – rådande verklighet – för att veta vart vi ska – visionen – och börja ta steg i spänningsfälten mellan verklighet och vision. På den resan påbörjas en inre omställning. Temat berör ekologiska, socioekonomiska och mänskliga hållbarhetskriser, liksom hur de hänger ihop. Men det handlar också om hoppet i en framväxande social rörelse med en mångfaldig vision, liksom i människans förmåga till lärande. Samt inte minst om hindren, bland annat kulturella berättelser om konsumtion och evig tillväxt, och hur vi kan möta dem konstruktivt och kreativt.

Temat berör pilgrimskransens blå pärla, tystnaden. Nattens tystnad föder fram reflekterande, lyssnande, lärande, nya svar och nytt ljus.

Det tredje temat handlar om att låta sig beröras, som en väg till ekologisk omvändelse. Genom att fråga oss hur utmaningarna känns och hur vi berörs känslomässigt, kan den intellektuella kunskapen om kriserna fördjupas till kroppsligt förankrad insikt som sätter oss i rörelse. Vi behöver lära med hela oss för att kunskapen ska förvandlas till hållbar handling. Det handlar om att knyta an till vår ekologiska känslighet med hjälp av exempelvis övriga naturen och skogen. Våra känslor kan vara en inre kompass i engagemanget för att skapa fred med jorden, inte minst när det gäller att knyta an till och våga känna våra längtor. Det är också viktigt att förstå hur ett undvikande av obekväma känslor kan förstärka ohållbara beteenden, exempelvis genom en flykt in i överdrivna konsumtionsvanor. Här lyfter pilgrimskransens gula pärla fram betydelsen av långsamhet för att hinna stanna upp och känna efter.

Det fjärde temat lyfter fram betydelsen av våra berättelser och världsbilder och hur dessa påverkar samhällets strukturer och processer. Efter att ha studerat hållbarhetens utmaningar och möjligheter intellektuellt och känslomässigt, blir det viktigt att se närmare på krisernas bakomliggande orsaker. Temat inleds med frågan om hur det blev så här och varför vi står där vi står idag. Ett förhållningssätt som tas upp är kulturellt berättande. Det speglar hur allt vi gör grundas i berättelser eller världsbilder som ger mening och sammanhang. Idag har de industrimoderna, koloniala berättelserna spelat ut sin roll och visat sig medföra ohållbara konsekvenser för både människor och ekosystem. Vi behöver sätta ord på dem, på såren de orsakat men även på vilka mer holistiska berättelser som kan leda till fred med jorden. Då kan vi hämta inspiration från exempelvis ekoteologin eller naturens rättigheter. Pilgrimskransens orangea pärla speglar behovet av mening genom sitt fokus på andlighet.

Temat som belyser yttre, handlingsinriktade förhållningssätt

Det femte temat handlar om att utforska hur berättelserna om fred med jorden kan spridas i handling, hur vi kan organisera oss och bli berättarna. Utifrån frågan "Vad kan vi göra?" utforskas förhållningssättet lokal självorganisering, där gemensamma aktiviteter organiseras kring egna berättelser och visioner som upplevs meningsfulla. När engagemanget kommer nedifrån eller inifrån frigörs hopp och handlingskraft som inte går att styra eller kontrollera. Då kliver vi in i handlingen som skapade medskapare. Våra handlingar blir inte bara isolerade händelser utan gestaltningar av en sammanhängande berättelse. Det vi gör rotas i de vi är i form av kulturella berättelser där vi hämtar näring och mening. Då blir även till synes små och enkla handlingar del av större sammanhang. Vårt lokala engagemang behöver inte vara komplicerat för att göra skillnad, det kan bli ett självklart uttryck för vilka vi är. Vilket vi påminns om av pilgrimskransens lila pärla, enkelheten.

Det sjätte temat fördjupar sig i vad som gör ett effektivt agerande, hur vi kan ta steg framåt som gör skillnad. Frågan gällde inte bara vad vi kan göra utan vad vi ska göra. Som ett led i detta utforskas förhållningssättet konstruktiv handling, inspirerat av freds- och omställningsarbete. Det handlar om att formulera och agera för en tydlig vision, samtidigt som vi sätter tydliga gränser mot förstörelsen av exempelvis lokala ekosystem. Det kan också gälla att vara med och bygga konkreta alternativ, eller arbeta med att förändra medvetande och synsätt i samhället. I smått eller stort. Oavsett form kan vi lära oss systemförändrande handling, där det vi gör skapar hävstångseffekter och ger ringar på vattnet. Och där vi själva blir hållbara. Temat knyter an till pilgrimskransens vita pärla, friheten. Tillsammans kan vi frigöra hopp och handlingskraft, när vi inser att vi kan påverka och hur vi kan agera.

Det sjunde temat handlar om att agera som skapad medskapare. Det tar upp kreativiteten som en viktig komponent i ett agerande som kan inspirera andra till att engagera sig. Frågan "Hur vill vi beröra?" leder in på förhållningssättet kreativt utforskande. Det fördjupar sig i hur leken, kreativiteten och utforskandet kan förvandla oss från konsumenter, åskådare och utförare till medskapare och kulturskapare som kan utöva ett sorts kulturellt ledarskap. Vi kan alla bidra till nya svar på vad som behövs för att ställa om samhället, snarare än att bara anamma färdiga svar om konsumtionsval, tekniska innovationer eller marknadslösningar – så kallade ekomoderna lösningar. Den kravlösa kreativiteten gör oss uthålliga genom att väcka liv i lusten och lust till livet. Vi får kraft att möta vår tids utmaningar utan att slukas av dem, vilket påminner om pilgrimskransens gröna pärla som står för bekymmerslöshet.

Det åttonde temat, "Att bygga en mångfaldsrörelse", ställer frågan om hur vi kan samverka genom att integrera alla erfarenheter från den gemensamma lärresan – både personligt och gemensamt. I temat utforskas förhållningssättet mångfaldens intelligens som bland annat handlar om behovet att inkludera och lyssna till olika perspektiv för att tillsammans hitta nya lösningar, inklusive etniska minoriteter, hbtqi-personer, urfolk eller andra utsatta grupper. Hållbarhetskriserna speglas som en utarmning av såväl biologisk som mänsklig mångfald. Kyrkan kan medverka till en mångfaldsrörelse och ett tillsammanslärande med lokala svar på globala kriser liksom en vision om fred med jorden, baserad på allt levandes rättigheter. Rörelsen kan grundas i lokala basgrupper där rötterna fördjupas och ger starka grenverk. En del av syftet med studiecirkeln har varit att utforska hur vi kan växa som en grupp vars styrka bygger på mångfald och olikheter, där var och en får möjlighet att blomstra i sina unika gåvor till helheten. Mångfalden kan symboliseras av alla pilgrimskransens pärlor som sammantaget kan sägas bilda en regnbågsfärgad mångfaldspärla. Den påminner om styrkan i våra olikheter.

Temat om mångfaldens intelligens bildar också utgångspunkt för den femte träffens andra pass. Då syftar det till att integrera hela lärresan med den mångfald av perspektiv som utforskats på de olika träffarna. Hur har vi vuxit individuellt och gemensamt? Vilka har vi blivit som individer och som grupp? Passet innebär också en framåtblick på möjligheten att som grupp fortsätta vara en del av den stora mångfaldsrörelsen för fred med jorden. Hur kan lärandet från studiecirkeln omsättas i det dagliga livet? Detta tema knyter an till de mindre, svarta pärlorna i pilgrimskransen. De kan sägas stå för den vardag vi lever i utanför träffarna, där vi kan pröva och integrera våra erfarenheter i det dagliga livet.

fred med jorden

Förslag på samtalsfrågor: Om integrering av resan

1 **Börja här: Vad är det som hänt? Berättelsen om vår resa.**

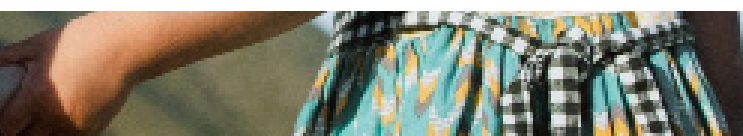
Dessa frågor kan tas i gemensamt samtal. Vi målar tillsammans upp resan vi genomfört. Vilka ord vill vi sätta på den, de olika träffarna med de teman, frågor och förhållningssätt vi utforskat? Tänk en ganska "avskalad" berättelse, som en påminnelse om de olika rastplatser vi passerat (ta gärna hjälpen av illustrationen). Sätt sedan resan i ljuset av studiecirkelns syfte: Att skapa en trygg lärmiljö för att utforska hur vi kan frigöra hopp och handlingskraft. Tänk även tillbaka på vilka mål, längtor, förhoppningar och möjligheter vi såg på träff 1. Dela kort: Hur blev det, vilka tankar och känslor väcks kring detta?

2 **Konkret tillämpning: Vad har vi känt? Hur har vi vänt? Annat vi tänkt?**

Dessa frågor kan tas upp i två delningsrundor. Syftet är att ge "kött och blod" åt gruppens berättelse genom att dela minnen, insikter och höjdpunkter – våra upplevelser av resan.

1) Första rundan fokuserar på individens resa: Vad har berört mig, vilka längtor har väckts? Vad har jag lärt, vem har jag blivit? Vilka förändringar har jag upplevt?

2) Den andra rundan fokuserar på gruppens utveckling, ett metaperspektiv som kan inledas med orden: "Jag ser en grupp som..." där var och en sedan beskriver hur vi upplever att gruppen har utvecklats. Alla perspektiv och reflektioner bidrar till helheten.

3 **Fler perspektiv: Dörrar på glänt – vad är möjligt nu, hur går vi vidare?**

1) Låt var och en blicka framåt och reflektera: Vilka behov, längtor och möjligheter ser jag nu? Vad kan vara mina nästa steg, hur kan jag fortsätta frigöra hopp och handlingskraft? Vad tänker jag kring vår eventuellt fortsatta gemensamma resa som grupp?

2) Reflektera sedan som grupp: Vilka möjligheter ser vi när det gäller att fortsätta resa tillsammans? Hur kan vi stödja varandra i vårt fortsatta engagemang för fred med jorden? Finns det tankar, idéer och förslag? Vad kan vara nästa steg? Kan vi redan nu bestämma något, eller vill vi följa upp senare och ta upp frågan igen?